

הישיבה המאה-ועשרים-שש של הכנסת האחת-עשרה

יום שני, י"ג בחשוון התשמ"ו (28 באוקטובר 1985)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:05

א. הודעת הממשלה על המצב המדיני

מברית-המועצות לישראל. בשיחותי בארמון האליזה חזרנו לדון בנושא זה, ונשיא צרפת חזר על הצעתו זו וגם הציע שיינתן לה פומבי.

קודם לכן שיגרתי אגרת למוכיר המפלגה הקומוניסטית בברית-המועצות ובה כתבתי, בין היתר, ש"אנחנו בישראל צופים בצורך ונקדם בכרכה הזדמנות כדי לקיים דו-שיח קונסטרוקטיבי אחר".

בעצרת האו"ם היתה לי הזדמנות בלתי פורמלית להחליף דברים עם שר החוץ הסובייטי, מר שברנדזה, בנוכחות שגריר ברית-המועצות בארצות-הברית, מר דוברנין. מצאתי את גישתו עניינית, והבינותי ממנו שבנושא זה יהיה אפשר לדון באורח מעשי רק לאחר ועידת הפסגה בועבה. אני דיברתי בשבח העולים מגרוזיה – אחדים מהם מכירים את שר החוץ הסובייטי מאז שירותו ברפובליקה הגרוזינית – ומר שברנדזה הוסיף שבחים כהנה וכהנה לחושבי גרוזיה הקרובים כל כך ללב. גם בשיחה זו התרשמתי שעניין הנשירה הוא גורם שלילי בסיכויי העלייה. ואין לי ספק שעלינו, על העם היהודי כולו, לעשות הכול כדי להתגבר על מכת הנשירה.

חזרתי לנושא זה גם בדברי באו"ם והפניתי קריאה למנהיגי ברית-המועצות לאפשר לבני עמנו להגיע לחוף חקוונות.

במקביל עשיתי את אשר אפשר היה כדי לטפל בהמשך העלייה של יהודי אתיופיה וסוריה, וכן של יהודים ממקומות אחרים. לא אפרט. אך אני רואה בעניין העלייה נושא מרכזי לאחריותנו כמדינת היהודים, כמדינה האחראית לגורל היהודים, כמדינה השואפת בראש ובראשונה לקבץ את נידחי ישראל.

ארגון תל"ם – התנועה לציונות מתחדשת – ארגן אספה של אלפי בני נוער יהודים מארצות-הברית, ואני שבתי וקראתי להם לעלות לישראל. אני מאמין בפוטנציאל העלייה גם מקרב הצעירים בארצות-הברית.

נושא שני שטיפלתי בו היה התחום הכלכלי. בהיותי בארצות-הברית לפני שנה ביקשתי מהנשיא וממוכיר המדינה שייסיעו בידי ישראל לגבור על המשבר הכלכלי הכבד שפקד אותנו. הסכמתי אתם שההכרזה צריכה להתחיל מבית, והם הסכימו שמצדם יעמידו לרשותנו "רשת ביטחון". כדי שלא תתרחש התמוטטות כיתרות מטבעי-החוץ של ישראל. הפעם נפגשנו לאחר שארצות-הברית קיימה בנדיבות את אשר הבטיחה לנו, ואנחנו יכולנו להצביע על אשר ביצענו בתוך הארץ. כפי שאמרנו שנבצע, לשיקום המשק הישראלי.

הפעם ביקשתי שייסיעו בידנו לעבור משלב הבלימה לשלב הצמיחה במשק. הנשיא ומזכיר המדינה נענו לי ברצון.

חי"ר ש' הלל:

אני מחבד לפתוח את ישיבת הכנסת.

חברי הכנסת, כהתאם להודעה שקיבלתי ממוכיר הממשלה, כי הממשלה מבקשת למסור הודעה רחופה בעלת חשיבות מיוחדת, אני מזמין קודם כול את ראש הממשלה למסור את ההודעה.

ברשותכם, אנצל את ההזדמנות לברך את ראש הממשלה על שובו ממסעותיו הארוכים והמעייפים.

אדוני ראש הממשלה, בבקשה.

ראש הממשלה ש' פרס:

תודה, אדוני יושב-ראש הכנסת.

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת, האזור שבו אנחנו חיים ידע הרבה מאוד מלחמות, לא מעט ניסיונות-נפל לשלום ומעט מאוד שלום. קשה להתנבא האם האירועים המתרחשים עתה יובילו למטרה הנכספת של כולנו. ייתכן שאנו עומדים בפתחה של תקופה חדשה. בריחות וקואליציות ממחרות להתחלף. מצבים שנראו יציבים וממושכים משתנים ממחרות חדשות אחת למשנה. ייתכן שהולכות ונוצרות נסיבות שיאפשרו פתיחת דף חדש ביחסים בינינו לבין שכנינו. כסימנה של התפנית האפשרית עמדה נסיעתי-האחרונה.

ערכ פגישת הפסגה של מנהיגי ארצות-הברית וברית-המועצות עמד עניין גורלם של יהודי ברית-המועצות כאחד הנושאים המרכזיים ביותר בשיחותי באירופה ובארצות-הברית. היתה לי על כך שיחה בארבע עיניים עם נשיא ארצות-הברית, פניתי אליו וביקשתי שיעלה את הנושא בשיחותיו עם מזכיר המפלגה הקומוניסטית גורבצ'וב. הנשיא רונלד רייגן נראה לי נרגש מאוד בנושא זה שהוא בעל אופי הומני ונגוע לשורשי הקיום האנושי ולחירותו של האדם. הוא הבטיח לי נאמנה, שאכן יטפל בנושא הזה בצורה הראויה. הודיתי לנשיא על הסיוע שארצות-הברית הושיטה לעמנו בהצלחתם של יהודי אתיופיה, שהיו לפתע פליטים במדבר. בנושא הזה היו לי גם שיחות מפורטות עם מזכיר המדינה ג'ורג' שולץ. ידיד ישראל, והחלטנו על חוכנית פעולה שמטרתה לפתוח את השערים העולים בפני בני עמנו בדרכם אל עצמם, בדרכם אל ארצם היעודה.

עוד לפני פגישת גורבצ'וב-מיטרן שלחתי שליח אל הנשיא מיטרן וביקשתי שיעלה גם הוא את הנושא הזה בשיחותיו שלו עם מנהיגי ברית-המועצות. הנשיא מיטרן, בהיותו מודע לבעיית הנשירה, הציע שאם אכן תסכים ברית-המועצות לפתוח מחדש את שעריה בפני היהודים הרוצים לעלות לישראל, תספק צרפת את אמצעי התובלה הדרושים כדי להביאם במישרין

הבין לאומי. בנושא זה היה לי רכות נוקב עם שני נציגים מטוניסיה שהשתתפו בכנס זה.

קראתי למנהיגי אירופה להתנער מעצימת העיניים למראה הסכנה הגדולה שבטרור הבין-לאומי ולהימנע מיחס של מחילה לארגון, העוסק בטרור באורח שיטתי זה עשרות בשנים, ארגון אש"ף. בנושא זה קיימתי שיחות עם 17 ראשי מדינות וראשי ממשלה והסברתי במפורט את הצורך בשיתוף-פעולה בין-לאומי נגד סכנה שהיא בין-לאומית.

נשיא ארצות-הברית שיבת את שיתוף הפעולה הקיים בין שתי ארצותינו בעמידה נגד האלימות הבין-לאומית. ואכן, הפעולה האמריקנית נגד המרצחים שהשתלטו על "אכילה לאור" הייתה איתנה חד לחישה של ארצות-הברית במלחמתה נגד הטרור הבין-לאומי.

אך, כמובן, את עיקר שליחותי הקרשתי להצגת מדיניות השלום של מדינת ישראל ולחידוש תהליך השלום עצמו.

בניו-יורק התכנסה עצרת האו"ם לציון מלאות 40 שנה להקמת ארגון האומות המאוחדות. לעצרת זו באו כ-60 ראשי מדינות וראשי ממשלות. הייתה זו הזדמנות אותה להסכיר את רגשותי המעורבים של הצמחיה היהודי כלפי ארגון האומות המאוחדות ואת עמדת ישראל בנושא השלום. עמדתי על כך שהציונות היא ניצחון על הגזענות, ושכל מי שמאשים את הציונות בגזענות הוא הגזעני. הסברתי ששיאיתת של גזענות התחיה היהודית איננה עימות עם גזענות התחיה הערבית אלא דו-קיום בשלום אתה.

הצגתי בפני עצרת האו"ם את עקרונותיה המדיניים של ישראל כמלים האלה: "על כל הצדדים לעימות להביא לשלב חדש בשלום הערבי-הישראלי, של שלילה הטרור והפסקת השימוש בו", והצגתי את העקרונות האלה, שאני מצטט אותם מנאומי: "א. מטרת המשא-ומתן היא להגיע להסכמי שלום בין ישראל למדינות ערב ולפתור את הבעיה הפלשתינית; ב. שום צד לא יכפה תנאים מוקדמים; ג. המשא-ומתן צריך להתבסס על החלטות מועצת הביטחון 242 ו-338 ועל נכונות להתחשב בהצעות שתועלנה על-ידי משתתפים אחרים; ד. המשא-ומתן צריך להתנהל באופן ישיר בין מדינות; ה. אם ימצא לנכון, יפתח משא-ומתן זה בתמיכה של פורום בין-לאומי, כפי שיוסכם בין המדינות המתוניות; ו. ההכנסות זו תוכל להתקיים לפני תום השנה הזאת בירדן, בישראל או בכל מקום שיוסכם עליו הדדי. אנחנו נשמח להשתתף בישיבת פתיחה ברמת-עמון; ז. ולבסוף, משא-ומתן בין ישראל לירדן ינוהל בין משלחת ישראלית מזה, ומשלחת ירדנית או ירדנית-פלשתינית מזה, שתיהן מורכבות מנציגים המייצגים שלום, לא טרור."

"מתוך מודעות למשמעות משימה זו" — אני ממשיך לצטט — "אני מציע תוכנית אפשרית ליישומה כלהלן: המשא-ומתן יכול להביא הן להסדרי ביניים והן להסדרי קבע, אשר יוכלו לטפל בהתוויית גבולות ופיתרון הבעיה הפלשתינית. הסכמי קמפ-דייוויד מהווים בסיס אפשרי להגשמת מטרת אלה. ניתן להוסיף את החברות הקבוצות במעצצ הביטחון לתמוך בפתיחתו של משא-ומתן כזה. עמדתנו היא, כי אלה המגבילות את יחסיהן הרפילומטיים לצד אחד של העימות פוסלות עצמן ממילוי תפקיד זה. פורום זה, עם זה שאינו תחליף למשא-ומתן ישיר, יכול להעניק לו תמיכה. אכן, אסור שדבר יפגע באופיו הישיר של המשא-ומתן."

"כדי לזרז תהליך זה ניתן לדון ולסכם את סדר-היום, הנוהל והתמיכה הבין-לאומית למשא-ומתן זה בפגישה של צוותי עבודה קטנים, שיכנסו תוך 30 יום."

הם ציינו לשבח את הדרך שעלינו עליה כדי להכריא את המשק ודיבור בצורה מחמיאה מאוד על צוות המשימה המשותף של תעשיינים אמריקנים ותעשיינים ישראליים, שנרתמו למה שאנחנו קוראים "סבצע עצמאות". הם הבטיחו להושיט יד מסייעת, כדי לעבור בקצב מהיר מהמדיניות הנוכחית לצמיחה כלכלית.

מוכיר המדינה ג'ורג' שולץ מינה את סגנו, מר ג'ון רייטה, לרכז הצעות בתחומים שונים, עוד בטרם תתכנס הוועדה הכלכלית המשותפת לארצות-הברית ולישראל, כדי לראות מה ניתן לעשות בצד האמריקני כדי להביא לחידוש הצמיחה בישראל. המשק הישראלי במיוחד, כמו המשק העולמי בכללותו, חייב להתבסס יותר ויותר על מחקר ופיתוח, על תעשיות של טכנולוגיות גבוהות ותעשיות עתידות מדע. אין סיבה, הסברתי, שערי הפיתוח שלנו לא ייהפכו לכפסי תעשייה ומחקר חרישים לקידומה הכלכלי והמדיני של ישראל.

כדי לגייס מרב של אפשרויות להשגת יעד זה, ברחתי עם כמה ראשי ממשלות אפשריות של שיתוף פעולה. בשיחתי עם הקנצלר הגרמני מר קהל, ב"חלודרף אסטוריה", באותו חדר ממש שבו התקיימה השיחה ההיסטורית בין דוד בן-גוריון לקנצלר אדנאואר, הצעתי לו שנמשיך במה שהתחילו קודמינו. ואכן, הקנצלר הגרמני הסכים עקרונית שנקים קרן משותפת בהיקף של עשרות מיליני דולרים, כדי לבצע מחקרים בעלי עניין משותף לשתי ארצותינו. העליתי הצעה דומה בארצות ירדן בראש מלרונ, ראש ממשלת קנדה. גם הוא ניאות לכך. אני מקווה שקרנות אלה, שהן מקבילות לקרן המשותפת לנו ולארצות-הברית, יאפשרו עידוד המחקר והפיתוח בישראל. כמו כן סוכם בין הנשיא מיטראן לבניי שנפעל לשיתוף-פעולה תעשייתי ומדיני בין צרפת לבין ישראל.

נושא שלישי שטיפלתי בו הוא המלחמה בטרור. הנושא עלה כבר בתחנות הראשונה, בכינוס הלשכה של האינטרנציונל הסוציאליסטי בווינה, מוסד שבו מיוצגות כמעט כל המפלגות הסוציאליסטיות באירופה, חלקן בשלטון וחלקן באופוזיציה. השמעתי דברים חריגים נגד היחס הרופס כלפי אש"ף, ארגון שאימץ לעצמו אלימות במדינות, כלי שאימץ לעצמו מדיניות המובילה לשלום. הזכרתי לבאי הכינוס שמאז 1947 הרסו ראשי אש"ף ואלה שקדמו להם כל סיכוי לפתרון הבעיה הפלשתינית, לרבות האפשרות שניחנה להם או להקים מדינה פלשתינית, ובמקום זה הם ורעו הרס וקצור טרגדיה. הם איימו על שלומה של ירדן והביאו לשפך הדמים של "ספטמבר השחור". הם הרסו את לבנון, ועכשיו הם מנסים להרוס את סיכויי ההידברות עם ירדן. הם רצחו נשים וילדים, שכל אשמתם הייתה אורחות ישראלית או זהות יהודית. הצבעתי על השגאה הגדולה, שחזרו עליה פעם אחר פעם מנהיגים אירופים, בהתייחסם להבטחות לשוניו בעמדת אש"ף כאילו היו שינוי ולא הבטחה בעלמא.

תופיק טובי (החזית הרמוקרטית לשלום ולשוויון):
מה עם — — — בלבנון? מה עם הגירושים?

ראש הממשלה ש' פרס:
אנחנו יצאנו מלבנון, לא כולם יצאו מאפגניסטן.

הייר ש' הלל:
חבר הכנסת טובי.

ראש הממשלה ש' פרס:
הסברתי שהם הקימו על אדמת טוניסיה מרכז אקסטרטוריאלי שעסק ברצח ובהרס בניגוד לחוק

ארוני היושבי-ראש וחברי הכנסת, אני מאמין, שכתוצאה מהעמדות שנוקטו עליי ישראל חל חיזוק רב במעמדה הבין-לאומי של ישראל. המלך חוסיין הודיע בפומבי, שהוא מוכן לעיין מחדש במדיניותו. מארמון האליזה נמסר, שיהיה עיון מחדש ביחס לאש"ף. נציג ארצות-הברית הודיע, שאש"ף הוציא עצמו מכלל המשא-ומתן. האינטרנציונל הסוציאליסטי דחה גינוי לישראל. מערפאת נמנעה ההופעה באו"ם. עסקת הנשק עם ירדן נדחתה כדי לאפשר פתיחת משא-ומתן. דברי ישראל זכו לשבחים פומביים מצדדים רבים, גם כאלה שהפתיעו בכך.

אבל, העיקר, דלת שגראתה נעולה לחלוטין נפתחה מחדש. אני עומד מאחורי כל מלה שאמרתי באו"ם, ואני מבקש שהכנסת תאשר את דברי. אני בטוח שאיש מאתנו, בלי לזנוח את האינטרסים האמיתיים של ישראל, לא ישם אבני נגף בניסיון הגדול לדבר שלום עם שכנינו, לחדש את תנופת השלום, להידבר בכבוד ובמישרן עם ירדן או משלחת ירדנית-פלשתינית שאינה אש"פית.

אין ספק שנוצר עתה מצב דינמי במזרח התיכון. זוהי דינמיקה היכולה לפתוח אופקים חדשים וטובים לכל האזור. זוהי דינמיקה שלפתחה גם רובצת סכנה של אוכדן תנופה ואכזבה.

האם אין זה מחובת כולנו לפעול, כדי שהתנופה שהחלה תיתן משמעות של שלום לנופלים במלחמות שידענו בעבר? שתיתן תקווה של קיום ללא אלימות לדורות הצעירים שלנו?

אני רואה זאת כתובה עליונה של שליחותנו הלאומית לגייס את כל הכוחות, את מרב הכוחות כעם ובמדינה, כדי שהדלת שנפתחה תהא לפתח חדש של מדיניות שתענה על הצורך הגדול. ביותר של המזרח התיכון: בניית שלום במקום כוונות למלחמה, השקעות באמצעי פיתוח במקום השקעות באמצעי לחימה.

גם בהעדר — עדיין — הסכמה מלאה בינינו לבין ירדן, אני קורא למלך חוסיין שנוסף לפעול בידד כדי שלא להחמיץ את ההזדמנות שנוצרה. אני קורא לפלשתינים שלא ללכת שולל אחרי ברכי הטרור ולאחז כסיכוי הפתרון ההוגן והריאליסטי. אני מודה לארצות-הברית על שיתוף הפעולה ומביע תקווה שהיא תמשיך באותה רוח טובה של הידידות. אני רוצה להביע תקווה שגם בריח-המועצות תיגמל מיחסה החרד-צדדי כלפי ישראל ותיענה לחקויות של העם, של עמנו, מעל ומעבר לשיקולים הפוליטיים הכדאיים.

אינני מציע גישה נאיבית או פציפיסטית לשמה. דווקא אנשים ריאליסטיים מבינים היום, שהשלום אפשרי מפני שהוא דרוש, מפני שאין לו אלטרנטיבה אמיתית, ושהשלום יכול להיות תרומה מכרעת לביטחון העתיד וליצור מצב כפי שתיארתיו אותו ברברי באו"ם.

הכה ונביט בעיני הדור הצעיר שלנו, נתחייב למאמץ האנושי המרבי כדי לוודא שלעולם לא ימות צעיר במלחמה שלא השכלנו למנועה.

היו"ר ש' הלל:

אני מודה מאוד לראש הממשלה על הדעת.

קודם לכן, כשורה של דיונים עם נשיא ארצות-הברית, מזכיר המדינה וחבר עוריהם, הסכמנו על כמה עקרונות המשקפים את העמדות המשותפות לארצות-הברית ולישראל. שתי הממשלות שלנו מסכימות, שבלא משא-ומתן ישיר אין כל אפשרות לקדם את תהליך השלום. שום פורום בין-לאומי אינו יכול לבוא במקום משא-ומתן ישיר, וכל משא-ומתן ישיר חייב להיות מושתת על הסכמה הדדית ולא על כפייה כלשהי. במשא-ומתן על השלום יכולים להשתתף רק נציגים התומכים בשלום ובמשא-ומתן לשלום, וכלא תנאים מוקדמים. דבר זה מוציא אוטומטית — כפי שציין רק אתמול שגריר ארצות-הברית באו"ם — את אש"ף מכלל המשתתפים במשא-ומתן. שושבני הפורום הבין-לאומי, שהיו מקובלים על כל הצדדים, יוכלו להיות רק מדינות המקיימות יחסים דיפלומטיים עם הצדדים הנוגעים בדבר. הפורום עצמו לא יכול לכפות פתרונות או לבטל הסכמים שיושגו בין הצדדים.

עמדת ישראל בנושא השלום היא עמדה ברורה: אסור שטרור ישמש מקדמה, כביכול, בדרך לשלום. אסור שנשק ייתן למדינות הנמצאות במצב של מלחמה נגד ארץ אחת. מבחינה זו טוב שנמנע הפעם מערפאת לחזור על ההצגה שנועדה לאחז את העיניים באו"ם וטוב שעניין השלום הוקדם לאספקת נשק לירדן. הסברנו לידידנו ברושינגטון ששלום קודם לנשק, ושנשק שיקדים את השלום יכול רק לרחות את תהליך השלום. עם זאת, אנו רוצים כוונות לבוא לכלל הידידות מהירה, ישירה ומלוכדת עם שכנינו ממזרח, עם ממלכת ירדן, כדי להבטיח שלום הוגן לבני עמנו.

שמחתי לתגובה של מלך ירדן על דברי בעצרת האו"ם ושמעתי בהם טון שמעיד על העדפה הידידותית על פני הפולמוס המסורתי העקר, שרק העלה את דרגת החוס ואל פתר דבר.

אם אכן ייפתח המשא-ומתן בינינו לבין ירדן, נאזין בתשומת לב לכל הצעה ירדנית, נהיה מוכנים לחפש דרכים לפתור את הבעיה הפלשתינית, וכפי שהודענו נפתח במשא-ומתן, ללא תנאים מוקדמים, אך מצדנו נציע את רעיון האוטונומיה המונה כיסור הסכמי קמפ-דייוויד.

הפורום הבין-לאומי שבו מדובר יכול להיות מצומצם, כמו למשל מפגש ירדני-ישראלי, או ירדני-פלשתיני-ישראלי, בהשתתפות ארצות-הברית. פורום כזה כבר היה בעבר בצורה ועידה, כלומר פתיחה בין-לאומית חגיגית, שבעקבותיה מתחיל משא-ומתן בין הצדדים.

יש להזכיר, שבהתייחסות לפורום בין-לאומי יש החלטות מספר. באוקטובר 1977 החליטה הממשלה: "חידוש ועידת זנבה: הממשלה מאשרת את מסמך העבודה בדבר הצעות לחידושה של ועידת השלום בזנבה, כפי שהוסכם בין נשיא ארצות-הברית ומזכיר המדינה לבין שר החוץ של ישראל ביום 5 באוקטובר 1977".

יש לפורום הזה גם התייחסות בהחלטת מועצת הביטחון 338. החלטה שאושרה עליי הכנסת, ובה נאמר, בסעיף 3 — ואני מצטט: "כי מיד כעת ובעונה אחת עם הפסקת האש יתחיל משא-ומתן בין הצדדים הנוגעים בדבר, בחסות נאותה, שמטרתו לכונן שלום צודק ובר-קיימא במזרח התיכון".

ב. הצעת סיעת התחייה-צמח להביע אי-אמון לממשלה בשל ההצהרות, ההצעות והמהלכים המדיניים של ראש הממשלה בארצות-הברית

להזמין את חברת הכנסת גאולה כהן להציג את הצעת סיעת התחייה-צמח להביע אי-אמון לממשלה.

היו"ר ש' הלל:

במסגרת סעיף 33(ב) של תקנון הכנסת, אני מתכבד

גם אם נניח שאת מר פרס מדריכה רק העובדה שנפשו יוצאת לשלום — מתוך הקונצפציה שמעולם לא עמדה במבחן, ושויתורים מקדמים שלום והסכם שלום הוא ערובה למניעת מלחמה — ארוא כנסת ישראל, ממשלת ישראל, עם שפוי, צריכים וחייבים לעצור אותו.

העיתוי האומלל, אדוני היושב ראש, הכתיב גם את הדרך. אין זה מובן מאליו שבכל שעה, בכל ממשלה ובכל נושא מותר, אפילו לראש ממשלה, לנהל מגעים, לא כל שכן חשאיים, לקבוע מהלכים ולהתחייב בהתחייבויות שלא על דעת הממשלה או הכנסת; מה גם בנושא גורלי כמו עתידה של ארץ ישראל, שהסמכות לוותר מרצון על חלקים ממנה איננה בסמכותו של שום ראש ממשלה ושל שום ממשלה. אם מר פרס אמר שהוא התאמץ מאוד בנאומו באו"ם שלא לחרוג מקווי היסוד של ממשלה האחדות, את עם ישראל צריך לעניין, אולי להדאיג, מה היה עוד מציע, על מה עוד היה מוכן להתפשר לו דיבר שם רק כראש ממשלה מערך.

כנסת נכבדה, ארצות הברית, חוסיין ואולי גם ערפאת יודעים על התוכניות החשאיות של פרס יותר משידועת על כך ממשלת ישראל, ואילו את הסעיפים של תוכנית העבודה שלו לקידום השלום וההודעה הדרמטית המגוחכת על הפסקת הלוחמה שמעו באו"ם ואירופיג' לפני ששמע אותה עם ישראל. ההסתמכות של המערך על כך שגם בגין עשה מהלכים חשאיים בלי החלטות ממשלה ונכנסת היא חירוף קש שטוב לעניים. קודים גרוע איננו צידוק טוב, אבל יש לנו כל הסיבות לחשוש שבפגישת פרס עם חוסיין בפרס, כמו גם בביקור של מנכ"ל אברשה טמיר לפני חודשים מספר ברמת עמון, הוכסחו הכסחות שאינן נוגעות רק לפרוצדורה אלא נוגעות גם למהות.

סיעת התחיה איננה זקוקה להבהרות על כך מפי ראש הממשלה, הבהרות שהן טובות רק למי שרוצה לרמות את עצמו, ורשיותו גרידו — יערפלו וישטטשו. לנו די בדברים שאמר מר פרס בגלוי, כמו גם הדברים שעליהם לא רצה להתחייב בגלוי. הדלת שהיתה נעולה אכן נפתחה. כפי שאמר כאן ראש הממשלה לפני כמה דקות, אבל רק לצד אחד היא נפתחה. האויבים הרוצים לקבל מאתנו את יהודה: שומרון ועזה נכנסו דרכה פנימה, ובכל זאת ולמרות זאת אתה אומר: היה לנו הישג. שיפרנו את תדמיתה של ישראל. אלא שלמחמאות שנתן חוסיין לפרס, ונא לשים לב, לפרס, לא לישראל: איש חזון, אור באפלה, הולך בכיוון הנכון — למחמאות האלה יש כיסוי בהמחאות, בהמחאות ממשיות שהוא מצפה להן ממר פרס ושומר פרס אולי כבר הבטיח לו: לא, לא מכיסו הפרטי, כפי שטען מר פרס נגד מודעי, אלא מנכסי דלא-ניידי של עם ישראל.

בינתיים, על החשבון, על חשבוננו, כבר שיפר פרס את תרומת העולם הערבי, כאשר אמר בריאיון ב"גלי צה"ל" — ואוי לאוונים שכן שמעו — שהעולם הערבי כולו, לוב, סעודיה, סוריה, בלי לפרט, נראה כל הזמן בעיני העולם כנושא עלה זית כפיו, ואילו אנחנו — כמי שמתחלחלים כל הזמן מן השלום, כך הוא אמר לעיקב אילון ב"גלי צה"ל" — כמו אוזני שמעתי זאת מפיו. לולא שמעתי את דברי ההכפשה — ושמעתי דברי הכפשה רבים ודברי בלע כאלה על עם ישראל יוצאים מפיו איברי ישראל, אבל לשמוע אותם מפיו, מר פרס, על חשבוננו? — — —

ראש הממשלה ש' פרס:
אני בטוח שאת מטטט את הדברים מאמצע המשפט.

גאולה כהן (התחיה צמת):

אדוני יושב ראש הכנסת, כנסת נכבדה, איאמון שאני מביעה היום, בשם סיעת התחיה, בממשלה שמר שמעון פרס עומד בראשה, לא בא על שום מהלכי והתבטאויותיו של מר פרס פוגעים בקווי היסוד שעליהם הושתתה ממשלת האחדות, אלא משום שהם פוגעים בקווי היסוד שעליהם הושתתה המדינה הציונית, ושרק מהם הצידוק לקיומה.

אם מר פרס משלה את עצמו היום, שקידום תוכניותיו להתפשר על ארץ ישראל יצליח רק לגרום למהפך בממשלה — הוא משלה את עצמו. על כך תיהפך הארץ.

אך בטרם אנמק את האיאמון, יורשה לי לפנות מעל דוכן זה למר מנחם בגין ולקרוא לו לגלות דעתו ברבים, שציפיותיו מהסכמי קמפ-דייוויד נתגלו כמיקח טעות.

אין פה, אדוני היושב ראש, עשיית חשבון לשעבר, שכן המלכודת שמכינים היום ליהודה, לשומרון ולעזה, וכן גם לירושלים, מקורה גם באותו הסכם שלום אומלל עם מצרים.

להודעה — הודאה — כזאת מפי מר מנחם בגין יכולה להיות יותר מאשר השלכה מוסרית. ולי, שנאבקת, יחד עם עמיתי משה שמיר, מעל לדוכן הזה נגד אותו הסכם והזהרנו מפני תוצאותיו, יש לא רק חובה אלא גם זכות להפנות היום קריאה זו אל מר מנחם בגין.

כן, היום, כאשר ראש הממשלה הנוכחי, מר שמעון פרס, לא רק נתלה בשנאיאת הערב אלא מוסיף עליהן את שלו. אכן ההצעות והמהלכים שהציג פרס כוללות את כל הרע שבהסכמי קמפ-דייוויד והאוטונומיה ואת כל הרע שבפשרה הטריטוריאלית — תוכניתו של המערך.

כנגד שלושה דברים מדבר האיאמון שלנו: כנגד מהות הצעותיו של ראש הממשלה; כנגד הדרך שבה הועלו; וכנגד העיתוי.

ואפחת בעיתוי, אדוני ראש הממשלה, אמת. כל שעה טובה לשלום, אבל לא כל עיתוי טוב למשאומתן על שלום. מבחינת האינטרס הלאומי, העיתוי שבו כחרת הוא הגרוע ביותר לישראל. אין זה סוד שמשאומתן עם יריבים, מה גם עם אויבים, הוא מאבק, למאבק עם אויב המבקש קודם כול את טובתו שלו הולכים מעמדה של עוצמה, מדינת ישראל נהונה היום בעיצומו של משבר כלכלי עמוק ובבעיות חברתיות, ביטחוניות ומורליות חמורות. במצב זה ללכת למשאומתן — זה לעמוד על הברכיים, זה ללכת לכניעה מראש, זה להשלים עם ויתורים, שאפילו היונים שבתוכנו לא היו מוכנים להכריז עליהם מלכתחילה.

מה אפוא מריץ את מר פרס? על מה ולמה דווקא עכשיו אצה לו הדרך? מר פרס לא מסתיר על מה ולמה. נותרה רק עוד שנה אחת לממש את תוכניותיו, ובלשונו ועל-פי אמונתו — לקדם את השלום. זה מחייב. לכן הוא מכריז באוזני כל המעוניינים — כל הקודם זוכה. הזמן הולך ואוחל. מהר פן תאחר.

וראה זה פלא, איזו חפיפה אידיאלית עם העיתוי הטוב לאויבנו. חוסיין מכריז שגם מבחינתו זוהי השנה האחרונה, המכריעה, לקבל את "הסחורה". גם לו הזמן אוחל. בגלל ההתחלחלות לא יהיה לו עוד מעט על מה לדבר, ובגלל הרוטציה לא יהיה לו עוד מעט עם מי לדבר. הרחיפות אצל חוסיין, אם כי בחוכמתו הוא איננו מפגין אותה כמונו בחוצות, מובנת. אך אם כאמת האינטרסים שלנו ושלו שונים, הייתכן שהעיתוי שהוא טוב כשבילוי יהיה טוב כשבילינו?

גאולה כהן (התחיה צמח):

לא מאמצע המשפט. שמעתי את המשפט.

ראש הממשלה ש' פרס:

מה נאמר בכל המשפט?

גאולה כהן (התחיה צמח):

על החשבון, על חשבוננו. כבר כרסם מר פרס בתביעתנו למשאומתן ישיר. לא יעזרו כל ההתחמקות, כל המריחות, כל ה"כן" וה"לא", לא יעזרו כל הטעויות: לא אמרתי חסות בין לאומית, אמרתי פורום בין לאומי; לא אמרתי פורום בין לאומי, אמרתי ליווי בין לאומי; לא אמרתי ליווי בין לאומי, אמרתי רק מין פרימירה שכזאת; לא אמרתי פרימירה, אמרתי רק ברכה בין לאומית. ובעצם — הוא אומר — הלאו סידרתי אותם, את ברית המועצות, את סין ואת כולם. הם התכוונו לקלל, אבל אני אכריח אותם לכרך ברכה, רק לא לספר להם על כך, זה רק בינינו.

העניי אנשים נתקף? למה לא היה לך האומץ לקום ולומר: כן, לדעתי, לא היתה לי ברירה והסכמתי לסכן את ישראל באותו פתרון כפוי עליי מדינות העוינות את האינטרסים של מדינת ישראל. אבל אתה, מר פרס, אומר: בתמורה הוצאתי את אש"ף מהתמונה. גם לו היה זה נכון — ואיני בטוחה שזה נכון — ואש"ף לא ישתף רשמית בפורום בין לאומי, הלא ישתתפו בו כל אלה שהם סוכני האינטרסים של אש"ף. הוצאת, מר פרס, את העו מהחדר והכנסת אלי את כל הזאבים.

אבל — אתה ממשיך לטעון — הלא התניתי את הסכמתי בשיתוף של אותן מדינות שיקימו יחסים דיפלומטיים עם ישראל. כנסת נכבדה, אם אני מכירה נכון את נחישות דעתי של מר פרס, הרשו לי לנחש שהוא יסכים גם לשיתוף של כאלה שלא יכירו בישראל, אבל, גם אם נניח שיקימו יחסים דיפלומטיים עם ישראל, מה עניין לי יחסים דיפלומטיים ולמדיניות, מר פרס? מה עניין פתיחת שגרירויות בישראל ולערכה של תמיכה בעמדות ישראל, או אפילו לחיזוק נייטרלי בסכסוך בינינו לבין הערבים? האם לצרפת, לאנגליה ולאטליה אין יחסים דיפלומטיים עמו? ובכל זאת הן תומכות בגלוי בתביעת אש"ף למדינה פלשתינית. ואפילו ארצות הברית, הידידה היחידה שלנו, האם היא תייצג בפורום בין לאומי שכוה את האינטרסים של ישראל ביחס לירושלים שלמה בריבונות ישראל? והאם העובדה שהשגריר צ'וכטין ישב בשגרירות ברית המועצות בתל אביב הפריעה לו בשנת 1967 להסית את סוריה ומצרים לפתוח במלחמה נגדנו?

לדעתי, ברית המועצות אכן תשקול בחיוב את ההזמנה — למה לא? — שאתה מומין אותה ליטול חלק בהסדרים במזרח התיכון. תמורת הזמנה כזאת היא אינה צריכה לשלם דבר, מה גם שאתה שחררת אותה מהתנאי שחידוש יחסים עמה ייעשה אך ורק אם תפתח את שערי העלייה לפני היהודים ושערי בית הסוהר לפני אסירי עיון. לא, לא שלא היתה לך הצעה גם בקשר להצלת יהודים. היתה לך אפילו עסקה: יהודים תמורת הגולן, וחבל שלא היתה ככך מידת האמת לומר לעם ישראל שזה רעיון שלך, שאתה משתעשע בו זה כבר, ולא להטיל אותו על שליחך ברונפמן; דווקא אותו, את היהודי הגלותי הזה, הפכת לשליח עלייה.

אבל, הפגיעה החמורה מכול היא, שעל החשבון גם פגעת בזכותנו הבלעדית על ארץ ישראל. זאת כבר לא שגיאה, זאת כפירה בעיקר, גם מי שמוכן לוותר, ואולי במיוחד מי שרוצה לוותר, חייב לדעת להבחין בין פשרה שנובעת ממצוקה לבין נכונות לפשרה כזאת מרצון, בין נכונות להתפשר על הטריטוריה —

ראש הממשלה ש' פרס:

מותר. לשאול איפה שמעת את זה?

גאולה כהן (התחיה צמח):

רגע, אחיחוס גם לשאלה איפה שמעתי.

— — — לבין נכונות להתפשר על הזכות שלנו, על הצדק שלנו, זכות ששום מנהיג ציוני לא התפשר עליה לעולם.

ועכשיו תשובה על השאלה שלך, אדוני ראש הממשלה. גם אם נניח שלא הוכנת כהלכה, אף שכל אחד הבין את זה כך, וכולם לא הבינו את ההסתייגות הגיאוגרפית וההיסטורית שלך ממה שאמר בגין, וגם לא אמרת זאת במפורש, בשבילי מספיקה העובדה, וזה מה שחשוב, שלא הזכרת מכול וכול את הממד של הזכות ההיסטורית שלנו על ארץ ישראל, גם כאשר הזכרת — אם כי הסתייגת ואמרת שאתה מזכיר את זה כחבר המערך — את נכונותך לפשרה טריטוריאלית. כך גרמת לישראל נזק לטווח קצר ולטווח ארוך. ניתוק השורשים ההיסטוריים של ארץ ישראל מחליש את תחושת הצדק שלנו, שממנה אנחנו שואבים את הכוח שלנו, והופך את ישיבתנו לפעולה אופורטוניסטית גם בעיני העולם וגם בעיני הנבוכים והמהססים בבית אצלנו.

כנסת נכבדה, כיום הצגת חזון השלום בכנסת, כ"ז במרס 1979, אמרתי מעל הדוכן הזה: "הנהגה שנכנעה וויתרה בעד השגת הסכם שלום תצטרך להמשיך לוותר בעד שמירת הסכם השלום". ואכן, אחד הנימוקים שבצורתם הסביר מר פרס את הדחיפות של הסכם השלום עם ירדן הוא הצלתו של הסכם השלום המתדרדר עם מצרים, הסכם שנתלווה בוותורים אדירים מצד ישראל ובחתירתה של ארצות הברית כעדה. אבל מי שאומר כך למעשה מביע אי אמון בהסכם שלום, כמחסום מפני התדרדרות ומלחמה. אבל, למר פרס, אשר משום-מה חי בשלום עם סתירות, האבסורד הזה לא מפריע לחתור הינם להסכם שלום כזה גם עם ירדן.

כנסת נכבדה, מה שאפיין ומאפיין את תנועת התחיה איננו רק החזון, אלא גם תחזית מפוכחת וריאלית שעמדה במבחן. בהצעת האי-אמון היום אנו מזוהרים את העם ואת הכנסת מפני מלכודת של אשליות. התחיה אינה מאמינה בנורמה הפסולה, אשר משום-מה מחיל אותה העולם רק על ישראל, ומחנה השמאל מאמץ אותה, והיא שבשביל שלום אנחנו משלמים, כמה? — בחלקי מולדת. הרי הערבים הם תמיד בעד מלחמה, מהם לא צריך לדרוש שלום. אבל מישאל יש נורמה כזאת — בשביל שלום תשלמו. כמה? — בחלקי מולדת.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

תשלמו בעד מלחמה.

גאולה כהן (התחיה צמח):

בשביל שלום משלמים בשלום. זה הבסיס היחיד למשאומתן עם ירדן ועם כל מדינה ערבית אחרת.

אדוני היושב ראש, עד אז, כנגד הלאוים של המערך אנו אומרים — כן, כן לריבונות ישראל על כל יהודה שומרון ועזה; כן לשלום שלא פוגע בשלמות ארץ ישראל; כן להתנחלות בכל חלקי ארץ ישראל, שהיא היחידה שגם תמנע מדינה פלשתינית: כן למאבק על הבעיה הדמוגרפית האמיתית שלנו; עלייה: כן למאבק נגד הטרור; כן למאבק על פתרון בעיות החברה והכלכלה הלאומית של מדינת ישראל: כן להעמקת החינוך הציוני היהודי.

מרכי בראון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

כשאת אומרת "כן", זה נשמע כמו "לא".

בעקיפתו את המחסום הראשון — מחסום המסגרת למשאומתן — חייב ראש הממשלה את המשאומתן הישיר כתנאי בליעבור, אך לא שלל ולא אמר מלה אחת של התנגדות לזעידה בין לאומית. במקום זאת, הוא הביע את נכונותו למסגרת של ליור או חסות בין לאומית תומכת למשאומתן הישיר. הוא זכה לשבח על מה שאמר ועל מה שלא אמר.

בעקיפתו את המחסום השני — מחסום הגדרתם של השותפים למשאומתן — לא שלל ראש הממשלה שום מסגרת פלשתינית כשמה כשותפה לגיטימית למשאומתן. במקום זאת הוא נקט לשון חיובית, המפרשת ומאשרת את שיתופם של נציגים ירדנים ופלשתינים המייצגים שלום ושולל שיתופם של מי שמייצגים טרור. הוא אף הבהיר את כוונתו בהזכירו, כי גם המנוח סאדאת היה אריכה של ישראל עד שישב עמה למשאומתן שלום. גם על זאת זכה לשבח, על מה שאמר ועל מה שלא אמר.

בעקיפתו את המחסום השלישי — מחסום הבסיס למשאומתן — חייב ראש הממשלה את הסכמי קמפ דייוויד כבסיס אפשרי למשאומתן, אך לא שלל את החלטות מועצת הביטחון 242 ו-338 כשלעצמן, כשמדובר בירדנים שאינם חתומים על הסכמי קמפ דייוויד. גם על כך זכה לאהדה על מה שאמר ועל מה שלא אמר.

הוא הדין בעקיפתו את המחסום הרביעי — מחסום תוכנו של המשאומתן. ראש הממשלה מנה הסדר ביניים כנושא אפשרי, אך לא שלל את הרחבתו וקבע מפורשות, כי גם נושא הגבולות הוא נושא למשאומתן.

איו חשיבות יש, אם כן, לשאלה אם דברים אלה תואמים או אינם תואמים את ההסכם הקואליציוני? והלא ראש הממשלה עצמו אמר: הסכמים קואליציוניים עוברים מן העולם.

ראש הממשלה במהלכו זה עדיין לא הביא את השלום. ראש הממשלה פתח צוהר ליונה. עוד לא בטוח אם תמצא היונה מנוח לרגליה, פחות בטוח אם תשוב ועלה זית בכיה. אבל, כל עורבי הסירוב כבר פרחו מקניהם ומנקיקיהם כדי לחסום את הצוהר הקטן הזה שנפתח.

הסיכוי להמשכו של המהלך הוא בשלושה: קודם כול בנחישות החלטתו של ראש הממשלה ושל מפלגתו להעדיף את קווי היסוד של השלום על קווי היסוד של הממשלה.

אדוני ראש הממשלה, אני מציע לך לקחת ברצינות את שותפיך. הם אינם מתכוונים ואינם מסוגלים להמשיך ולהיות שותפיך במהלך השלום הזה שהתחלת בו. הם מתכוונים ברצינות למה שהם אומרים. הם אינם מסוגלים לשום משאומתן של שלום שכולל גם פשרה מדינית, שכולל פשרה טריטוריאלית, אך לא יהיה שלום בלא פשרה מדינית, הכוללת גם פשרה טריטוריאלית. ועל כן, עיני אינה צרה אם נידד הערבים של הרטציה הביא הפעם את חברי הליכוד, חבריך לממשלה, להעדיף הסכמה שבשתיקה, אולי אפילו הסכמה שבהצבעה, למהלך שעשית בשלב זה, אך בשלב זה בלבד. הם אינם פוטרים להמשך מהלכו של המשאומתן הזה. הם אינם פוטרים משום שהם לא יסכימו לשום שלום שיעניק פתרון לבעייתו הלאומית של העם הפלשתיני. ולא יהיה שלום שלא יעניק פתרון לבעייתם הלאומית של הפלשתינים.

וכדי שהפלשתינים יהיו שותפים למשאומתן הזה, כי בלא שותפותם לא יהיה שלום, צריך שתכיר הכנסת, שתכיר הממשלה, שיכיר מי שמתכוון לעשות שלום, בכמה עובדות

גאולה כהן (התחיה צמת):

כשהערבים אומרים לך "לא", זה נשמע לך תמיד כמו "כן".

אדוני היושב ראש, ההבדל אינו בין ימין לשמאל, אלא בין מאמינים לבין קטני אמונה. אנו מאמינים בתהליך הגאולה ההכרחי, אבל היום אנו מודאגים מהנטייה של העם שלנו להיתפס לאשליות ומהמחיר המיותר בגלל השגיאות המיותרות, שנצטרך לשלם עליהן.

אנו פונים היום אל הליכוד להשתחרר ממלכודת קמפ דייוויד. אל תיכנסו למלכודת שהמעריך מכין לכם ואל תחפזו לעצם הכניסה למשאומתן. כניסה שעלולה להיות כניסה שאין ממנה ציאה. מה שהיום הן רק הצעות תיאורטיות — מחר תהיינה עובדות מוגמרות. כשתעזרו בוקר אחד, כבר יהיה מאוחר מדי.

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אף פעם לא מאוחר מדי.

גאולה כהן (התחיה צמת):

זכור את הבוקר שלמחרת ליל קמפ דייוויד. אל תאמרו מחר שלא הוזהרתם.

אם אינכם יכולים להרים אתנו היום יד בעד האי אמון, אל תרימו יד נגדו. אל תיתנו לפרס את הצבעת האמון, שהוא כל כך זקוק לה, כדי לנזוף בעולם שכל העם מאחוריו בתוכניותיו. אם חלילה יתגשמו תוכניות אלה, הן יסכנו את שלמותה של ארץ ישראל ואת שלומה של מדינת ישראל.

הי"ד ש' הלל:

תודה. אנחנו עוברים לדיון. ועדת הכנסת קבעה שלוש שעות לדיון, שהוא דיון סיעתי. רשות הדיבור לראשון הדוברים, חבר הכנסת אלעזר גרנות, בבקשה.

אני רוצה להסב את תשומת לבו של הבית לכך, שבנוסף על הצעת אי אמון שהוגשה על ידי חברת הכנסת גאולה כהן, הממשלה הודיעה שהיא תראה את הדיון בהודעתו של ראש הממשלה כהצבעה של הבעת אמון. כאשר נגיע להצבעות, נסכם.

בבקשה, חבר הכנסת גרנות.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, אנשים רבים כרו אחיהם היום כדי לשמוע היום את דברו של ראש ממשלת ישראל בכנסת. אזרחי ישראל, יהודים כערבים, עמי האזור וממשלותיהם, העם הפלשתיני ורבים בעולם כולו, עמים וממשלות, שברו של שמעון פרס בניירורק האירו בלבם תקווה או חשש — לרבים אלה לא היה חשוב אם דבריו של ראש ממשלת ישראל יהיו תואמים את קווי היסוד של הממשלה. לרבים אלה היה חשוב אם דבריו של ראש ממשלת ישראל בכנסת כירושלים יהיו תואמים את קווי היסוד של הסיכוי לפתיחתו של משאומתן לשלום, כפי שהציגם קבל העולם כולו, בעצרת האומות המאוחדות בניירורק, ואשר זכה עליהם — ובצדק וזה — לשבח, לעידוד ולתמיכה.

על מה זכה נאומי של ראש הממשלה לדברי השבח, העידוד והתמיכה? — הוא זכה בכל אלה קודם כול על הדברים שנאמרו בו, אך לא פחות מכך נתקבל בכרעה על הדברים שלא נאמרו בו. מדובר בכל ארבעת המחסומים לפתיחתו של משאומתן לשלום, שאותם ראש הממשלה עקף בדבריו.

אלעזר גרנט (מפ"ם):

ב־1988 ייפתח הסיכוי מחדש, כשאתם תהיו באופוזיציה.

לכן, הברירה בין שלום לבין המשך קיומה של הממשלה זאת היא ברירת־אמת. זאת הברירה הניצבת בפניך, אדוני ראש הממשלה, וכפני הבית הזה כולו.

אנחנו מברכים על מה שאמרת בניו־יורק, ומשתדלים להתעלם ממה שלא אמרת בניו־יורק ואמרת כאן, בלחצם של אנשי הליכוד. לא אנחנו ניתן לגיטימציה למישהו להיתפס בדברך ולראות בהם נסיגה כלשהי מהדברים החשובים שאמרת בניו־יורק. אנחנו נצביע נגד הצעת האי־אמון של התחיה, ואנחנו נהיה תומכים עקביים בכל מעשה של שלום ובכל צעד לקראת השלום. אנחנו יודעים, שכל יום שלא נעשה בו צעד אחד — ולו קטן ולו מהוסס — לקראת שלום, נעשה בו צעד גדול לקראת מלחמה.

איננו רוצים במלחמה הזאת. זאת תהיה מלחמה מיותרת. זאת תהיה מלחמה, שגם אם על כל קבר שייכרה בכייתנו ייכרו מאה קברים שם, גם מי שמכחין בין דם לדם לא יוכל להתנחם בכך. זוהי חובתה של הכנסת הזאת, ועל זה היא תעמוד לדין בפני העם כולו, היא למנוע מלחמה כלת־הכרחית, וכל מלחמה בלתי־הכרחית היא מלחמה מיותרת. חובתה של הכנסת הזאת היא לקדם כל סיכוי לשלום. לעניין הזה אין קואליציה ממשלתית. לעניין הזה יש קואליציה בעם, והיא הקואליציה הגדולה בעם. בידיכם, אנשי מפלגת העבודה, ובידיך, ראש הממשלה, לממש ולתגון את הקואליציה הזאת. לשם כך צריך נחישות החלטת ואומץ לב וקו־י יסוד של שלום.

היור"ר ש' הלל:

תודה לחבר הכנסת אלעזר גרנט. רשות הדיבור לחבר הכנסת אליהו בן־אלישר, ואחריו — לחבר הכנסת עדי כרעם.

אליהו בן־אלישר (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, חבר הכנסת אלעזר גרנט, מנין נשלח לעצמך את הזכות, את ההעזה, לדבר אל חברי הכנסת היושבים בצד הזה של האולם, אל ספסלי הליכוד, ולומר דברי בלע וארס כאלה? כאשר חברך למפלגה ישבו בשלטון, אתה לא יכולת לבקר במצרים. את המצרי הראשון ראית רק אחרי שהליכוד היה בשלטון. מנין ההעזה שלך?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אתם החידים שהצביעו נגד הסכם השלום עם מצרים.

אליהו בן־אלישר (הליכוד):

לבוא ולומר: אלה רוצים במלחמה, אלה רוצים בדם. אלא מה? אין לי ריכוז אתך, יש לי ריכוז עם ראש הממשלה, שרוצה ודאי לנוח מעט מעמלו.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

עם חברת הכנסת גאולה כהן יש לך ריכוז?

היור"ר ש' הלל:

חברת הכנסת חייקה גרוסמן, תנו לו קודם כול להגיד משהו. הוא עוד לא אמר כלום.

אליהו בן־אלישר (הליכוד):

יש כאלה שחושבים, שהדיון היום הוא דיון היסטורי, בגלל האווירה, בגלל המתח שנוצר לקראת הדיון הזה. יש חושבים, שזה אחד מימי הכנסת הגדולים, ואני בא לומר לכם, עם כל הצניעות: זה איננו דיון היסטורי; לא היום. אני מקווה שנגיע לדיון היסטורי. לא היום הוא מתקיים. אנחנו ממשיכים

עיקשות. לעם הפלשתיני יש זכות לייצוג. איש לא יכול לנהל משא־ומתן לשלום בשמו ולהיות נציגו כלי הסכמתו. נציגים שלא יהיו מקובלים על העם הפלשתיני לא יחייבו אותו בהסכם של שלום. לכן האינטרס החיוני של ישראל הוא שנציגו של העם הפלשתיני יהיו מקובלים עליו.

צדקת, ראש הממשלה, בכך שקבעת שרק נציגים שמדברים שלום יכולים להיות נציגיו של העם הפלשתיני. החלח לא זה על העם הישראלי, זה חל גם על נציגי ישראל. רק נציגים דו־כרי של שלום של ישראל יכולים להיות שוחפים למשא־ומתן של שלום, והוא הדין בפלשתינים והוא הדין בירדנים. ייצוג לגיטימי ושוחפות למשא־ומתן הם תנאי ראשון.

אבל יש עוד כמה תנאים שיכולים לסייע למשא־ומתן. ראשון שבהם הוא יצירת אווירה של משא־ומתן. אני קורא לך, אדוני ראש הממשלה, להיות יזמו של המהלך הזה. אני קורא לך להודיע, שאם הפלשתינים יכריזו ויציגו הפסקה מוחלטת של כל מעשה טרור, של כל מעשה לחימה מצד, ישראל תשעה גם את תגובותיה ואת פעולות התגמול שלה לאותה תקופה. משא־ומתן וטרור אינם הולכים ביחד. משא־ומתן ומעגל דמים אינם הולכים ביחד. זאת תהיה תרומה ייחודית, על־תנאי.

גם מעל במה זו צריך שיישמעו דברים ברורים כאזניהם של הפלשתינים. אי־אפשר להחזיק את המקל בשני הקצוות. מי שטוען שאיננו שולט על הטרור או איננו יודע על מעשי טרור של אנשים שנמצאים תחת פיקדו, מי שאיננו מושל בעמו, איננו יכול לטעון שהוא נציגו הלגיטימי הבלעדי של אותו עם. ערפאת לא יזכה לטעון בכית הזה שהוא הנציג, כשהוא מחזיק רובה בידו. מי שמחזיק את הרובה בידו האחת לא חשוב מה הוא מחזיק בידו השנייה. אין בבית הזה מי שיקדם בענף של דת את מי שמחזיק רובה בידו. ההנהגה הפלשתינית חייבת דין־חשבון קשה לעמה. היא הסבה לו סכל נוסף ומיותר ודחתה את פתרון בעייתו הלאומית. אין פתרון של כוח לא לבעיית השלום בין ישראל לשכנותיה ולא לבעיית הלאומית של העם הפלשתיני. יש רק דרך אחת, דרך המשא־ומתן המדיני. במשא־ומתן הזה צריכים להשתתף נציגיה המוסמכים של ישראל, כלומר — ממשלת ישראל. נציגיה המוסמכים של ירדן, כלומר — ממשלת ירדן, ונציגים מוסמכים של הפלשתינים. הוא צריך להיות מיוסד על הכרה הדדית בזכויות הלאומיות הלגיטימיות של כל העמים הנוגעים בדבר, השלום הזה ייתכן שיתקרב אם המשא־ומתן יתחולל באווירה של רגיעה, באווירה שאין בה הרג, אין בה שכול ואין בה יתמות.

אדוני ראש הממשלה, הליכוד מייצג את התפיסה כי יהודה תקום בדם ואש. מול התפיסה הזאת קיימת תפיסה אחרת, הפוכה, תפיסה ציונית, תפיסה יהודית שורשית האומרת, כי ציון כמשפט תיפדה ושביה בצדקה. מי שחותר לשלום, לשלום בגבולות בטוחים ומוכרים, מי שחותר לסיכוי, צריך לדעת שזהו שענו. אבל, השעה הזאת לא תתמשך הרבה, אדוני ראש הממשלה. יש שעון חול הקוצב זמן לך, ראש הממשלה, וממילא גם לסיכוי השלום. אם בחודשים הקרובים לא יתחיל משא־ומתן לשלום, לא יובטח משא־ומתן לשלום. אפשר שהסיכוי הבא למשא־ומתן לשלום יתחדש רק ב־1988. ממשלה בראשותו של מי מאנשי הליכוד לא תביא לשלום בעינו לבין ירדן והפלשתינים.

רן מרדור (הליכוד):

זה מה שיקרה ב־1988.

— הצעת סיעת התחיה צמת להביע אי אמון לממשלה —

בעקיפתו את המחסום הראשון — מחסום המסגרת

אינטרסים שלהן. הן שומרות על האינטרסים שלהן. וכמובן, השלום במזרח התיכון פחות חשוב להן. אנחנו לא זוכרים את לוזאן, את הפיוס? את כל מה שהיה, את שלוש המעצמות?

אפילו בזמן תהליך השלום עם מצרים — זה לא מדויק, אדוני ראש הממשלה, להעלות עכשיו את אותה החלטה שאכן היתה ואת אותה הסכמה שאומנם היתה ב-1977. בינתיים נוצרו תנאים אחרים. בפעם הראשונה התקיים משאומתן ישיר לשלום בין ישראל לבין מדינה ערבית, ולא סתם מדינה ערבית, אלא מצרים. סוף סוף מדינת ישראל, הדיפלומטיה של מדינת ישראל, ניצחה את הניצחון הגדול הזה, והוכר ומומש הצורך לנהל עם מדינת ישראל משאומתן ישיר, ללא שום חסות וללא שום ליווי. כמובן, אנחנו היינו גם מעוניינים בשיחופם של האמריקנים, אבל לא מעבר לכך. אם כן, אתה זקוק לצרפתים.

יקטור שם טוב (מפ"ם):

חוסין הודיע — — זאת עובדה.

אליהו בן אלישר (הליכוד):

ידיד חבר הכנסת שם טוב, אנא. אנחנו זקוקים לצרפתים, אנחנו זקוקים לבריטים. אולי שר החוץ הבריטי יוכל בהזדמנות חגיגית זאת להיפגש עם מילחם. אנחנו זקוקים לסינים. לא שאני לא רוצה שיהיו סינים, שיהיו בריטים, שיהיו צרפתים בשיחות עם ישראל, שיהיו רוסים בשיחות עם ישראל, אבל לא כשאנחנו צריכים לדבר עם ירדן, כשאנחנו יודעים שירדן זקוקה לזה, מפני שהיא איננה רוצה במשאומתן ישיר אתנו.

יקטור שם טוב (מפ"ם):

אתה לא מוכיח את זה.

אליהו בן אלישר (הליכוד):

לו, כפי שראש הממשלה רמז פה ושם, היה מדובר בשיפור דימויה של מדינת ישראל, שמדינת ישראל תצטייר יפה יותר, בקיצור, יחסי ציבור — טוב, זה יחסי ציבור, אבל, בינתיים ויתרנו ויתור. גם אם לא יצא שום דבר מהצד הזה, מחר יחזרו אלינו ויאמרו כי ממשלת ישראל בהרכב של שתי המפלגות העיקריות בארץ הסכימה לכך שתהליך השלום יהיה בנוכחות של מעצמות, נוכחות בין לאומית, כך או כך. אינני יכול להבין את זה בצורה אחרת.

האמת היא, שאינני פוסל מראש ניסיון לפתוח את ירדן להיכנס למשאומתן. אינני פוסל מראש. אני מעוניין בכניסתה של ירדן למשאומתן ישיר וגלוי אתנו, אבל לא בתשלום מחיר מראש. לשם מה לנו הדבר הזה?

הדבר הזה נעשה בתוך אווירה שהולכת ונוצרת, או אולי המדיניות הזאת היא שיצרה את האווירה הזאת. כדאי לשם לב. פרופסור מהאוניברסיטה העברית בירושלים, שהיה איש צבא בכיר במילואים — אבל זה כבר לא אומר שום דבר, שהרי גם בכנסת יושב איש צבא בכיר במילואים שיש לו דעות מסוימות — מופיע ברדיו הממלכתי של ישראל, "קול ישראל", ואומר: אנחנו חייבים להבין אותם — "אותם" זה אש"ף, זה היה אחרי לרנקה — מה אנחנו, הישראלים, היינו עושים במקומם? אני צריך לשמוע את זה ב"קול ישראל" מפרופסור באוניברסיטה העברית בירושלים? זה חלק מהאווירה.

אני גם שומע — אני לא רוצה להשוות, חס ושלום, אדוני ראש הממשלה, אבל אני חייב להוסיף את המלה הזאת — אני שומע מפיו יותר מפעם אחת רמזים של התפארות על שינוי מדיניות ישראל, כפי שאתה אומר לעתים תכופות יותר ויותר, בגדה המערבית. לא מקובל עלי הביטוי "גדה מערבית". אנחנו כבר התרגלנו כולנו לומר יהודה ושומרון. מי שתזוז עכשיו

היום כשלב נוסף של ויכוח פנימי שחוונו כמותו בעבר, ואני משער שיהיו לנו כמותו גם בעתיד. היום זה רק ויכוח פנימי.

כל כך למה? נכון, ראש הממשלה עשה כמה צעדים, הציג כמה הצעות, העניק כמה ראיונות בארצות הברית. אינני מזלזל בחשיבות כמה מהם, בשום פנים ואופן לא. אינני רוצה למעט מחשיבותם של כמה הישגים. אבל, נכון, אני גם מתייחס בחשדנות לכמה דברים, וזה לא אומר שאני אינני רוצה בשלום, כפי שמאשים אותי כלאחר יד חבר הכנסת גרנות. הייתי רוצה שהמלך חוסיין יעמוד כאן ליד הדוכן הזה וינאם לכנסת. אבל, לא המלך חוסיין עומד לנאום לכנסת. ואתם יודעים מה? ראש הממשלה גם לא ייסע מחר לרבת עמון. לכל היותר תיערך פגישה בין השניים בצדי הדרכים. כבר היו דברים מעולם.

אלעזר שוטטק (הליכוד):

ברירה, למה לצדי הדרכים?

אליהו בן אלישר (הליכוד):

גם בצדי הדרכים. האמת היא, שקיים ניגוד אינטרסים עמוק בין ירדן לבנינו. והיא הנותנת, וכדאי שנוכיר את זה דווקא כאשר שוררת כאן אווירה של סיפוק, של שביעות רצון עצמית לא מועטה, גם כזאת שניתן לה לא מעט פרסום.

ומהו אותו ניגוד אינטרסים? הראשון — ירדן רוצה להסיג אותנו לקי 1967, ובכלל זה ירושלים, גם במפלגתו של ראש הממשלה ובכית הזה יש מעט אנשים, מעט חברים, אשר מוכנים להסכים למדיניות הזאת של ירדן. גם אם לא אתעמק בכך ולא אאריך, זה כשלעצמו, לכדור, מספיק. אבל, זה לא רק זה.

מרדכי בר-און (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

כמה שאתה שמח על מה שאתה אומר.

אליהו בן אלישר (הליכוד):

הרי אתם משמיצים, אתם מלעיזים, אתם לא "מפרגנים". עד היום, עדיין, יש ביניכם כאלה אשר מותחים ביקורת על המחנה בציונות שאני מייצג, על כך שאנחנו ויתרנו יותר מדי למצרים, ושזכויות זה השגנו את השלום. אינני מדבר על חברי ב"התחיה", אני מדבר עליכם. אלא מה? אתם פשוט מסוגלים לרבר בצורה, שאין לי מלה אחרת להגדירה, אלא חוצפה: אין לי מלה אחרת. ואתם בטוחים שזה יירשם בפרוטוקול, וזה גם יירשם בהיסטוריה. בסדר, ההיסטוריה היא אשר תפסוק.

הנקודה הזאת היא הראשונה אשר יש בה ניגוד כינינו לבין הירדנים, והיא בעצם מספיקה.

הנקודה השנייה היא המשאומתן הישיר שאנחנו דורשים אותו, שירדן איננה יכולה ואיננה מוכנה להיכנס לתוכו, ולכן היא דורשת את הוועידה הבין לאומית. הרי וועידה בין לאומית כשלעצמה איננה עניין של אידאולוגיה. זה עניין למדיניות של מהות, של סכסוטנס. עם כל הרצון הטוב, אינני מבין ואינני יכול לתפוס מדוע היה ראש הממשלה חייב להעלות באו"ם את הרעיון הזה של חסות או ליווי, אף שאני ראתי את המלה "הוספיסם" ופירושה חסות כמלאו מוכן המלה. אינני מבין בשביל מה היה צורך ברעיון הזה.

אני יודע שבאים אנשים ואומרים: נו, אז מה קרה? לא יסכימו לזה? — לא קרה שום דבר.

במשך שנים מדינת ישראל התנגדה לחסות הבין לאומית הזאת, במשך שנים. וגם כאשר מדינת ישראל לא התנגדה לכך, היא לא רצתה בהתערבות המעצמות במשאומתן כינינו לבין ארצות ערב. מדוע? כי כאשר יש מעצמות, הן פועלות לפי

אפילו — טוב, אני לא רוצה להשתמש במלים קשות, כל אחד מבין למה אני מתכוון.

זאב ז'בוטינסקי אמר פעם אחת, שאין קפדנריה לציון. בלשוננו המודרנית היינו אומרים: אין קיצורי דרך, אין קיצורי דרך לציון, אין קיצורי דרך לשלום. כל דבר קורה במעמד, בעתה, ואנחנו צריכים לתרום לכך, אין ספק, כאשר דברים מצטלבים בהיסטוריה וכזרמים שלה.

אינני מאמין שניתן להגיע לשלום עם ירדן כאשר בירדן יש, באישור הממשלה הישראלית, מפקדות של אש"ף. אינני מאמין שאפשר להגיע למשא ומתן לשלום עם ירדן, כאשר ירדן איננה מוכנה להיכנס אתנו למשא ומתן ישיר. אינני מאמין שניתן להיכנס למשא ומתן לשלום עם ירדן, כאשר ירדן דורשת בעצם שניכנס למשא ומתן כזה אתה ועם אש"ף. לא יעזור כאן הדברים היפים ששמענו מחבר הכנסת גרנות מנפ"ם.

אני רוצה לשמוע היום מראש הממשלה, שעם כל רצונו להוביל את מדינת ישראל לשלום, הוא אכן ישמור על כך שאנחנו לא נוותר ויתורים, שאני לא צריך עכשיו לחזור עליהם, על-מנת שהוא ידע על מה אנחנו לא צריכים לוותר. לא אש"ף — בצורה הברורה ביותר; כן משא ומתן ישיר עם ירדן. תודה.

היו"ר ש' הלל:

רשות הדיבור לחבר הכנסת עוזי ברעם.

עוזי ברעם (המעריך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כאחי בפתח רכרי לברך אותך, אדוני ראש הממשלה, עם שובך משליחות של שלום בזירה הבין-לאומית. שמעתי מלעזים, גם פה ורכים מחוץ לאולם הזה, אני, שמוכנע, אדוני ראש הממשלה, שירותת שליחותך את האינטרס המדיני המובהק של מדינת ישראל.

חבר הכנסת בן-אלישר, הוויכוח איננו על זיו ולא על ניואנס. זה ויכוח בין שתי תפיסות. אינני מדבר על התפיסות התוכניות: אני מדבר על ויכוח בין שתי תפיסות אסטרטגיות — תפיסה של קיפאון ותפיסה של יוזמה. מה אומרת תפיסת הקיפאון? היא אומרת, שאם אנחנו נקבע עובדות והעובדות האלה תהיינה בלתי מופרעות, תוך מצב של קיפאון נגיע לתנאים בשלים לשלום יותר מאשר אלה הקיימים היום. לפי הערכתנו, תפיסת הקיפאון — וצריך לומר את זה בריש גלי — היא סכנה ביטחונית וקיומית חמורה לעם ישראל. הקיפאון לא רק שאינו משרת את האינטרס של עם ישראל, אלא הוא מסכן את קיומו לעתיד. כי ממה נפשך, חבר הכנסת אליהו בן-אלישר, וממי נפשך, חברת הכנסת גאולה כהן, שנעדרת מכאן: אנחנו נמצאים בתהליך שהעם היהודי מתמעט במספרו. לאחר מלחמת העולם היה מספר היהודים 14 מיליון, והיום הוא כסביבות 11 מיליון. כיום אנחנו חלופים, שלקראת תום המאה נעמוד במצב של 8.5 מיליון יהודים בעולם. כאשר אחרת עם חברת הכנסת גאולה כהן מארגנטיינה, לפני שנה וחצי, שאלתי אותה: כיצד את חושבת אפשר להגשים את הדברים שאת אומרת בזכות סיפוח ובזכות ישראל גדולה? היא אמרה: עוזי ברעם, הוויכוח ביני לביניך הוא אחד. אני מאמינה בעלייה של שני מיליוני יהודים. פירוש הדבר הוא, שגם היא הבינה שבקיפאון שיש כיום אין שום סיכוי למדיניות שלכם לטווח ארוך. ואם בעוד 20 שנה נגיע למשא ומתן של שלום כתנאים כאלה, זה לא יהיה קיפאון, זאת תהיה נסיגה, גרסיה.

מול הקיפאון יש תהליך אסטרטגי שונה, והוא: יוזמה, יוזמה שיש בה סיכון, ואני מודה בסיכון, משום שהעמדות ההתחלתיות שלנו לא התקבלנה. לא יתקבלו עמדותיו של

לגדה המערבית — גם כאן יש רמזים מסוימים. מה השינוי במדיניות שבו אתה מתגאה? — ההקפאה של ההתנהלויות. אני יודע שלא מוקמות התנהלויות חדשות, אבל כשאחזק בא ואומר את זה, אתה, ראש הממשלה, אזי זהו אקט פוליטי מובהק שמוסיף, כמובן, על האווירה הכללית של נכונות לויתורים.

יושב-ראש מועצת הנאמנים של הסוכנות היהודית, אותה סוכנות יהודית שתוארה כ"מדינה בדרך", אומר שלא יינתנו כספים למרכזים לקליטת עולים מעבר ל"קו הירוק". מעבר ל"קו הירוק" — גם גילה, חלק מירושלים המוניציפלית, היא מעבר ל"קו הירוק". האם גם זה זה חלק מהפיתוי?

וכאן אומר משהו בקשר לנקודה מסוימת, שגם היא חלק מהפיתוי של ירדן להכניסה למשא ומתן — הנכונות ללכת להסדר ביניים, וכמובן הצגת העמדה כאילו הסכם קמפ-דייוויד והסכם האוטונומיה אינם אלא הסדרי ביניים.

אדוני היושב-ראש, אני חייב להזכיר בלשון של אזהרה, שקיים מזכר-הבנה בין ארצות-הברית לישראל, בחתימתו של יגאל אלון המנחה והנרי קסינג'ר, מיום 1 בספטמבר 1975, ובסעיף 13 לאותו מזכר-הבנה מובעת תמיכת וושינגטון בכך שהמשא ומתן בין ישראל לירדן יהיה מכוון להשכנת הסדר של שלום כולל. על זה עמדה מדיניותן של ממשלות ישראל מאז. כאשר אנחנו באים היום לדבר על הסדר-ביניים אפשרי, אנחנו בעצם באים להחליש את עמדותינו בארצות-הברית. גם כשיש שביעות רצון כל כך גדולה מיחסינו עם ארצות-הברית ומחוצאות נסיעתו. האחרונה של ראש הממשלה לארצות-הברית, כדאי לזכור את הדבר הזה, אנחנו לא יודעים מתי יובא לנו השטר הזה לפירעון.

יקטור שם-טוב (מפ"ם):

מה עם הסדרי הביניים שעשינו עד עכשיו?

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

אחיה מוכן בהחלט לומר לך מה אני חושב שהפסדנו.

היו"ר ש' הלל:

אבל לא במסגרת הדיון הזה. חבר הכנסת שם-טוב, הוא לא יוכל לענות לך בדיון הזה.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

כפי שאמר היושב-ראש, לא במסגרת הדיון הזה.

אדוני היושב-ראש, אני חייב גם להזכיר שכאורה אווירה כללית — אני לא רוצה עדיין לומר שזו אווירה של ויתורים, משום שאנחנו חברים בקואליציה וזאת ואינני רוצה לזרוק ויתורים מראש בלי שקיבלנו אותם עלינו. לא אני חייב להיות הראשון שמשלם — אני חייב לציון את הצהרתו של נשיא מצרים אתמול. הוא דורש מאתנו להכיר בכך שאש"ף הוא הנציג הבלעדי הלגיטימי של הפלשתינים, ושלא ייתכן פתרון בלא הקמתה של מדינה פלשתינית.

אני יודע שראש הממשלה דיבר בזכותו של ערפול. גם קסינג'ר דיבר פעם בזכותו של ערפול קונסטרקטיבי. יכול להיות שראש הממשלה לקח את הרעיון הזה משם. אינני רוצה שהרצון לערפל יערפל גם את התגובה שלנו. אין בכית הזה אפילו לא מיעוט שמוכן להסכים להקמתה של מדינה פלשתינית או להכיר באש"ף כנציגו הבלעדי של העם הפלשתיני.

אדוני היושב-ראש, אני יודע שכולנו רוצים להגיע לשלום, ולהגיע לשלום עד כמה שאפשר מהר. יש כאלה שמוכנים

— הצעת סיעת התחיה צמת להביע אי-אמון לממשלה; מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת —

הסכם האוטונומיה, אמר אחד מנאמני דרככם ההיסטורית, המנוח בנימין אקצין, שללא "הערפל הקונסטרקטיבי" בהסכמי קמפ-דייוויד לא היה מצליח מנחם בגין לעולם לקדם את הסכמי השלום. הוא שאמר את זה בורכות ציבורי.

יש נקודה שרבים רוצים לברוח ממנה, אבל אני רוצה להעלות אותה בצורה ברורה. לא יהיה שלום בין ישראל לבין מדינות ערב בלי הפשרה בין ישראל לבין העם הפלשטיני. אני שולל מכול וכול את אש"ף. אני חושב שדרך הטורר שהוא דוגל בה מחלישה לטווח קרוב ורחוק את העם הפלשטיני. אבל, הבה לא נשכח שיש לנו בעיה עם עם, עם אינטרסים, ואנחנו חייבים לבוא למפגש בלתי אמצעי בין שני העמים על מנת לפתור את הבעיה.

אני מברך את ראש הממשלה על כך שהוא גם מנסה לשכור את מעגל האיבה הבין-לאומית כלפינו, ובמיוחד עם ברית-המועצות. חברת הכנסת גאולה כהן, את, המדברת על עלייה מברית-המועצות כערך עליין — באיזה גוי לא השתמשו על מנת לשכנע את נציגי ברית-המועצות לאפשר עלייה, וכאשר ברונפמן נוסע בשליחות, הוא יהודי גלוח, אבל כאשר וילי בנדט נוסע בשליחות, הוא גוי מכובד. זוהי ההשקפה הגלותית העומדת ביסודה של ראייתך את "היהודי הגאה".

ומלה אחרונה לך, אדוני ראש הממשלה. ממשלת ישראל, בראשותך, רשמה הישגים נכבדים, גם בנושא לבנון וגם בנושא הכלכלי. היום עומד לפני ממשלתך מבחן השלום. תעמוד בו — תחקים ממשלתך. תיכשל בו — היא איבדה לטווח הרחוק את זכותה למשול.

היו"ר ש' הלל:

תודה. אני מודה לחבר הכנסת כרעם.

ג. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

עוד הונחו על שולחן הכנסת: הרצות שר העבודה והרווחה בעקבות מסקנות ועדת העבודה והרווחה בנושא "האבטלה בבית-שאן" ובנושא "חברי המושבים". תודה.

היו"ר ש' הלל:

חורה למזכיר הכנסת. חברי הכנסת, אנחנו נצא להפסקה של מחצית השעה. בעוד חצי שעה בדיוק נחזר את הישיבה.

אורה נמיר (המערך):

אפשר לדעת מדוע?

היו"ר ש' הלל:

כדי לנוח.

אורה נמיר (המערך):

לנוח?

היו"ר ש' הלל:

כן. לאחר ההפסקה יהיה ראשון הדוברים חבר הכנסת גרשון שפט, ואחריו — חבר הכנסת זבולון המר.

הישיבה מופסקת כזה.

(הישיבה נפסקה בשעה 17:29 ונתחדשה בשעה 18:10).

מנחם בגין, ואני רוצה לומר לך סוד: גם לא התקבלנה עמדותיו של שמעון פרס. כאשר המשא-ומתן יתמצה, במעלה הדרך נצטרך כולנו לוותר ויתורים למען שלום. נדמה לי, שמלחמת לבנון, על כל שגיאותיה ומחלליה, אולי שחררה אותנו מחלום אחד, מוטרד, שדבק בכולנו, והוא חלום המגלומניה. אני שומע את חברת הכנסת גאולה כהן מדברת כדבר מעצמה גדולה, שמכתיבה תנאים אסטרטגיים לעולם כולו. היא מכתיבה תנאים אסטרטגיים למורח התיכון. אנחנו צריכים לדעת גם את מגבלותינו. אני משוכנע, אדוני ראש הממשלה, שכל שתקדם את יוזמת השלום, תוכל להשיג הישגים רציניים יותר לטווח ארוך.

אדוני ראש הממשלה — ותרשה לי לקרוא לך כך מעל

כמה זו — — —

היו"ר ש' הלל:

אתה אפילו חייב, לא רק מותר לך.

עחי כרעם (המערך):

אל תגרה אותי לקרוא לו אתה עכשיו.

אדוני ראש הממשלה, לא שינית קווים, ובכך אתה רבך בכל ואומיך, אבל שינית נימה, נתת תנופה. לפתע הופיע, מעל כמה בין-לאומית, ראש ממשלת ישראל, שאינו רוצה מפחד מפני השלום. הוא מוכן להתמודד אתו. ובאותה שעה אותו ראש ממשלה מותקף התקפות חסרות אחריות מצד שוחפיו מבית. מפלגת העבודה חתמה על הסכם לממשלת אחדות לאומית, אבל קיומה של הממשלה תלוי, לפי הערכתנו, בנושא אחד בלבד: קידום השלום. אנו משוכנעים, ששרי הליכוד, שמדברים כל הזמן על ביטחונה של ישראל, הם אלה שמהמרים לטווח רחוק על ביטחונה של ישראל, בעקשנות, בעמידה על כל חוד ועל כל זיו. לעגתם לביטוי "ערפל קונסטרקטיבי". לעגתם לו, ולא דווקא היום. כאשר היה

היו"ר ש' הלל:

הודעה למזכיר הכנסת.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

לדיון מוקדם — 1. הצעת חוק מס על תמורה בעד מכירת ניירות ערך, התשמ"ו — 1985 — מאת חבר הכנסת חיים רמון;
2. הצעת חוק המקרקעין (תיקון) — רישום בפנקסי חברות משכונות), התשמ"ו — 1985 — מאת חבר הכנסת חיים רמון;
3. הצעת חוק פקודת מס הכנסה (תיקון מס'), התשמ"ו — 1985 — מאת חבר הכנסת חיים רמון;
4. הצעת חוק מס שכר מקרקעין (מס רכישה) (דיון מגוררים), התשמ"ו — 1985 — מאת חבר הכנסת חיים רמון;
5. הצעת חוק המועצה להשכלה גבוהה (תיקון) (התניה לקבלה ללימודים אקדמיים), התשמ"ו — 1985 — מאת חבר הכנסת דב שלנסקי.

לקריאה ראשונה, מטעם הממשלה — 1. הצעת חוק היטל על שירותים מיזביים (הוראות שעה) (תיקון מס') והארכת חוקי), התשמ"ו — 1985; 2. הצעת חוק פנקס הבוחרים (הוראות שעה), התשמ"ו — 1985; 3. חוק הסכמים קיבוציים (תיקון מס') 5), התשמ"ו — 1985.

ד. הודעת הממשלה על המצב המדיני (דיון) הצעת סיעת התחייה צמת להביע אי-אמון לממשלה

תמיכה בין-לאומית, שושבינים בין-לאומיים, ליווי מעצמות, כפי שאמר ראש הממשלה. מי זקוק לליווי? אני יודע שבחורה שהולכת לבדה בלילה — אינני יודע לאן — זקוקה לליווי. אינני יודע לאן אנחנו הולכים כאן שאנחנו זקוקים לליווי.

ועל מה ידובר במשאומתן? ועל מה נוותר?

והיכן אותו שמעון פרס, שכאשר היה שר הביטחון בממשלת ישראל ב-1976 אמר — ואני מצטט מן העיתון: "אשליה היא להאמין כי הסכסוך הערבי-ישראלי מתחיל בצד שלנו ותלוי כפשרה טריטוריאלית. הבעיה שלנו היא כיצד לחיות במצב ביניים, לבנות כאילו אין סכנה ולהתכונן למלחמה כאילו אין צורך לוותר על יעדים אחרים".

מדוע משהו סבור — ואני מבקש את תשומת לבכם, וחבל שראש הממשלה עצמו איננו — — —

קריאה:

הוא השתנה לטובה.

גרשון שפט (התחייה צמת):
"מדוע משהו סבור": אמר בשעתו השר פרס — כי אם נתיישב ממוזל לשומרון, בבקעה, הערבים יעשו אתנו שלום הרבה יותר מהר מאשר אם נתיישב כמעבר השומרון?" ומה הוא עושה היום, ועל מה הוא רוצה לנהל משאומתן?

ועוד הוא אמר, תשובה לחברים שאומרים שרמת-הגולן היא גבוהה: "הבעיה שלנו היא דרום השפלה, לא גובה ההרים, אלא המותניים הצרים שעליהם חיים רוב היהודים והם ניתנים לשבירה על-ידי טור משורין או ארטילריה קרובה או הפצצה אווירית מסיבית". זהו נימוק צבאי שנחן בשעתו שר הביטחון שמעון פרס.

ואולם, היום נימוק זה וגם נימוקים אחרים של זכויות היסטוריות, לא נימוקים צבאיים, גם הם אינם נשמעים, והוא מוכן לוותר על הבלעדיות של הזכויות ההיסטוריות של העם היהודי על ארץ-ישראל. ואולי — — —

אמנן לין (המערכ):
איפה אמר ראש הממשלה שמעון פרס שהוא מוכן לדבר על ויתורים — — —

גרשון שפט (התחייה צמת):

הוא אמר שידבר על גבולות. מה זה לדבר על גבולות?

היו"ר ח' גרסמן:

אני מבקשת שלא להפריע, הזמן קצוב.

גרשון שפט (התחייה צמת):

ואולי מדובר בהסכם ביניים, שבכעורו נשלם תמורת אי-לוחמה באוטונומיה, באוטונומיה לפי הסכמי קמפ-דייוויד, המובילה למדינה פלשתינית, כפי שהכול יודעים? כל זה כאשר יש סיכוי למשאומתן, לפי דעתי של ראש הממשלה, אבל, אולי אין סיכוי למשאומתן? ואומרים לי כמה מחבריו של ראש הממשלה — לוחשים לי באוזן — שממילא לא יצא מזה ולא כלום, ממילא לא יצא מזה שום דבר, מה כל הרעש? לפחות אנחנו מופיעים יפה בארץ.

אבל, גם בזה יש סכנה. נניח, טוענים אלה, שהערבים ידחו את ידו המרשטת של ראש הממשלה, כפי שעשו בעבר, מה הפסדנו? הרי זכינו בנקודות בדעת הקהל, בארצות-הברית

היו"ר ח' גרסמן:

חברי הכנסת, אנו מחדשים את הישיבה וממשיכים בדיון בהודעת הממשלה על המצב המדיני ובהצעת סיעת התחייה צמת להביע אי-אמון לממשלה. רשות הדיבור לחבר הכנסת גרשון שפט, ואחריו — לחבר הכנסת זבולון המר.

גרשון שפט (התחייה צמת):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אני מצטער על ההפסקה שהיתה בדיון, ואינני יודע אם החלטת הנשיאות לגבי ההפסקה, כפי שדרשה אחת הסיעות לצורך התייעצות, היתה במקומה.

לגבי הנושא הנדון, ראש הממשלה אמר שהוא אינו יכול למסור דין-וחשבון לא על מגעיו הסודיים ומגעים של הממשלה, ולא על כמה עניינים נוספים. יש מקרים שמשאומתן, שתחילתו של משאומתן, יכול שיהיו סודיים, אם הקורים שעמם הולכים למשאומתן כזה הוכחו קודם לכן. אבל, מה עומד מאחורי המגעים הסודיים הללו, שכבר מתנהלים כמה חודשים מאחורי גבה של הממשלה, מאחורי גבה של המפלגה הגדולה השנייה בתוך הממשלה, הליכוד, ומה למעשה התנהל במשך הזמן הזה? האם יש כאמת סיכוי אמיתי למשאומתן של שלום עם ירדן, משאומתן שכולנו יודעים שכונתו ויתורים רציניים, וראש הממשלה הזכיר זאת כסקירתו, כאשר דיבר על קביעת גבולות? הרי הגבולות ישנם. מה זה "קביעת גבולות"? — ויתורים טריטוריאליים.

אם כך הם פני הדברים, מוכן מדוע צריך להסתיר זאת מהליכוד, מהמפד"ל, ממורשה וממפלגות אחרות שמרכיבות את הקואליציה. אנו יודעים שעמדתן של המפלגות הללו איננה כעד ויתורים טריטוריאליים, המפד"ל פרסמה רק לפני שבוע מחדש, שלא "מסר שום חלק מארץ-ישראל לשלטון זר, או לריבונות זרה, ולא יעקור יישוב יהודי, והליכוד גם הוא הצהיר זאת, ומורשה עשתה זאת בצורה אחרת לגמרי. לכן יש לראש הממשלה מה להסתיר.

אין היה כתוב אתמול באחד העיתונים בשמו של ראש הממשלה? — "אני זקוק לליכוד לעוד חודשיים-שלושה חודשים לתחילת המשאומתן עם ירדן". לא שמעתי היום הכתשה מראש הממשלה, "אני זקוק לליכוד לעוד חודשיים-שלושה חודשים לתחילת המשאומתן עם ירדן", ומה אחר כך? — לא פירש.

ואו, כמובן, אם הולכים למשאומתן, מדברים על פלשתינים, על ראשי ערים וכדומה, לא על אש"ף, מי יקבע מי זה אש"ף ומי לא? האם אותו ראש עיר, שבאו אליו לביקור חברי הכנסת מועדתי התין והביטחון, והוא שלח את חבר הכנסת הראל חזרה לפולין, הוא כן יהיה כשר למשאומתן או לא יהיה כשר למשאומתן? או ראשי ערים אחרות שבהן היו התפרעויות והם שתקו, ירעו ולא מיחו ולא גינו מעשי רצח ודברים אחרים? האם ראש עיריית עזה, שהסתיר בביתו מחבלים עם נשק, והוא ידע שהם מחבלים, כשר למשאומתן או לא?

ומה על המשאומתן הישיר? תמיכה של פורום בין-לאומי, כאשר צרפת ואנגליה כרוו מה כוונתן? הן הצהירו זאת בהצהרות-ניצח. ומה על ברית-המעצמות? ואולי צריך לשלם לה תשלום מיוחד כדי שחשכים להיות בצוות הזה? אולי הולכים לקראת זה ואולי לא חלק מהמגעים הסודיים שמסתירים מהבית ומחברי הממשלה?

הפלשתינים, כבני אדם, כקהילה, אינן נתונות להכחשה, אך גם אין הן ניתנות להשוואה עם זכותו של העם היהודי לארץ-ישראל. אין להם קשר של 3,000 שנה לארץ הזאת, ולא אימת השואה ולא שנאת ישראל שמאיימות עלינו בגלות.

ואם נחזונו מר פרס, באומרו כי "אינו רואה עין בעין עם מרבין", להשוות את הזכויות — מודיעים אנחנו כאן, כי לא על דעתנו נאמר הדבר הזה.

ואולם, דרכם של עם ומדינה אינה נגזרת רק משיקולים של זכויות. רוח שקר פיעמה בחצרו של אחאב כאשר יצא למלחמה נגד ארם רק מפני הזכות, ככתוב: "ויאמר מלך ישראל אל עבדיו: הידעתם כי לנו רמות גלעד ואנחנו מחזשים מקחת אותה מידי מלך ארם?" במלחמה הזאת נפל המלך התקיף, אשר לא נרתע לפני כן מלגזול מידי נבות את כרם אבותיו. אחאב צדק מן הסתם בכך כי "לנו רמות גלעד", אך לא כל זכות ראויה שתוכרז למענה מלחמה כאן ועכשיו. אומנם לגבינו אין הזכות על ארץ-ישראל יכולה להיות תיאורית בלבד; חייב להיות לה ביטוי מעשי בכך שיהודים אשר חזון משיחי או סתם אהבת הארץ מפעמים בלבם, תהיה להם הזכות המוסרית והמשפטית להתיישב ולהתגורר בכל מקום בארץ-ישראל. אולם, אם יבוא הד חיוכי לדבריו של מר פרס, אם יענו חוסיין ופלשתינים שנסכים עליהם ליוזמת השלום שלנו ויירצו לחיות אתנו בשלום, אנשי אומר שנהיה מצויים להסתפק בשלב ההיסטורי הזה בדרך שהוסכם עליה בקמפ-דייוויד, וכפי שחזר והציע ראש הממשלה עכשיו: הפתרון של האוטונומיה, והבה נכתב באמצעות מימוש האוטונומיה לשנים את הכנות והכוננות של הפלשתינים ושל שכנינו לחיות אתנו בשלום של אמת.

גברתי היושבת-ראש, באותה פרשה שקראנו בשבת זאת מציע אברהם ללוט, למען השלום, להיפרד בתוך הארץ המוכתרת: "אם השמאל ואימנה, ואם הימין ואשמאילה". אברהם אבינו, איש האמונה הגדול, לא התכחש בכך להבטחה האלוקית על ארץ-ישראל כולה. באמונה שלמה מאמינים אנחנו בביאת המשיח, ואף-על-פי שיתמהמה נחכה לו בכל יום שיבוא. מי יורע את דרכי ההשגחה והחזון, את האפשרויות של עלייה המונית, של הגשמה חלוצית ושל תמורות דמוגרפיות ופוליטיות? אבל, מדיניות מעשית אין מנהלים רק על-פי חזון משיחי סופי. אם מכוננים אנו את דרכנו לחזון אחרית הימים, לחיקוק עולם במלכות שדי, לא ייתכן שהמסלול יעבור רק דרך דחייתו של כל ניסיון לשלום.

חברי הכנסת, ראש הממשלה, כפי שאני הבינותי, התנגד בפירוש להקמתה של מדינה פלשתינית, ובכך ביטא את חידתנו מן הסכנה הביטחונית המופלגת שבאפשרות ביטא את גם שלטון ישראלי בלתי מתפשר על כל פינות חייה של בני עם אחר היושב עמנו איננה דרך טובה. דרך האוטונומיה נראית נכונה בעיני לטיפול בכעיה. דרך השלום חייבת לכן להימצא בכיוון הזה שבין שני הקצוות, ובה עלינו לצעוד.

חברי הכנסת, השיתוף הבין-לאומי נראה לי על פניו כוויתור היחיד שעשה ראש הממשלה בהצעת השלום שלו. ואומנם כן, התנגדנו ואנחנו עדיין שוללים ועידה או ועדה או מסגרת בין-לאומית, שהערכים רוצים בה גם כדי להימנע ממשא-ומתן ישיר אתנו. ואומנם, עלינו לחבוע מהערכים הרוצים להיברר עמנו לעבור את רוביקון החרם הזה ולהיברר עמנו ישירות, כי אם לא כן — אין כנות בכוננות השלום שלהם. אבל, אם אומנם מתכוון ראש הממשלה שתינתן תמיכה או ברכה בין-לאומית, כמו של ארצות-הברית, או של חברים במועצת הביטחון, אשר יש לנו יחסים עמם, וזאת כדי לעורר

וכדומה. אבל, הסכנה הקיימת היא שדברים שנאמרו על כי אין לנו זכות בלעדית על ארץ-ישראל ייזכרו היטב עוד שנים, גם אם לא יצא מכך שום דבר. הסכנה היא, כי ייזכר שמדינת ישראל נסוגה מתביעתה למשא-ומתן ישיר, אלא אמרה שצריך "ליווי", צריך "מטרייה", צריך הרבה דברים. את ההצהרה שלנו שאנחנו רוצים משא-ומתן ישיר — את זה כמובן ישכחו בעתיד.

קיימת סכנה, שאורחים יחשבו שמותר לוותר על חלקי ארץ-ישראל, ואם לא היום — אז מחר. קיימת סכנה, שתימשך ההקפאה בהתיישבות, והחזון הציוני על ההתיישבות בכל רחבי ארץ-ישראל יתגמד. יגידו: אומנם אין משא-ומתן, אבל בנתיים נכין אותו לעתיד.

אני רוצה לסיים ולקרוא לכל נאמגי ארץ-ישראל בממשלה הזאת: אל תיתנו להליך אחכם שולל, אל תיתנו לפגוע בשלמותה של ארץ-ישראל.

היז'ר ח' גרוסמן:
תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת זבולון המר, ואחריו — לחבר הכנסת אהוד אולמרט.

זבולון המר (חזית דתית לאומית):
גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, במבט ראשון יש משהו לא מובן, משהו מוזר ואף מצער בדיון שאנחנו מקיימים כהיום. ראש הממשלה שב משליחות מעבר לים, ובמקום לכרך אותו על הישגיו, אנחנו דנים בהצעת איראמן. שאלתי את עצמי לא רק איך אוכל להעלות כרעתי להצביע איראמן, בגלל ניסיון שנעשה להציע דרכי שלום, אלא כיצד יכולים חברי, שהם אנשי אמת באמת, להציע הצעה כזאת היום.

כל זאת, אמרתי, במבט ראשון. שכן במחשבה שנייה כבודה של ההצעה במקומה מונח, וראויה היא לדיון, למחשבה ולמענה.

השלום, עם כל כמיהתנו אליו, אסור לו ליהפך למלת קסם שסותמת כל ויכוח. דווקא אומה הצמאה לשלום, אסור לה להתמכר ללא מחשבה לכל הבטחה של "שלום עכשיו". תוך ויתור, חס ושלום, על יסודות חייה. על כן, יש לעיין היטב בדבריו של ראש הממשלה ולבחון האם יש בניסוחיו ובהצעותיו משהו, שראוי להסתייגות כזאת מרוח השלום שהוא מצפה לבשר.

חברי הכנסת, עינינו ולא מצאתי. ודאי שדבריו נגד הטרור ונגד הגזענות ונגד אש"ף אינם סיבה למחאה. על מה, אם כן, הזעקה? הקריאה למשא-ומתן בלי תנאים מוקדמים חייבת לחול על יריבינו ועליו — והרי אנחנו רוצים במשא-ומתן ישיר עם ירדן ועם פלשתינים שאינם אש"ף, שרוצים בהידברות ובשלום.

אם יש נקודה אחת, שבה קשה לי להזדהות עם גישתו של מר פרס, הרי היא נוגעת דווקא בדבריו בריאיון לטלוויזיה, שהוזכרו כאן היום, במחלוקתו עם מר בגין. כנציגה של תנועה אשר נפל בחלקה כעבר, ואולי ייפול בחלקה גם בעתיד, להיות גורם משמעותי בהכרעה הלאומית בין שני הזרמים הללו. ואני רוצה להבהיר כאן את עמדתנו לגבי זכותנו על ארץ-ישראל.

מן הסתם לא מקרה הוא שדיון זה מתרחש לאחר שבת פרשת "לך לך". הברית האלוקית, שבה הוכתחה ארץ-ישראל כולה לאברהם ולזרעו אחריו, לעם ישראל לדורותיו, איננה יכולה להישכח מאתנו. במחנה הציונות הדתית, ואני מקווה כי גם לא בתנועה הציונית כולה, זכויותיהם של הערכים

יחסי ציבור והסברה מדינית הם מן הנושאים המרכזיים והבלטים של העבודה המדינית שלנו, ומטבע הדברים, כשראש ממשלה נוסע למדינה כמו ארצות-הברית, ביקור כזה ממקד תשומת לב רבה למדינה ומהווה הזדמנות מצוינת לדובר המרכזי של המדינה לעשות מלאכה בנושא של דעת קהל. של יצירת אווירה נוחה, של אהדה, של סימפתיה כלפי המדינה. אין לי ספק שלראש הממשלה היו הישגים בעניין הזה ומגיעה לו על כך הערכה וברכה.

צריך רק להגיד בסוגריים, שלראש ממשלה שמופיע בארצות-הברית, כאשר הוא יוצר סביבו אווירה שיש בה גם גמישות מופלגת, קל יותר ופשוט יותר להשיג אהדה מאשר לראש ממשלה שאינו מבליט את הדברים הללו. ומה שחשוב הוא: מצד אחד אין להתעלם מהעניין הזה. מהמטרה הזאת של יצירת אהדה, אבל בשום פנים ואופן, גברתי היושבת-ראש, אין להתפתות וללכת שולל אחרי גילויים של אהדה כאילו הם כבר מרשם להישגים מדיניים. ואני עושה הבחנה בין שני הדברים הללו, כי בעוד אשר אני מעריך את נסיעתו של ראש הממשלה מן הצד הזה כהישג, אינני שותף כלל וכלל להתפעמות המופלגת שלו, המופרזת שלו, מן התוצאות המדיניות, שהוא ראה פריצת דרך דרמטית כביכול כשכועים האחרונים במזרח התיכון.

היות שראש הממשלה נהוג לפעמים להציע לנו, לאנשי הליכוד, לנהוג קצת צניעות, כמעט רציני לומר לו: אדוני ראש הממשלה, קצת צניעות. נסעת לארצות-הברית, הופעת בכל כלי התקשורת, 17 ראשי מדינות הסכימו להיפגש אתך ולשוחח אתך — עוד לא התחוללה מהפכה בעולם. בואו לא נפרז, בואו לא נוציא את הדברים מחוץ לכל פרופורציה.

אמנון לין (המערך):

אם כן, על מה הרעש?

אהוד אולמרט (הליכוד):

שמעת איזה רעש? לא שמעת שום רעש.

במיוחד אני רוצה לומר לראש הממשלה, שאני אינני מתפעל — אם לנקוט לשון המעטה — מחילופי המחמאות הנלהבים, הייתי אומר הכמעט-רומנטיים, בינו לבין המלך חוסיין.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אתה במזרח, זה לא מסכן שום דבר.

אהוד אולמרט (הליכוד):

חברת הכנסת אלוני, אני מנסה רק לחשוב מה היה קורה אילו את היית ראש ממשלה וחוסיין היה אומר לך את הדברים הללו.

יהושע מצא (הליכוד):

את זה במזרח לא היו אומרים לאשה.

אהוד אולמרט (הליכוד):

אני לא יודע, ולכן אני אומר שאילו אמרו לה את זה, מה ניתן היה לחשוב.

אני רוצה לומר, גברתי היושבת-ראש: ראש הממשלה לא חדר מלצין לשבח את המלך חוסיין על התגובה הנלהבת והאהודת שלו על הנאום שהוא נשא בארגון האומות המאוחדות. מצויה ביד, כאן, התגובה הזאת. אני חושב, שמי שקורא לתגובה הזאת תגובה נלהבת, רואה מהרהורי לבו. אומנם נכון, המלך חוסיין אמר שפרס איננו כמו מנהיגים אחרים בישראל, מבחינה זו הוא קרן אור כאפלה, אבל כשהוא

הירבחות ישירה — אינני סבור שצריך להתגבר לכך. אך עם זאת, חובה לומר שזה באמת נושא שמחייב והירות, כי חייב להיות משאומתן ישיר, בלי תנאים מוקדמים ובלי לגלוש לוועידה בין-לאומית ערנית לנו.

צודקים האומרים שצריך לתת לראש הממשלה חבל כדי לעשות מהלך. אבל, צריך לדעת שזה חבל דק, ועל כן צריכה להיות מתחתיו רשת ביטחון. לכן, יש לברך על גמישות בניסוחים שנוגעים לתמיכה הבין-לאומית. כל עוד אנחנו מוכטחים שנגקטת והזירות הדרושה שלא לאפשר התחמקות ערבית מהכרה גלויה וישירה בנו והמרתה בלחץ בין-לאומי כבר עלינו.

איננו שותפים לביקורת על ראש הממשלה ולהתקפות עליו. אבל, כבואנו להחליט נצטרך לבחון באחריות ובזהירות את התמיכה או הליווי או הברכה לשיחות האלו. לבד יגלוש למה שבאמת איננו מסכימים לו, מפני סיכוניו. וברור שכאשר אנחנו רוצים באוטונומיה של קפדיון ויד כהצעתנו למשאומתן, כפי שאמר ראש הממשלה, הרי לגבי ההסדר הסופי יש זמן בידיו.

גברתי היושבת-ראש, אדוני ראש הממשלה מר פרס, אילו לא הושטת יד לשלום, ראוי היית להכעת אי-אמון מצדנו. עכשיו, כשחזרת כאיש עם סיכוי מסוים של בשורה, שארצות-הברית ואירופה אולי חקבנה שאש"ף אינו ראוי להיות שותף לשיחות ושהן תומכות במשאומתן ישיר — וגם אם יש להבהיר את עניין הברכה הבין-לאומית המלווה — אנחנו מצפים ממך למענה מן העבר השני.

למציעים בבית הזה אי-אמון כמאמץ של שלום אני אומר, כי אומנם מוכנת חרדות, אבל לא נכונה דרכם, שהיא, בעיני, דרך בלא מוצא. אכן, שלום לא בכל מחיר, אך גם אי-ריתורים בכל לא בכל מחיר.

לא נתמוך בשלום מדומה, אם פירושו "התקפלות" לאומית ונסיגה לתוך מלכודת של מדינת טרור בגבולנו, אך גם לא נתמוך במימוש המדומה של החזון המשיחי המלא והסופי, כאן ועכשיו, כשהוא שולל, למשל, גם פתרון של אוטונומיה, אם פירושו שקיעה לתוך מעגל אי-סופי של איבה מיתרת בארצנו. כשם שלא ניתן יד לויתור על עמדות יסוד שלנו בארץ-ישראל, כך גם לא ניתן יד לאלו, אם יש כאלו — אינני יודע אם יש — המבקשים לחסום סיכוי שלום אם וכאשר הוא יבוא.

חברי הכנסת, עדיין השלום רחוק, לצערנו, וזאת בגלל אויבנו, ויהי רצון שרוח השלום תפרוץ מהבית הזה אל כל יושבי הארץ והאזור. לנטשים את דרך הטרור ולרוצים באמת בהשלמה עמנו, מושיטים אנו יחד יד לשלום ולאחווה אנוש.

הי"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אהוד אולמרט, ואחריו — לחבר הכנסת שלמה עמר.

אהוד אולמרט (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, חברי כנסת נכבדים, מסעו של ראש הממשלה לארצות-הברית הניב בהחלט גם פירות חיוביים אשר אין להתעלם מהם. ויש מקום לשבח את ראש הממשלה על ההישג — בעיקר כמה שקשור בתחום של ההסברה ויחסי הציבור של מדינת ישראל — אשר הופעו והיחידים, ובחלקן הגדול גם הטובות, בכלי התקשורת סייעו בלא ספק לחדר את בעיותינו ולהבליט אותן ולמקד אליהן, את תשומת הלב בארצות-הברית ומעבר לארצות-הברית. זה לא דבר מבוטל.

אנחנו כולנו מייחלים לכך. כולנו. אין שום חילוקי דעות בין הליכוד לבין המערך בקודה הזאת. כולנו רוצים משאיומתן ללא תנאים מוקדמים עם המלך חוסיין. שמחתי לשמוע שראש הממשלה שולל על הסף את האפשרות של השתתפות אש"ף בשיתוף. זה דבר חשוב מאוד. כולנו מתנגדים להסכמים חלקיים וזאת הסכם הכיניים, האוטונומיה, על-פי הסכמי קמפ-דייביד. אבל, לפי דעתי, אנחנו לא צריכים ליצור אווירה מלאכותית שנותנת קריטי ויוצרת הערכה ונותנת תחושה בעולם כולו, שהמלך חוסיין עשה צעדים, כאשר המציאות איננה כזאת.

ולסיום, אני רוצה לומר עוד משפט אחד, ואני רוצה לומר אותו כזהירות. ראש הממשלה בדבריו וגם בהתבטאויות שמחוקר לכנסה, הופיע בהבעה נעלבת מאוד על כך שבעת שהותו בארצות-הברית מתחו עליו ביקורת בארץ. אני אינני בעד הסגנון הזה של מחיתת ביקורת על ראש הממשלה. אני צריך לומר בזהירות שהחקרים לכך, שכאשר ראש הממשלה מנהל משאיומתן רגיש מאוד ורגיני מאוד בארצות-הברית, קורעים אותו לגזרים פה בארץ. לא התחיל בקדנציה הזאת של הכנסת. לא צריך לשכוח, שמדובר פה בכל זאת בנושא הרגיש ביותר לעצם קיומו, נושא שלגביו יש, במוצהר, במפורש ובמדע, מחלוקת יסודית ביותר בין שני המרכיבים הראשיים בממשלה. לפעמים הייתי מצפה מראש הממשלה שבנושאים הרגישים הללו יגלה כלפי הרגישויות של הליכוד אותה מידה של סלחנות והתלהבות שהוא מוכן לגלותה כלפי כל ציד. גם צידן של ביקורת ושל אי-הסכמה, שמושם מהצד השני.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת שלמה עמר, ואחריו — לחבר הכנסת תופיק טובי.

שלמה עמר (יחד):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אין ספק, שכלל שינסו להמעיט משליחותו של ראש-הממשלה ומנאמו במסודות האו"ם, איש מן השוללים או המנסים להמעיט לא יוכל לעשות זאת.

מאז תקומתה של מדינת ישראל הגבנו כל הזמן רק על יוזמות של אחרים. זו הפעם הראשונה שהיוזמה היתה בידינו.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

מתי היו יוזמות של אחרים?

שלמה עמר (יחד):

אין לי ספק, שהיוזמה הזאת זעזעה בראש ובראשונה את העולם הערבי.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

מתי היתה יוזמה שלהם? היתה יוזמה אחת. אולי אני לא יודעת.

שלמה עמר (יחד):

היוזמה הזאת זעזעה את העולם הערבי ואת אומות העולם, כי הם חמדו שבו שלנו יש עמדות מסוימות רק כלפי חוץ ועמדות אחרות כלפי פנים.

שמחתי לשמוע את ראש הממשלה אומר כאן, שהוא איננו חוזר אף ממלה אחת מנאמו באו"ם. זה בא להוכיח את השוני המהותי בין יוזמתו ובין היוזמות של ראשי ממשלות או מלכים בעולם הערבי. האומרים דברים מסוימים לצורכי פנים ודברים אחרים לצורכי חוץ.

כולנו יודעים, והעולם כולו יודע, שהבית הזה מורכב משתי תפיסות בסיסיות, כמעט הייתה אומר — שתי דרכים של

ניגוש להתייחס להצעות שהעלה ראש הממשלה פרס באו"ם, הוא לא הותיר ספק, ולו הקל שבקלים, שהוא דוחה אחת לאחת את כל ההצעות הללו, שמר פרס חושב משום-מה שהן פרצו פריצה דרמטית במציאות של המזרח התיכון.

למשל, המלך חוסיין אומר לגבי אותו פורום בין-לאומי, שראש הממשלה כל כך התפתל בסיסות תפקידו ומעמדו: "אנחנו לא מדברים על סתם International conference, אנחנו ספציפיים, אנחנו מדברים על ההשתתפות של שתי המעצמות הגדולות ומשאלתנו היא שחמש החברות הקבועות במרוצת הביטחון יהיו את אותה מסגרת בין-לאומית של ועידה בין-לאומית".

יהושע מצא (הליכוד):

תקוותנו, לא משאלתנו.

אהוד אולמרט (הליכוד):

אין לי שום דבר נגד אף אחד, אני נגד — בדיוק כפי שראש הממשלה אומר — כל השתתפות של גורם שאיננו מקיים יחסים ריפולומטיים עם ישראל. צריך שלא לטשטש את הדברים ולא להתפתל בהם.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקרמת לשלום):

אהוד אולמרט (הליכוד):

המלך חוסיין אמר לפרס בראיון הפנטסטי הזה שהתפרסם ב"ניו-יורק טיימס", שהוא אינו מעלה על דעתו כלל לקיים ועידה בין-לאומית בלי רוסיה ובלי חמש החברות הקבועות במרוצת הביטחון. זו הסכמה להצעת פרס או דחייתה?

שבח וייס (המערך):

אהוד אולמרט (הליכוד):

אחרי זה מדבר המלך חוסיין על Working groups — רעיונו של ראש הממשלה. הוא דוחה את הרעיון הזה על הסף. הוא אומר לראש הממשלה: לא יעלה על הדעת Working groups כאלה שאתה רוצה. קודם כול ועידה בין-לאומית. אם כן, הוועידה הבין-לאומית אינה איתה אקט צרמוניאלי של ברכה, אלא היא דבר סוכסנטטיבי.

עכשיו אומר לנו ראש הממשלה: המלך חוסיין הבטיח לעשות הערכה מחדש של מדיניותו. קודם כול, זה לא מדויק. לכאורה המלך חוסיין אמר שהוא יבדוק את יחסו לאש"ף, אבל, כדי להסיר ספק גם בקודה הזאת, גברתי היושבת-ראש, אומר מיד המלך חוסיין, שההסכם בינו לבין אש"ף, מ-11 בפברואר, הוא הסכם קרוש שלא יעלה על הדעת לעזוב אותו. ואחמול, כדי להסיר צל צלו של ספק, הודיע שר ההסברה של ממשלת ירדן, שמועבה על שמועות שמופצות מוויינגטון ומחל-אביב, שממשלת ירדן לא תנהל שום משאיומתן בלי אש"ף.

לכן, גברתי היושבת-ראש, לפי דעתי, הניסיון שלנו ליצור איזו אווירה שהיא, כאילו לא רק אנחנו יזמנו יוזמה שלום אלא גם הצד שכנגד אימץ את היוזמה הזאת אימץ שנושא אופי דרמטי — קודם כול זה לא נכון, אבל זה לא נורא. החומרה שבדבר היא, לפי דעתי, שראש הממשלה יוצר ציפיות מופרזות לגבי הצפוי. זה חמור, משום שברגע שאחיה אומר על הודעה כזאת של המלך חוסיין, שהיא "שינוי דרמטי", בראש ובראשונה אתה מזמין לחצים. זאת משום שאם, לפי שיטתך, המלך חוסיין כבר נתן תשובה הולמת, הרי עכשיו מתבקש צעד נוסף גם מצדנו, אף שאנחנו רואים שלא נעשה אפילו הצעד הראשון מצד המלך חוסיין.

הכול לפי קווי היסוד של ממשלת המערך-הליכוד. יש מקרים מהליכוד הצועקים חמס באופן דמגוגי ואומרים שזה נאום של חיסול כללי למדינת ישראל, רחמנא לילצן, ויש עוד. אך האמת לאמיתה היא, שבנאום ראש הממשלה אין דבר חדש מבחינת עמדותיה המוסכמות של ממשלת הליכוד-המערך. זאת אמר ראש הממשלה כלפי מבקריו, ושמענו זאת בראיון הטלוויזיוני בפרס. גם האדונים שמיר וארנס אמרו בתגובתם הראשונה, שאין דבר חדש בנאום.

מר פרס עצמו חשף את אופיו התעמולתי של נאומו, שנועד אולי לרכוש נקודות שבת בדעת הקהל-האמריקנית, כשאמר בריאיון הטלוויזיוני ששודר בקהל כשבת בערב, שביקורת שרי הליכוד סיעה לו בכך שהיא עורה לראות בהצעותיו דברים שאין בהן כלל ולראות בהן הצעות מרחיקות לכת יותר מכפי שהן. כל מי שכני במפה הפוליטית של הליכוד יודע, שהביקורת של שרי הליכוד על הנאום, כאילו הוא חרג מקווי היסוד של הממשלה, באה לא כדי להביע התנגדות לראש הממשלה אלא מתוך המאבק הפנימי בליכוד, כדי לטרפד את הרוטציה ואת דרכו של מר שמיר לראשות הממשלה.

האמת היא, שנאומו של מר פרס בעצרת האו"ם אין בו דבר חדש המבשר התקדמות כלשהי לשלום ואין הוא אלא עטיפה "מערכתית" לקווי היסוד של ממשלת המערך-הליכוד, המבוססים על הלאורים של הקונסנסוס הלאומי ואומרים "לא" לנסיגה לקווי 1967, זאת אומרת — סיפוחים טריטוריאליים אפילו בניגוד להחלטה 242, שבה מדקלמים אותה; אומרים "לא" למדינה הפלשתינית ו"לא" לאש"ף ולמשא-ומתן עם נציגו החוקי והבלעדי של העם הפלשתיני וגם "לא" לזעירה הבין-לאומית, שבה ישתתפו בריית-המזעזעות וארצות-הברית ליד הצדדים המעוניינים, לרבות ישראל ואש"ף. זה הקונסנסוס הלאומי בין המערך לליכוד, שעליו התבסס קווי היסוד והוא שהכשיל עד כה את פתרון המשכר ואת כל המאמצים להסדר שלום צודק.

מה יש בתוכנית של מר פרס, אם נרצה לתמצת את כל נקודותיה? 1. הצעה דרמטית לפגישה מיידית עם ירדן, עם המלך חוסיין, אפילו בעמאן. כל ראשי הממשלות בעבר השמיעו דקלרציות כאלה ואין בו שום דבר חדש. כל זמן שהצעה למשא-ומתן נשענת על דבקות בביכוש, על התנגדות עיקשת לזכות העם הפלשתיני להגדרה עצמית ועל תוכנית סיפוח, הצעות כאלה הן אחיות עניינים.

2. הצעה למשא-ומתן ישר עם ירדן, שיתנהל עם משלחת ירדנית או עם משלחת ירדנית-פלשתינית, תוך דחייה מוחלטת של אש"ף, נציגו של העם הפלשתיני, והסכמה לדון עם פלשתינים חמימים מטעם, כפי שהגדיר אותם השר נסים. לשם מה? — כדי לפתור גם את הבעיה הפלשתינית, כדברי מר פרס, אך תוך כדי התנגדות מראש הן לנסיגה מהשטחים הכבושים והן למדינה פלשתינית לצד ישראל, וכל זאת על בסיס קיום אוטונומיה לחמש שנים, כפי שנקבעה בקמפ-דייוויד, לניהול ענייני הביטחון ועניינים מוניציפליים אחרים. אחרי שלוש שנים של המשך ההתנחלות ידונו על השלב השני של הפתרון.

זה דבר שהוצע עוד בימי ממשלת בגין, אחרי שנחתם הסכם קמפ-דייוויד, ואפילו מצרים של סאדאת לא היתה יכולה לקבל את הצעות ישראל על בסיס זה, וספק אם ירדן תוכל להסכים להן. ולזה קורה מר פרס בצניעות "פתרון הבעיה הפלשתינית". כשמר פרס מדבר על פתרון הבעיה הפלשתינית, לפי הלאורים המפורסמים המתבססים על סיפוח, על התנגדות למדינה פלשתינית ועל מאבק עד חורמה באש"ף, שר

חתירה לשלום, כי אני משוכנע באמת באבסולוטיות שגם הליכוד חותר לשלום וגם המערך חותר לשלום.

הבעיה תהיה, ולא נוכל להתחמק ממנה: מהו המחיר, גם אני טוען — לא בכל מחיר. חשוב מאוד לדעת מהו המחיר, המחיר נקבע בצעם החתימה על הסכמי קמפ-דייוויד והוא נקבע בהקמת אוטונומיה, וכל מי שירצה לברוח מהמחיר עושה שקר בנפשו.

אין לי שום טענה, אפילו כהוא זה, לחברת הכנסת גאולה כהן, כי היא קמה ואמרה את דבריה בשעה שריכרו על חתימה. לא כך עשו לא מלא-מקומו של ראש הממשלה ולא שרים אחרים, ואליהם יש לי טענה.

מה אמר ראש הממשלה בנאומו באו"ם? הוא אמר בדיוק על מה התחייבה ממשלת ישראל ועל מה התחייב הבית הזה. הוא אמר לא לאש"ף, כן לפלשתינים. הוא אמר לא למדינה פלשתינית, כן לאוטונומיה. הוא אמר כן למשלחת פלשתינית-ירדנית, ולא למשהו שאינו ידוע.

קשה לי להאמין וקשה לי גם להבין — וזה מפרע לי יותר — שכאשר ראש הממשלה נמצא באחת מהשליחויות הקשות ביותר, להערכתו, מתנהלת כאן מין סימפוזיה חורקת, כדי להפריע לצלילות המחשבה ולצלילות הדברים שנאמרים על-ידי ראש הממשלה שם.

ידידי, חבר הכנסת אהוד אולמרט, אמר שזו אינה הפעם הראשונה. אינני זוכר. אומנם אינני פרלמנטר ותיק, אבל אני אזרח במדינה הזאת, בארץ הזאת, זה דורות מספר — תמיד ידענו לשמור על ראש הממשלה ועל כבודו, כי זה כבודנו, וכאשר הוא נמצא בחרץ-לארץ כולנו ממתנים בסבלנות.

אבל הרי ברור מדוע לא המתינו בסבלנות כל מבקרי הביקורת — כי נאמרה שם האמת הצרופה לאלה השותפים היום בשלטון, והיא נאמרה בנקודות קומה, ואכן כך נשמעה.

עם כל ההצהרות של חוסיין ועם הקרע ועם הבקע בין חוסיין לאש"ף, או הוועוד שקרה בעולם הערבי, עדיין אינני בטוח, לצערי הרב, שהיה מענה ליד שהושיט ראש הממשלה. אבל אין לי ספק שאם לא יהיה מענה, נעטרך ליישם את האוטונומיה באופן חד-צדדי. אינני בעד מדינה פלשתינית, אבל אני בחולט בעד חיים משותפים עם הפלשתינים במדינה הזאת. אלה מדיניות וקווי יסוד שנקבעו לא רק על-ידי ממשלה זו אלא גם על-ידי ממשלה שהיתה כולה ממשלת הליכוד.

לי אין ספק שעוד מחכים לנו גם בעיות וגם מהלכים לא קלים עד שנגיע לדיוקים בשלום, אבל עד אז אין לי אלא לומר, שאותו נאום של ראש הממשלה, בכל שינסו להמעט מערכו, הצעיר את מדינת ישראל מעד משמעותי ביותר ביחס העולם כלפיה, וזה חסר היום למדינת ישראל.

הי"ר ח' גרוממן:
תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת תופיק טובי, ואחריו — לחבר הכנסת יצחק חיים פרץ; אם הוא לא יופיע עד אז, רשות הדיבור לחבר הכנסת שמחה דיניץ.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, נאומו של ראש הממשלה בעצרת האו"ם, הנאום בעל שבע הנקודות, כפי שאנו מכירים, מרגע שבעה צבעים ואולי יותר, יש הרואים "למכור" אותו כתוכנית שלום רצינית, כביכול, אותו כפריצת דרך לשלום. יש חסידים האומרים כלפי ח' ביקורת חלקים מהליכוד, שאין בו שום דבר חדש

להחלטות 242 ו-338 ותביעה מאש"ף לקבלן לא כדי שיכיר בישראל, כי הוא מכיר בישראל, אלא כדי שיוותר על חביעתו הצודקת למדינה פלשתינית עצמאית בצדה של ישראל. ממשלת ישראל מתנגדת לזכות הטבעית של העם הערבי הפלשתיני להגדרה עצמית ולהקמת מדינתו בצדה של מדינת ישראל.

כאשר מר פרס אומר שביקורת הליכוד עזרה לו — מעניין ומצחיק: מר מודעי אומר בתגובה, שבעקבות נאום מר פרס הוא יוסיף כסף להתנחלויות, בזמן שהוא גוזל את קצבאות הזקנים, את פת הלחם מילדי העובדים, וכולם ביחד קוראים לזה "הבראת המשק".

מר פרס החליף אולי את הקנקן, אך מבחינים מהר מה יש בתוכו — אותה מדיניות שחסמה את הדרך לשלום והביאה למלחמה אחרי מלחמה. להציע שלום בלי אש"ף וכלי העם הפלשתיני — זה כמו להציע שלום בלי ישראל, אלא שמחנה היונים בארץ נתפס למלל הזה, ונותן גיבוי ומטף להסדרים: בניגוד לאש"ף, בלי אש"ף, פירוש הדבר — בלי הפלשתינים, וכך עושים שגיאה פטלית, כי אין זה שלום אלא קנוניה.

אין כאן בפי הממשלה תוכנית שלום, אלא מאמץ תעמולתי לקידום הסדרים מפוקפקים בשירות ארצות הברית, הסדרים התואמים את אינטרס הסיפוח והכיבושים של ממשלת ישראל.

נאומי של מר פרס בא לשרת את המהליכים האמריקניים באזור, לא לשם קידום השלום, כפי שמתיימרים, אלא כדי לקדם הסדר מפוקפק בין ישראל למלך הירדני, הסדר שישלים את הסכם קמפ-דייוויד וכל תוכנו קידום אינטרסים פוליטיים ואסטרטגיים של ארצות הברית באזור. הסדרים אלה, שמנסים לרתום אליהם את המלך חוסיין באותה צורה כפי שעשו עם סאדאת בקמפ-דייוויד, אף אינם פותרים את הבעיה היסודית, בעיית העם הפלשתיני, באופן צודק, אלא מחסלים אותה, מנסים לחסל אותה ורומסים ומנסים לרמוס את קיומו הלאומי של העם הפלשתיני, לא שלום יביאו בזאת לאזור, אלא מלחמות חדרות, כפי שהסכם קמפ-דייוויד הביא את מלחמת לבנון.

אנו בטוחים שקנוניות כאלה נגד השלום לא יתקיימו, כי יש עם ועמים הנלחמים לזכויותיהם הצודקות. העם הערבי הפלשתיני, במאבקו הצודק, ישיג את זכויותיו ומדינתו העצמאית תתקיים בצדה של ישראל, לרווחתם של שני העמים.

ראש הממשלה ביקש שהכנסת תתמוך בנאום כא"ם ובהודעתו כנסת ותביע אמון לממשלה. בהעדר דרך לשלום כהודעה הזאת, אנו דוחים אותה. אם יבקש ראש הממשלה, על בסיס הודעתו, את אמון הכנסת — נביע אי-אמון לממשלה. מתוך התנגדות לדרכה של סיעת התחיה ולמדיניותה הגזענית, והסוכנות לשלום — אנו לא נתמוך בה, ואם תבקש לקיימה, אנחנו לא נמצע.

היו"ר ח' גרוסמן:

חודר, רשות הדיבור לשר יצחק חיים פרץ, ואחריו — לחבר הכנסת שמחה דיניץ.

חברי הכנסת, אני מבקשת מאוד לשמור על מסגרת הזמן, פשוט לא נעים להיות השוטר, אני מוסיפה עוד דקה ועוד דקה אבל אי-אפשר יותר מזה.

שר הפנים י"ח פרץ:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, בראשית דרכך את כבוד ראש הממשלה על מסעו המוצק

הביטחון, איש המערך מר רבין, משלים את המלאכה בהגברת אמצעי היריבו בשטחים הכבושים נגד העם הערבי הפלשתיני ואף נגד קיומו הלאומי במולדתו. באיזו ציניות נוהגים. בא"ם מדברים ברוממות על שלום ועל הצורך לפתור את הבעיה הפלשתינית כביכול ובשטחים — יד הכרזל והדיכוי, המאסרים, הריסת מבנים, הפקעות, נישול וגירוש.

נתבשרנו היום כצו צבאי על גירושם של ד"ר עזמי שועיבי חבר עיריית אל-בירה הנכבד; העסקן האיגוד המקצועי עלי אבד-הילאל; העיתונאי חסן עבדול ג'וזד מדהישה וזכי אסתיתה ממחנה הפליטים ג'בליה. אנו מגנים צעדים נפשים בלתי אנושיים אלה ותובעים את ביטול צווי הגירוש.

יחד עם הגירושים ממשיכים באופן נפשע הפצצות מחנות הפליטים הפלשתינים בלבנון ומדברים על התנגדות לטרור, כאשר מפעילים את מלוא העוצמה לטרור על-ידי מנגנון המדינה כולה נגד העם הפלשתיני וקוראים לזה בצניעות: עידוד תהליך השלום.

3. מר פרס מדבר על ליווי בין-לאומי או פורום בין-לאומי ולא על ועידה בין-לאומית לפתיחת המשא-ומתן הישיר ולמתן הגושפנקה להסדר אם יגיעו אליו. גם הליווי או הפורום המפוקפק הזה יהיו, לפי הצעת ראש הממשלה, למעשה, ליווי או פורום של כוחות נאט"ו, ומר פרס מוציא מכלל חשבון את ברית-המועצות בטענה שאין לישראל יחסים דיפלומטיים עמה. הרי ועידת ז'נבה התקיימה כאשר לא היו יחסים דיפלומטיים עם ברית-המועצות.

מר פרס מתייחס לוועידה הבין-לאומית לשלום במזרח התיכון דוגמת ועידת ז'נבה שוב ושוב, כאילו הוא עושה טובה למישהו אם ישראל סכים לכך, בו בזמן שצעד זה נחוץ קודם כול לקידום עניין השלום ולהבטחת ההסדר כעתיד לטובת כל עמי האזור.

מר פרס מדבר על השתתפותה או אי-השתתפותה של ברית-המועצות בוועידה בין-לאומית ובתהליך השלום באזור, כאילו הוא עושה טובה וחסד לברית-המועצות כשהוא מתנה את השתתפותה בכינון יחסים דיפלומטיים, והוא אינו רואה שעצם החזרת היחסים היא חלק מתהליך השלום באזור ושהשתתפותה של ברית-המועצות היא דבר חיוני לקידום עניין השלום הצודק לטובת כל עמי האזור.

ממשלת ישראל לא חדלה לזווג מסעי השמצה ושקרים על ברית-המועצות ולהתערב בענייניה הפנימיים באופן גס ובוטה ולהמשיך באותה מדיניות שהביאה לניתוק היחסים עם ברית-המועצות. בדרך זו לא תקדמו את השלום ולא את היחסים הדיפלומטיים עם ברית-המועצות.

יצוין, שאפילו ממשלת בגין, כשהציגה את קווי היסוד שלה לפני הכנסת ביוני 1977, דיברה על נכונות להשתתף בוועידת ז'נבה שתזווג על-ידי ארצות-הברית וברית-המועצות.

לברית-המועצות, בתוקף מעמדה הבין-לאומי, יש אובייקטיבית חפקיד חיוני בתהליך השלום. תפקיד זה אינו תלוי ברצונו של מישהו והוא לטובת השלום, לטובת עם ישראל והעם הפלשתיני.

כל המהומה שבמחנה הממשלה בעקבות נאומי של מר פרס אינה, לאמיתו של דבר, אלא עזרה, כדי לייפות עמדה ישראלית ישנה נושנה, שהכשילה כל הזמן את מאמצי השלום: התנגדות לנסיגה מהשטחים הכבושים, התנגדות למעשה

היה זורק אפר על ראשו והיה נושא את השכועה היהודית: "אם אשכחך ירושלים חשכתי ימיני, חרבך לשוני לחתך, אם לא אזכרכי, אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתך". גם ברגעים האחרונים, כאשר אדם היה נפטר והולך לעולמו, מיד היו משכיבים אותו לארץ כשרגליו מכוונות לירושלים, עיר הקודש. ומי שיבדוק יראה, שכל בית-קברות יהודי בכל פינה בעולם בנוי כך שרגליו הנפטרים מכוונות כלפי ירושלים.

כן, חברי כנסת נכבדים, ארץ-ישראל הפכה לחלק בלתי-נפרד מהווייתו של היהודי. מנשמתו, מלבו ומנפשו. יש לנו זכות אלוהית על ארץ-ישראל, לא גירשנו: אנש מארץ-ישראל, אם גורש משהו מארץ-ישראל, הרי הוא גורש מפני שהוא התנפל על עם שקט וכוטח שפניו היו לשלום, ומתוקף נסיבות המלחמה שהוא יצר הוא גורש מארץ-ישראל.

עלינו לדעת ולזכור, שעם ישראל איננו עם שוחר מלחמה. עם ישראל הוא עם השלום, וכן אמרו גדולי ישראל, כלל הדורות: "לא מצא הקדוש ברוך הוא כלי מחזיק ברכה אלא השלום בלבד". "כי תרב אל עיר להלחם עליה" — אומרת התורה — "וקראת את כלב לשלום". עד היום, כאשר יהודי מושג את חברו, אם בשעות בוקר מוקדמות ועם בשעות לילה מאוחרות, הוא מקדם את פניו בברכת שלום, וגם ירושלים עיר הנצח, לב האומה ונשמת האומה, נקראת ירושלים כי היא עיר השלום. זוהי משמעותה של ירושלים.

אשר על כן, פנינו לשלום וידנו מושטת לשלום, ואנו עומדים השכם והערב וקוראים לשכנים שלנו: הבה נברית שלום, נאמר די למלחמה, נקיים בנו דבר הנביא: "זכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות, לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה". נבנה יחד חיים משותפים בחבל-ארץ זה, חבל ארץ אשר גזר אותו אלוהים למענו ולמען שכנינו: כדי שנקיים כאן חיים המבוססים על תרבות, על ערכים של שלום, על ערכים של צדק, על ערכים של אמת.

אני יליד מרוקו וחוכני כילד שגדלנו במחיצתם של ערבים. אבי, עליו השלום, היה לו שותף לעסקים ערבי עשיר עד למאד — — —

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

זאת היתה שותפות.

שר הפנים י"ח פרי:

זאת היתה שותפות, גם אתה יודע זאת. וראינו שיכולנו לחיות במשך מאות בשנים ובמשך אלפי שנים, יהודים וערבים, זה ליד זה, מתוך ידידות, מתוך כבוד, מתוך הערכה, שכל אחד ידע לעזור לרעהו וידע לסייע לו לחיות את חייו התרבותיים הוא. למה כאן, בארץ-ישראל, לא נוכל לשוב ולחיות זה לצד זה ובמלאה הכנות באמת, מתוך כבוד הדדי, מתוך סובלנות, מתוך הערכה ומתוך אהבה? זו האהבה שתורת ישראל חינכה אותנו להעניק אותה לכל יצור אשר נכרא בעלם אלוהים.

ובסיום דברי הרשו לי, רבותי, לקרוא מעל במה נכבדה זו לשתי המפלגות הגדולות, המרכזיות את ממשלת האחדות, שלא לחת יד לפירוד אלא לתת יד לשלום ולאחדות. מי שפניו לשלום יוכיח זאת במאמץ שלו לבנות שלום בתוך עם ישראל. מתוך שלום פנימי ייבנה גם ייבנה שלום חיצוני. ונסיים בתפילה היהודית האופיינית כל כך לתשוקתו של כל יהודי כאשר הוא יהודי: "ה' עוז לעמו ייחן, ה' יברך את עמו בשלום".

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת שמחה רינגין, ואחריו — לחבר הכנסת יהושע מצא.

ולאוצרות-הברית. זה היה מסע שהוסיף לעם ישראל כבוד, אהדה ותמיכה. הן בעניינה של מדינת ישראל והן בעניינה של העם היהודי. גם נאומי של ראש הממשלה באו"ם היה, לדעת, נאום מוצלח ביותר, שכן היה בו ביטוי לרצונו הן והעמק לשלום, בלי לחרוג מקווי היסוד של ממשלת האחדות הלאומית.

אם נתמצת את דבריו של ראש הממשלה, נראה בהם כאן קריאה למשאומתן המבוסס על שלוש גורדות: א. משאומתן ישיר בלא תנאים מוקדמים; ב. אי-שיתוף גורמי הטרור במדינות ערב, קרי אש"ף; ג. משאומתן בפורום בין-לאומי ולא בחסות בין-לאומית. לפורום זה לא תהיה סמכות לכפות הסדרים ולא לבטל הסכמים ואין הוא בא במקום משאומתן ישיר. זאת ועוד, לפורום זה יוכלו להצטרף אך ורק מדינות המקיימות יחסים דיפלומטיים עם המדינות הנוגעות בדבר. בסך הכול מדובר כאן, כפי שהוגדר הדבר, באקט צרמוניאלי בלבד. מה אפוא פסול מצאו בנאום זה? על מה קם הרעש הגדול?

עם זאת, אני מוצא לנכון להעיר הערה על נאומי של כבוד ראש הממשלה. בנאומי של ראש הממשלה לא הודגשה זכותנו על ארץ-ישראל. עם ישראל נמצא בארץ-ישראל לא מתוקף הסכמים בין-לאומיים ולא מתוקף נסיבות היסטוריות של רדיפות וגירושים. אלא מתוקף ההבטחה האלוהית אשר מצאה את ביטויה לאורכו של ספר הספרים כולו. של התנ"ך, אשר הפך במרוצת הדורות לנחלת האנושות כולה. "קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה, כי לך ולזרעך אתננה", אמר בורא עולם לאברהם אבינו. הבטחה זו חזרה ונשנתה פעמים רבות הן ליצחק אבינו, הן ליעקב, וכמעט שלא תמצא פרק בתנ"ך שהבטחה זו לא מצאה בו את ביטויה השירי והתקף.

הבטחה זו גם תורגמה הלכה למעשה עלי ידי הבאתו של עם ישראל לארץ-ישראל. זכותנו על ארץ-ישראל נובעת גם מהנאמנות המרגשת של עם ישראל לארץ-ישראל לאורך כל ההיסטוריה של העם היהודי. במשך אלפי שנות גלותו שמר עם ישראל אמונים לארץ-ישראל. יום יום חזר היהודי בכל מקום שאליו הגיע והצהיר השכם והערב נאמנות בלתי מסויגת לארץ-ישראל. הוא עשה זאת שלוש פעמים ביום בשעות התפילה: "ותחזינה עינינו בשוכן לציון ברחמים". הוא עשה זאת שלוש פעמים ביום בברכת המזון: "ובנה ירושלים עיר הקודש במהרה כימינו" דובכו שפתותיו ברטט וברגש; ובברכות נוספות לרוב, שבהן חזר ואמר: "והביאנו לציון עירך ברינה ולירושלים בית מקדשך בשמחת עולם". זאת ועוד, כל מי שיועד פרק בהליכותיו של היהודי יודע גם זאת: לילה לילה היה קם היהודי בשעת תצות, היה יושב על הארץ, מפזר אפר על ראשו והיה יושב, כוכה ומקוגן על חורבנה של ארץ-ישראל ועל חורבנה של ירושלים, והיה נושא תפלה מעומק הלב ליום שבו ישוב עם ישראל לחנון עפרה של ארץ-ישראל. לאורך ההיסטוריה כולה יהודים רבים חירפו נפשם למוות כדי לעלות לארץ-ישראל. מי אינו יודע את עלייתו המרגשת של נעים זמירות ישראל, ר' יהודה הלוי, אשר עזב את ספרד על כל חמדותיה ושם נפשו כפף וועלה לארץ-ישראל, ועלייתו של הרמב"ן, עלייתו של הרמב"ם, עלייתם של תלמידי הגאון מוילנה, עלייתם של יהודי מרוקו במאה ה-19, עלייתם של יהודי תימן במאה ה-19 ועלייתם של הבליזיים בסוף המאה ה-19 ומאז העלייה הבלתי-פוסקת, גלים גלים של יהודים אשר באו מכל קצות חבל לשוב, לבנות ולהיכנות בארץ אבותינו, בארץ המובטחת לנו מידי בורא עולם.

היהודי לא שכת את ארץ-ישראל גם בשעות קשות ומרטיטות. כל חתן בעם ישראל בשעת עמידתו תחת החופה

והלך ככל שנראה היה שיוזמותיו של ראש הממשלה עשויות לקדם את התהליך המדיני.

מול שבעת ההנים של ראש הממשלה הוצבו לא רק שלושת הלאומים של חרטום, אלא ארבעת הלאומים הנוספים של הליכוד. ארבעת הלאומים האלה, שהוכרו עוד לפני שהספיק ראש הממשלה לדווח על ביקוריו לחבריו בממשלה, מעידים, לצערי, לא רק על צרות-עין, אלא גם על צרות-מוחין.

על מה יצא זעמו של הליכוד? — שישראל לא תשכ עם מרצחי אש"ף. האם ראש הממשלה הציץ זאת? הרי ראש הממשלה הבהיר, שאנו נשכ רק עם נציגים המייצגים שלום ולא טרור. הרי כל מאמציו של ראש הממשלה בארצות-הברית, בווינה ובפרס נועדו להצביע על כך שאש"ף, כארגון טרור, אינו יכול להיות פרטנר למשא-ומתן.

הלא השני — הליכוד לא יסכים לפורום בין-לאומי, אלא יעמוד על משא-ומתן ישיר. והרי ראש הממשלה הוא שנאבק על משא-ומתן ישיר והוא המתנה כל גיביר בין-לאומי בתמיכה במשא-ומתן כזה. קצת צניעות: האשמה זו של הליכוד, של חברי בליכוד, היא חסרת שחר, במיוחד לאור העובדה, שהיתה זו ממשלת הליכוד שהסכימה באוקטובר 1977 לוועידה בין-לאומית, לא רק בהשתתפות ברית-המועצות, אלא בראשותה של ברית-המועצות יחד עם ארצות-הברית. היתה זו ממשלת הליכוד, שאישרה ב-11 באוקטובר 1977 את השתתפותה של ישראל בוועידה בין-לאומית כזאת, מעל ומעבר למה שמציע ראש הממשלה עכשיו.

מזרה לא פחות היא טענתו של הליכוד נגד נכונותו של ראש הממשלה להגיע להסדר ביניים בדרך לשלום. הרי הסכם האוטונומיה שנחתם בקמפ-דייוויד הוא הסדר ביניים, והרי הליכוד הוא שתבע להכניס בקווי היסוד, שעמדתה של ישראל צריכה להיות מבוססת על הסכמי קמפ-דייוויד. מדוע יצאה אפוא ממת הליכוד על כך שראש הממשלה מציד בפתרון יציא מבית-מדרשו של הליכוד? סתם כדי לנגח? או אולי חזרו השרים שמיר וארנס להתנגדותם להסכמי קמפ-דייוויד? כבר היו דברים מעולם.

והלאו הרביעי של הליכוד הוא על דבריו של ראש הממשלה, שהמשא-ומתן יכול להעלות את שאלת תביעת הגבולות. חברי הכנסת, הרשו נא לי לצטט את הפסקה הבאה: "המשא-ומתן יקבע, בין היתר, את מיקומם של הגבולות ואת טיבם של הסדרי הביטחון". ציטטה זו איננה מדברי ראש הממשלה. ציטטה זו היא מתוך הסכמי קמפ-דייוויד, סעיף 1 פסקה ג'. עליה חתום לא שמעון פרס, עליה חתום מנחם בגין. מי שלא נשאר נאמן לקביעות ולהסכמים אלה איננו ראש הממשלה אלא חברי הליכוד.

וכדי להוסיף על דברי הביקורת, יצא ממלא-מקום ראש הממשלה כהאשמה כבדה כלפי ראש הממשלה, שהחמאות שהוא מניק להוסיף יכשירו אותו כשהותו בארצות-הברית, חלילה, לקבלת הנשק. אך מה קרה? גם כאן באו העובדות וטפחו בפני המאשימים. תוך כדי ביקורו של ראש הממשלה החליטה ארצות-הברית שלא לספק נשק לירדן ולהתנות את החלטתה החיובית כעניין זה בהצטרפותו של חוסיין למשא-ומתן עם ישראל. איך כל ספק, שהתנגדותו של ראש הממשלה לאספקת נשק למדינה שנמצאת במלחמה עם ישראל וקריאתו המפורשת למלך חוסיין להצטרף לתהליך השלום היא שעודדה את הקונגרס ואת הממשל להתנות את אספקת הנשק לירדן בפתיחת תהליך השלום.

שמחה דיניץ (המערך):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, ביקורו של ראש הממשלה היה רווי הישגים, ולא רק הישג הצלחתו להחזיר לישראל את דימויה כמדינה שותרת שלום ומחפשת דרך לפרוץ את מעגל האיבה המלחמות, ומובן שאין לזלזל גם בהישג זה. בשנים האחרונות לא רווינו נחת במעמדים בין-לאומיים ובגישתן של מדינות רבות לסכסוך הערבי-הישראלי. בצדק או שלא בצדק הצטיירה ישראל כמדינה האומרת לאו לתהליכים מדיניים ומוכנה, משום כך, כאילו לקדם את הסטטוס קוו. ראש הממשלה הצליח להפוך את הגלגל. כלי לוותר על שום אינטרס חיוני של ישראל וכלי לחרוג מקווי היסוד של הממשלה, הוא הצליח ליצור תנופה למשא-ומתן ולהציב את אתגר השלום, והאחריות לקידומו או לאי-קידומו הועברה למחנה השני. מעל ומעבר לשאלת דימויה ומעמדה הבין-לאומי של ישראל, היו מהלכיו של ראש הממשלה מכוונים ליצור פריצת דרך, שתאפשר את קידומו של תהליך השלום.

כדי לסלול את הדרך הזאת למשא-ומתן, היה על ישראל להתגבר על שני מכשולים. ראשית — חבלתו של אש"ף בתהליך השלום. אש"ף ממשיך להיות ארגון טרור, והוא אחראי לרצח נשים וילדים, מתכנן פעולות טרור וחבלה עד עצם היום הזה וממשיך להיות הגורם הראשי המונע פתיחת תהליך השלום. בכך ממשיך הארגון את הדין שהחל בו המופתי. קו זה נמשך כחוט השני לכל אורכה של הטרגרדיה הפלשתינית.

במשימה זאת ידע ראש הממשלה לנצל את ההתפכחות שהחלה בקרב מדינות שונות בעולם, ואפילו בקרב כמה מדינות באזור, לגבי דמותו האמיתית של אש"ף. מעשי הרצח בלונדון ובברצלונה, ובעיקר תפיסת האונייה "אכילה לאורה" וניסיונו של אש"ף להוליך שולל בעניין זה, עזרו בחשיפת את פרצופו האמיתי.

חשוב לציין על מה נתבקשו לחתום שני נציגי אש"ף שנסעו לפגישה בברטניה. על מה סירבו שני הנציגים לחתום? הם סירבו לחתום על הצהרה המכירה בזכות ההגדרה העצמית לעם הפלשתיני והכרה בישראל בגבולות 1949, בנוסף על הסתייגות מן הטרור. נציגי אש"ף סירבו, אם כן, אפילו להכיר במדינת ישראל שמלפני 1967. ראש הממשלה השכיל לקרוע את מסכת השקרים והעמדת הפנים של אש"ף ולהציגו כפי שהוא — מחבל בתהליך השלום. ואכן הודיע המלך חוסיין פומבית, שהוא כוחן מחדש את יחסיו עם אש"ף, ושגירי ארצות-הברית באום'ה הצהיר, שאש"ף חסר ערך וטור איננו יכול להיות שותף לתהליך המדיני. אלה הם סימנים חשובים בדרך להתפכחות.

המאמץ השני היה המאמץ להתגבר על הניסיון להתחמק ממשא-ומתן ישיר ולהציע ועידה בין-לאומית, שתבוא כתחליף למשא-ומתן ישיר, ושתהיה למעשה תרשים לקיפאון ולכפייה מדינית. גם כאן השכיל ראש הממשלה להציע, שהמשא-ומתן הישיר יתחיל בתמיכת פורום בין-לאומי מוסכם, והוא שלא יכלול מדינות שאין להן יחסים דיפלומטיים עם ישראל. גיבוי כזה, חברי הכנסת, משמעותו חיוקה של התביעה הישראלית למשא-ומתן ישיר, ולא עקיפתה. ואם דבר זה מקל על המלך חוסיין להצטרף לתהליך, הרי יש לברך על המהלך ולא לשלול אותו.

כנסת נכבדה, ההיגיון המדיני היה מחייב, שמאמציו אלה של ראש הממשלה יזכו לתמיכה לא רק בציבוריות הבין-לאומית, אלא קודם כול בקרבנו, וראשית כול בקרב חבריו לממשלה. במקום זה החל גל של ביקורת בפי שרי הליכוד ודוכרייו, ערב צאתו של ראש הממשלה, גל שהעכיר

אני מצטט משפט קצר מנאומו של המלך חוסיין באומות המאוחדות: "האום הכיר באש"ף כנציג הלגיטימי של העם הפלשתיני ובכך פתח בפני עם זה את הדרך להשתתף בתהליך שלום". המלך תובע לאש"ף פתרון צודק. מהו הפתרון הצודק שאותו תובע המלך? — לא רק אימוץ החלטת מועצת הביטחון 242 הקוראת לישראל לנסיגה משטחים, אלא — אני מצטט שוב מדברי המלך: ובמיוחד החלטה 181 מ-1947 בדבר חלוקת פלשתיין.

כנאום של ראש הממשלה באו"ם, במקום להדגיש אך ורק את קמפידייו, ציין מר פרס שיש נכונות לדון בהצעות נוספות שתועלנה על ידי המשתתפים. ואכן, הצעה נוספת כבר מועלת על ידי המלך חוסיין. אותה הצעה המדוברת על ההחלטה מ-1947.

מה הן עמדותיו של המלך חוסיין אפילו אחרי הפרשה המתועבת של חטיפת "אכילה לאורו" ואחרי נאומו של ראש הממשלה באו"ם, באותה כתבה שראש הממשלה פרס משבח אותה? בכתבה ב"ניו יורק טיימס", בתשובה על נאומו של פרס אומר המלך, אותו מלך המכנה את ראש הממשלה "קרן אור באפלה", כי התקרית בלונדון הביאה את ממשלת ירדן ואותו לעיין מחדש ביחסים עם אש"ף. ואל יטעה אותו ראש הממשלה כאלו כבשנים זה התייחס חוסיין לעיין מחדש ביחסים עם ישראל. מלים יפות לחדר ומציאות לחדר. באותה כתבה ובאותה נשימה ממשיך המלך ומגן על אש"ף. בתארו את התקרית בלונדון כאי-הבנה, ומביע את תקוותו שבשיתוף הנכון ובנסיבות הנכונות יתורם אש"ף את חלקו למען השלום. כנאום באו"ם סיווג המלך את אש"ף כארגון הממשיך לתנועות שחרור לאומיות. ובכך הוא מצדיק את הטור של אש"ף ומבדיל אותו מטרור אחר. מכאן גם ניתן להבין את הרשות שנתן חוסיין להקמת מחנות ומפקדות אש"ף בזה? בירדן.

והנה, אדוני ראש הממשלה, במקום שתנצל את בימת האו"ם כדי לחשוף התחסדות זו של המלך, ובמקום שתצא חוצץ נגד יחסי חוסיין ואש"ף באחת מתקופות השפל הקשות ביותר של אש"ף, אתה מגדיר אותו: מנהיג אחראי החותר לשלום.

באשר לתנאי השני של המלך — ועידה בין-לאומית, חוסיין חזר ותבע זאת בלא היסוס כמחויבות שלו שממנה הוא לא יסוג. מול מחויבות שכזאת לוועידה בין-לאומית, האומנם עולה על דעתו של ראש הממשלה כי בתרגילי כפל לשון, יחסי ציבור ולשון מחוכמת ומתחכמת, הניתנת לפירושים שונים, נוכל לכבוש את דעת הקהל העולמית?

ראש הממשלה נאחז באמירתו "ליווי בין-לאומי" במסגרת בין-לאומית שתבוא במקום ועידה בין-לאומית. מי זוכר את משחק המלים, אדוני ראש הממשלה? מה שזכור הוא המושג "בין-לאומי" בדברך, והוא מתפרש כהסכמה לוועידה בין-לאומית. ואכן, על כך אין ספק שראש הממשלה זכה לתשבחות, לאור הפירוש שניתן לדבריו.

אך הנה, אפילו המלך חוסיין, שמשבח את ראש הממשלה כ"קרן אור באפלה", כיצד הוא מגיב בכתבה המפורסמת משחק המלים, אדוני ראש הממשלה? מה שזכור הוא המושג "בין-לאומי" בדברך, והוא מתפרש כהסכמה לוועידה בין-לאומית. ואכן, על כך אין ספק שראש הממשלה זכה לתשבחות, לאור הפירוש שניתן לדבריו.

חבר הכנסת, מסתבר שטענות הליכוד כולן אין להן על מה להישען ואין הן מוכתבות מדאגה לעניין, אלא מדאגה מהצלחת שליחותו של ראש הממשלה. עצבותו של הליכוד אינה נובעת אפוא מהקשיים שעדיין עומרים בדרך למשאומתן, אלא מן החשש שיומחמה של ישראל עלולה להצליח.

אני מציע לחברינו בליכוד להתחיל את הלאומים כהן כרוז אחד — הן למאמציו של ראש הממשלה לפרוך נתיב בים השנאה וההתנכרות ולפתוח בתהליך שלום שיוציא את אזורנו מכללית המלחמות ויובילנו לעידן חדש של משאומתן, של שלום ושל ביטחון.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יהושע מצא, ואחריו — לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי.

יהושע מצא (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אדוני ראש הממשלה, ראשי דבר, ברכתני עם שובך לישראל ממסעך באירופה ובאצרות הברית.

הסערה הציבורית המתחוללת בימים אלה בארץ לא החלה עם צאתך למסעך זה, אשר גולת הכותרת שלו היתה פגישתך עם נשיא ארצות-הברית ונאומך בפני עצרת האומות המאוחדות. המהומה, המחלוקת והוויכוח הלאומי-הציבורי, הן בתוככי מרכיבי הממשלה והן בכנסת ובכעס, החלו טרם מסעו של ראש הממשלה ובעקבות תגובותיו על נאומו של המלך חוסיין בפני עצרת האומות המאוחדות, שהיה נאום עשוי בערמומיות — או כדבר ראש הממשלה והגדרתו: נאום חשוב המנוסח בחוכמה רבה, מלאכת מחשבת, ואומנם כן, במלאכת מחשבת זו הצליח חוסיין להטעות לא מעט את העולם ואף הפיל קורבן, מרצון ושלא מרצון, מנהיגים בישראל, כאלה שנחתו לשעה קלה להאמין, הרוצים להאמין כי המלך אומנם צועד לקראת יצירת עידן חדש במערכת יחסי עם ישראל, הרואים מהרהורי לבם כאילו "נוצר מצב דינמי חדש באזור", הרואים "דלת חדשה שנפתחה".

אין ספק כי הנאום נוסח בחוכמה רבה. היתה זו, אומנם, אדוני ראש הממשלה, מלאכת מחשבת, כדברך, אולם מלאכת מחשבת להטעיה ושלום דלת חדשה לא נפתחה, חוכמתו היתה לחשוף את ההטעיה הטמונה כנאומו של המלך. על אחת כמה וכמה אסור היה לך לקדם בתרועות התלהבות את נאומו של המלך חוסיין כעצרת האומות המאוחדות. ודאי שאסור היה להעניק למלך את התואר "שליט אחראי החותר לשלום", כפי שהוא הוכתר על ידי ראש הממשלה.

שליט זה, המלך חוסיין, אשר לדברי ראש הממשלה הוא רודף שלום, חזר והציב לכל אורך מסעו את שני התנאים המנוגעים כל אשרות של השלטה שלום בינינו לבין התושבים הערבים של יהודה ושומרון. תנאיו של המלך הם: אש"ף נציג הפלשתינים; ועידה בין-לאומית בחסות חמש המדינות של מועצת הביטחון, לרכות ברית-המועצות.

כנאום של ראש הממשלה לא שמענו כי עשה די כדי לחשוף את העיקרון, כי תנאי זה של שיתוף אש"ף כנציג הפלשתינים מהווה מכשול לשלום וכי ישראל לעולם לא תנהל משאומתן עם אש"ף, ארגון המרצחים. זאת, על אף שהמלך חוסיין חזר על תנאי זה בהחלטות מרובות ובלא כל גמגום לכל אורך מסעו, הן כפגישתו עם רייגן, הן כנאומו באומות המאוחדות והן בכתבה ב"ניו יורק טיימס".

הממשלה ונוכל להשתחרר מן השלטון על עם זר ומן הכיבוש. זה חשוב מאוד למדינת ישראל וחשוב מאוד לשכנו הערבי. מבחינה זאת, נפתח פתח חשוב ביותר, אם כי יש סכנה שהפתח ייסגר ואז יירד המסך ויהיה שפיכות דמים בישראל. גם ראש הממשלה החייס בדבריו לסכנה הזאת. נגד הסכנה הזאת אנחנו צריכים להילחם.

אני רוצה לומר: אני רואה את חברי הליכוד כיריבי הפוליטיים, יריבים קשים, אף שמפלגתי נמצאת אהם בממשלת האחדות. אבל, אני צריך לתת ליריבים האלה קרדיט לערשה. שהמאבק שלהם בפעולה הזאת של ראש הממשלה איננו תכסיס נגד ראש הממשלה, ואיננו פעולה משום שצד להם שיש הישגים והם אינם "מפגנים" לראש הממשלה, אלא שזוהי התנגדות עקרונית לכל ההליכה לעבר השלום בדרך הזאת. הם יודעים שאם יפתח משאומתן ועם חוסיין ועם הפלשתינים, אפילו במתכונת הזאת — מתכונת שאיני מאמין שבסופו של דבר היא מספיקה, כי יצטרכו להרחיב את היריעה, אבל אפילו בדרך הזאת — הוא יולין בסופו של דבר לפשרה טריטוריאלית, למשאומתן שבו ישראל תצטרך לוותר על שטחים שהיא שולטת בהם היום, והם אינם רוצים את הדבר הזה והם מתנגדים לו עקרונית. אני מוכן להודות, שהם מתנגדים לזה עקרונית, ושהשטחים יקרים להם, אבל ככל שהם יקרים להם, אין זה משנה את העובדה שאנחנו חייבים לגבור עליהם בעניין הזה.

אני רואה את האפשרות האחרת, שלא נגיע להסדר ונמשיך לחיות על חרבנו בספירלה של שפיכות דמים הולכת וגוברת. אנחנו נחזיר את הגרדומים באמצעות חקיקה, כי לא יהיה מנוס מכך, ונצטרך לחוקק חוקים שימנעו מפגש עם אנשים אלה ואלה, ואחר כך חוקים שיאסרו הבעת דעות אלה ואלה, ונמשיך לשלוט בעם זר, וככל שנשלוט עוד נצטרך לחנוק אותו עוד ועוד. זה מעוות את דמותנו הלאומית וגורם לנו סבל שאפילו איננו חשים אותו ממש היום. לכן, פתרון הבעיה בינינו לבין שכנינו איננו עניין של הערבים בלבד, אלא שלנו. אנחנו חייבים לפתור את הבעיה מהר ככל האפשר. אם היום נחמיק את הפתח שנפתח, נחמיק את האפשרות שנוצרה, נצטער על כך, וקודמנות דבים יוקדכו בשל כך בשנים שיבואו.

גברתי היושבת-ראש, בדברים שנאמרו כאן, בדברים של ראש הממשלה ובדברים שהודגשו על-ידי דוברים אחרים של המערך וחברי כנסת אחרים נאמר: משאומתן עם פלשתינים, אבל לא עם אש"ף. אני יכול להבין זאת, כאשר מדברים על אש"ף העוסק בטורר, הרואה בטורר נשק למלחמה בישראל. אבל, אני שואל את עצמי: אם מחר אש"ף יבין — ואני מקווה שיגיע לכן — שהדרך של הטורר והמלחמה הפיסית בישראל ופשיכות הדמים לא תביא לשום פתרון לו ולא לנו, והוא ינסה לחפש דרך פוליטית מדינית למציאת פתרון, האם נוכל להגיד: אחם — לא? אני חושב שאנחנו צריכים לנסח את דברינו ביתר זהירות. אנחנו צריכים להביא בחשבון, שבסופו של דבר אם הם יהיו הביטוי והנציגות של הפלשתינים ויהיו מוכנים למצוא אתנו פתרון מדיני, לא נוכל להגיד: לא אש"ף. נוהיר את עצמנו מלומר יותר מדי: לא אש"ף. כי יום אחד אולי נצטרך לשבת אהם, ואז יהיה קשה מאוד לשכנע את העם שהמפלגת שציינו על הקיר כל כך הרבה שנים היא מפלגת שאנחנו יושבים אהם, כדי להגיע להסדר. אני יכול בהחלט להבין, שאומרים שמי שמרס נגדנו יד ונלחם בנו, איננו מוכנים לשבת אהם, אבל, מי שמוכן לשבת לשולחן הדיונים כדי למצוא פתרון מדיני — הוא כרישח שלנו. חשוב מאוד שניתן ביטוי גם לדבר הזה.

חוסיין בעניין הליווי הבין-לאומי, אף שהדברים נאמרו כמתקנות שפתיים: דוחה המלך והוא מדגיש בכתבה ב"ניו-יורק טיימס": אין ועידה בין-לאומית כלשהי. אם כן, "לא" לליווי הבין-לאומי. וממשיך המלך: אנחנו מאוד ספציפיים, אנחנו מדברים על השתתפות שתי המעצמות, והוא מקווה להשתתפות חמש מעצמות מועצת הביטחון.

המלך, אשר כאמור מחויב לרוסים וכמובן לסורים, מחזיק בעמדתו בלא כל ספק, ואצלנו החל כרוסם בעניין זה. בדברך, אדוני ראש הממשלה, יצרת ערפול בלתי רצוי של קווי היסוד של הממשלה. הקובעים משאומתן ישיר, וממילא דוחים כל מעורבות בין-לאומית.

אדוני ראש הממשלה, בדברך על ליווי בין-לאומי התערערו אותם יסודות מוצקים של השלום, שניתן להגיע אליהם אך ורק באמצעות משאומתן ישיר. מנקודת פתיחה זו של ראש הממשלה — — —

עבד-אללה דראושה (המערך):

משאומתן ישיר עם מי?

יהושע מצא (הליכוד):

עם תושבי יהודה ושומרון.

עבד-אללה דראושה (המערך):

אילו תושבים יבואו? מי יבוא בכלל למשאומתן כזה?

יהושע מצא (הליכוד):

מנקודת פתיחה זו של ראש הממשלה עלול להיפתח הלחץ מצד גשאי ארצות-הברית ורוסיה לאחר ועידת ו'נבה. לחץ לפשרה נוספת — ועידה בין-לאומית, מה שירחיק כל סיכוי אפילו להרהורי לב על דלתות שנפתחו ומצב דינמי באזור.

צר לי, אדוני ראש הממשלה, כי בימים שהכלכלה בישראל עלולה להתרסק בשל החלקה על עגבניה, ממשיך ראש הממשלה לעסוק בהרהורי לב של אופציה ירדנית, המטילים את כולנו לוויכוחים ולמתקנות במקום להתרכז בהבראת הכלכלה ובצמיחה במשק.

ראש הממשלה ביקש מהכנסת כי דבריו יירשמו. ואכן, אין לי ספק כי דבריו היום יירשמו. אך אני רוצה שראש הממשלה ידע ויזכור, כי עם זאת יירשמו דברי ודברי חברי המליכוד.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. ושות הדיובר לחבר הכנסת מרדכי ירשובסקי, ואחריו — לחבר הכנסת בני שליטא; אם הוא לא יהיה — לחבר הכנסת אהרן הראל.

מרדכי ירשובסקי (שינוי) — מפלגת המרכז):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אני מצטער שראש הממשלה איננו באולם, מפני שמאז התמנה להפקידו לא היתה לי הזדמנות לבקר אותו ולתת לו מחמאה. הפעם אני יכול לעשות זאת ככל שלם. חבל שהוא איננו שומע זאת, כי אני חושב שראש הממשלה עשה דבר חשוב למדינת ישראל בכך שהעלה שוב את השלום כנושא על סדר-היום הלאומי שלנו. לפני שנה, כאשר קמה ממשלת האחדות, אמרו כולם, שהממשלה תעסוק בלבנון, תעסוק בכלכלה, אך בעניין של השלום עם שכנינו, עם הפלשתינים, קשה להניח שתהיה איזו התקדמות שהיא. עברה שנה לא קלה כחחום הזה. מה שקרה עכשיו, אם כי הוא רחוק מלהיות הישג של ממש, ואם כי הוא רחוק מלהיות הפתרון או אפילו התחלת הצעידה לעבר השלום, פתח שוב פתח, שבו אפשר לדבר על השלום ואפשר לחשוב בכיוון הזה, שישראל תצא ממעגל הדמים של המלחמה

יכול להוליך את ישראל לשלום ולדרך שכבר שנים חשבנו שהיא בלתי-אפשרית.

היור"ר ח' גרוסמן:

תודה לחבר הכנסת מרדכי יורשובסקי. רשות הדיבור לחבר הכנסת בני שליטא. ואחריו — לחבר הכנסת אהרן הראל.

בני שליטא (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, חבר הכנסת, אין בבית הזה ובמדינת ישראל שני מחנות. שאחד מהם רוצה שלום, רודף שלום, והשני מתרחק ממנו. כולם היו רוצים שלום. השאלה היא, אין ניגשים לשלום. האם צריך לרוץ לקראתו ריצת-אמוק שבה אפשר גם לשבור את המפרקת, או שצריך ללכת לקראתו ביישוב הדעת, כמחשבה תחילה ובתשומת לב?

נדמה לי שאנחנו כל הזמן לא מפסיקים לרוץ. אנחנו רצים ורצים על אף שהמציאות מוכיחה לנו, שכלל שהתעקשנו על דברים שלנו, כך היו ויתורים מהצד שכנגד. זה לא כבר היתה תוכנית-רייגן. מה קרה, אדוני ראש הממשלה? האם נפגעו היחסים שלנו עם ארצות-הברית? אמרנו ישר, מייד בהתחלה, בצורה האדיבה ביותר: לא. היו אתרים שחשבו שלא נאה ולא יאה לומר לנשיא ארצות-הברית "לאו" וצריך להיכנס לתוך המשא-ומתן כדי להיכנס למלכוד ולהיעצר שם באיוזה שהוא מקום.

היום אנחנו יודעים סוף סוף, שהמלך חוסיין רוצה לקבל במשא-ומתן כמעט ישיר את יהודה ושומרון, לרבות ירושלים. את זה הוא רוצה. הוא לא רוצה פחות מכך. ואם המלך חוסיין אחרי ניסיונו העגום בספטמבר השחור מחזיק היום את אש"ף אצלו, ואש"ף מחזיקים אותו, ויש מפקדות של אש"ף בירדן. זה לא במקרה. אדוני ראש הממשלה, תוסיין החליט, שכדי להציל את ממלכתו, כדי לשמור עליה וצל מעמדו, כדאי לו לשתף פעולה עם אש"ף, והוא שקוע כולו בביצה הסמיכה הזאת שנקראת אש"ף, והוא אינו מסוגל להיפטר ממנה. היו לו ניסיונות חמורים, מדוע ימשיך-אחם?

אנחנו ויתרנו בהסכמי קמפ-דייוויד ויתורים רחבים ביותר. לא במקרה נקבע בהסכמים דאז, שלא תהיה מדינה פלשתינית. יהיו הסכמי אוטונומיה. לא במקרה לא דובר דבר על ירושלים, והמצרים רצו מאוד שיהיה דיון ויהיו קביעות לגבי ירושלים.

עבד-אלוהב דראושה (המערך):
לא במקרה?

בני שליטא (הליכוד):

לא במקרה. זה נקבע כך, משום שידענו שאנחנו מוותרים הרבה בסני, כדי שלא לוותר אחר כך, שנית.

אדוני ראש הממשלה, אני חושב שאנחנו משלים את העם הזה. כבר יש פה אנשים שקנו כרטיסי טיסה לרבות-עמון, הם חושבים שבעוד שבועיים יחזיתם.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
למה לא?

בני שליטא (הליכוד):

הלוואי, אמן. אבל בוא נגיד לעם את האמת: זה מאתנו והלאה. ואני רוצה לומר לכם, אנשי השוליים מהשאלים: טוענים שיש לנו צבא חזק, מה אנחנו מפחדים? שלום קובעים לדורות. שלום לא עושים עם מנהיג מסריח כרגע מסרים. אם אנחנו לא נוכל לכתת את החובות לאחים, אם אנחנו נצטרך להתחזק על "הקו הירוק" את כל צה"ל כפי שהוא היום —

גברתי היושבת-ראש, חבר הכנסת הנכבדים, אני שואל את עצמי גם כמה זמן נמשיך לחיות במצב שאינו יודעים לאן מוליך העתיד.

אדוני ראש הממשלה, כרגע נכנסת, אני יכול להגיד לך שביציתי אותך. נתתי לך מחמאה מכל הלב, מעל הדוכן הזה. דבר שלא עשיתי מאז התמנית ראש הממשלה. אני שמח שאני יכול לחזור על כך.

ראש הממשלה ש' פרס:

— — — להשתפר.

מרדכי יורשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אני מקווה שימשיך להשתפר גם בתחומים אחרים, אבל מצאתי לנכון להגיד זאת פעם נוספת, כי אני מאמין בכך בכל לב.

גברתי היושבת-ראש, אני שואל את עצמי לאן נגיע אם לא נמצא פתרון של הסדר בדרכי שלום. אמרתי שאני מבין את התנגדות הליכוד למציאת פתרון טריטוריאלי. אבל, אם לא יהיה פתרון טריטוריאלי, לאן נגיע? האם נמשיך להחזיק את השטחים ונספח אותם למדינת ישראל, ואז תהיה לנו האפשרות לתת לתושביהם אזרחות מדרגה א', כאזרחי מדינת ישראל, ואז נהיה מדינה דו-לאומית, דבר שאני מטיל ספק אם מישוה מאתנו רוצה; או, גברתי היושבת-ראש, לא ניתן להם אזרחות מלאה, אלא אזרחות סוג ב', לאן נגיע? נגיע למצב של דרום-אפריקה, שמשושים-מה גם בדבר אחר אנחנו רוצים לחקות אותה — בעניין הגרדומים.

לכן, בסופו של דבר, איננו יכולים להשאיר את המצב הקיים. איננו יכולים לספח את השטחים ולהפוך את האזרחים לאזרחים מסוג א' ולא לאזרחים מסוג ב', אם כן, מהו הפתרון? לו היתה אפשרות, לו היתה אלטרנטיבה שישאל היתה יכולה לראות את עתידה לבטח בה, לכד ממציאת פתרון טריטוריאלי עם הכוונה הפלשתינית, היה אפשר להתחובת. אבל, למעשה זאת האופציה היחידה, שיש לנו, זאת הדרך ההיסטורית היחידה.

האם אנחנו יכולים להמשיך לשלוט בעם זה? ראש הממשלה אמר שאנחנו שולטים בעם זה, ואני מפחד, שאם אנחנו נמשיך לשלוט בעם זה, אנחנו נגיע לכך, כפי שמגיעים עמים אחרים, שאנחנו נצטרך לרכא אותו באמצעים קשים יותר ויותר, וזההיסטוריה מלמדת שהדבר הזה פשוט אינו עובד. מי שמחזקת בסופו של דבר הוא הכובש ולא הנכבש.

לכן אני חושב, שעם כל הדברים שיש עוד לעשות, ועם כל הסיכונים והסכנות שישנם בדרך, והחשש מאלף ואחד, דברים שיכולים לקרות כדי לחבל בסיכוי הזה שמסומן כאופק — ויש אנשים, גם בחוננו וגם במחנה הערבי, שמעוניינים שהדבר הזה ייכשל, וזה יכול לקרות מחר, זה יכול לקרות בעוד חודש, זה יכול לקרות בעוד חודשים מספר ולכן הסכנה היא גדולה — מעבר לסכנה שדבר כזה יקרה, נולד עכשיו ציאנס, ואת הסיכוי הזה אנחנו צריכים לאמץ ולעשות כל פעולה כדי לממש, והוא חשוב יותר אפילו מהבראה כלכלית, כי בלי הפתרון המדיני לא תהיה הבראה כלכלית ולא תהיה הבראה מוסרית.

לכן אני קורא לראש הממשלה להמשיך במאבק הזה, ואפילו להצהיר יותר, ולא להסס. ואני אתמון בהתלהבות בממשלה בהצבעה היום ובדרך שהציע ראש הממשלה. הרבה פעמים שאלו אותי: האם אתה בקואליציה או לא, לפי ההתנהגות שלך? הפעם אני יכול להגיד: לא רק שאני בקואליציה, אני גאה שאני יכול להצביע בעד תהליך, שלדעתי

לכתוב על הגלובוס את השם "ירושלים" על הים. מפני שאין מקום על היבשה — למדינה כזאת אסור לוותר ולוא על פיסת קרקע אחת. אסור לה לוותר.

אינני חושב שצריך להתווכח על ניואנסים — וזה איננו הרגע לא לחמוך בחוכנית השלום, כי חוכנית השלום כשלעצמה, עצם העובדה של קיום שיחות ללא תנאים מוקדמים, מקובלת על כולנו. זה היה יסוד היסודות של מדינת ישראל: משאומתן ישר, ולא צריך לעשות משברים על ניואנסים כאלה או כאלה. אבל, צריך לדעת, וראש הממשלה צריך לדעת, שאין פה ארבעה לאווים של סיעה זאת או זאת. אלה צריכים להיות הלאווים של כל מדינת ישראל, משום שהם משרתים את המדינה, את כולנו.

היורד א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת בני שליטא. רשות הדיבור לחבר הכנסת אהרן הראל, ואחריו — לחבר הכנסת מתתיהו פלד.

אהרן הראל (המערך):

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת, דברים מוזרים מתרחשים בארץ. יוצא ראש ממשלה לשליחות לאומית חשובה ביותר; נאבק במסגרות בין-לאומיות ובפורומים שונים על אותה אמת שאנו, מדינת ישראל, מאמינים בה: מנסה לשכנע, להסביר, לקעקע את עמדותיהם של ארבינו, להציג בפני מנהיגי העולם חוכנית בעלת מעוף שהיה בה משום סיכור — ולצער בשלב זה עדיין סיכוי בלבד, חוכנית שצריכה להביא סוף סוף שלום לעמנו, שלום לארצנו ולמורת התיכון כולו — וכמחנה הליכוד ששון ושמחה. מספיק היה לדאוג את הצניחות ואח הלהגלו שהיו על פניהם של אנשי הליכוד שדיברו כאן. אפשר להתווכח אם זו חוכנית טובה, אפשר להגיד שזאת חוכנית לא טובה, אפשר אפילו להביע אי-אמון לממשלה. זה הרכה יותר מכובד. הצניחות והלהגלו אינם מכובדים ואינם יאיים.

לשמחתנו נחקל ראש הממשלה כאהדה רבה, ונאומו באו"ם בלט מאוד מול נאומים אחרים של נציגי המדינה, שנאמו גם הם בעצרת האומות המאוחדות נאומים חיוורים ביותר. חזרה לנו הגאווה הלאומית. זה היה נאום שהיו בו גם "כן" וגם "לא": לא רק "לא" ו"לא", אלא גם "כן" וגם "לא". ודאו זה פלא: המקום היחיד שבו נשמעה ביקורת קטלנית על דברי ראש הממשלה הוא רווקא בישראל, ומפי אלה שהם שותפים לממשלה הזאת, שרים וחברי כנסת. השרים, עוד כטרם קראו את נאומו של ראש הממשלה, לפני שקיבלו הסברים. לפני שהתקיים דיון, התחילו לנסות לקעקע את העמדות שהשמיע ראש הממשלה בחוץ-לארץ. הם עשו זאת מהיום הראשון, מהרגע שעזב את הארץ, בחוסר תרבות, בחוסר הבגת שלטון, ואלה הם הדוברים בשם הממלכתיות. אבל, כמובן, את הממשלה הם לא יעזבו.

הרשו לי לקרוא קטע מנאום של ראש הממשלה, ואני רוצה לשאול את אנשי הליכוד מה רע בדברים האלה. חבר הכנסת שליטא, אני רוצה לשאול מה רע בקטע הזה: "אנחנו מבקשים שלום מלא, מיתי, תוך התפייסות בחוץ-לארץ. הם עשו והעם הערבי. לא לשקט בויכרונות העבר. לא לשקט בויכרונות העבר אפילו הם קשים לכולנו. לגבור עליהם. לדאוג לעתיד, לעמינו, לילדינו, לעתיד המשותף שלנו. לראות שבאזור הזה נחיה כולנו יחד, לדורי דורות, העם הערבי הגדול ומדינותיו וארצותיו והעם היהודי בארצו ארץ-ישראל".

דן מרידור (הליכוד):

זה קטע טוב, אבל זה לא של ראש הממשלה הזה.

בשלום כזה אני אינני רוצה. איש מאתנו לא יוכל לקיים מדינה בשלום כאלה. בשלום כזה אינני רוצה. אני מוכן לחיות על החורב, אם אני אינני יכול לכתת חרבות.

עבד-אללה בראושה (המערך):

זה מה שאתה רוצה. אתם רוצים לחיות על החורב, לכן אתם רוחים כל אפשרות של משאומתן.

שדה דרון (הליכוד):

זו קראת ביניים או נאום?

היורד ח' גרסמן:

אני מודה לך, גברתי. ברגע זה נכנסת וכבר את מעירה לי הערות?

בני שליטא (הליכוד):

הכנסת קיבלה החלטה בעניין רמת-הגולן.

קריאה:

לא החלטה, חוק.

בני שליטא (הליכוד):

לפחות הסורים יודעים היום שאין על מה לוותר, ואת מדינת ישראל.

גם המעשה הגדול של ההתיישבות היום ביהודה ובשומרון הוא בבחינת איתות ברור, צריך להיות ברור, למלך חוסיין, לערפאת, למי שרוצה, שתקדים ימית לא יחזור. והיום אנחנו מדברים, אדוני ראש הממשלה, במעמד הרבה יותר חזק, מפני שהיישובים ישנם, מפני שהם קיימים, מפני שזו עובדה מוכחת — אלפי יהודים קבעו בנופם את הגבול, כפי שקבעו בזמנם מתיישבי מטולה, מתיישבי חניתה וכן הלאה.

אנחנו צריכים להודות לחוסיין, שהוא מסכים סוף סוף לשיחות אתנו כלא תנאים מוקדמים. אבל, יש דברים שעליהם אסור לוותר, אחד מהם — ולגבי דידי הוא החשוב ביותר — אלה הם הסכמי הביניים.

אדוני, אתם הייתם תמיד חסיד הסכמי הביניים. מה זה הסכם ביניים? מה היו הסכמי הביניים עם המצרים? נתנו שטח, קיבלנו לא-כולם, נתנו עוד שטח, קיבלנו שום דבר. כביכול — שקט לתקופה מסוימת. לו המשכנו בזה, היינו מוסרים הידם למצרים את פיסת הקרקע האחרונה, בלי שלום. זה בדיוק מה שהיה קורה.

לכן, הדבר החמור ביותר שיכול להיות הוא הסכם ביניים כלשהו, בלי שלום סופי. צריך להיות אך ורק שלום סופי. אין תחליף לשטח גיאוגרפי. ולא צריך להסתמך על מנהיג זה או זה. שהוא בן-תמותה.

נוסף על כך, יש הנשוא של ליווי בין-לאומי, של חסות בין-לאומית. אדוני ראש הממשלה, העולם הנאור מוכן לוותר — עד היהודי האחרון. זה העולם, זה פרצופו, כך הוא נראה. אנחנו לא זקוקים להם. אנחנו צריכים, רוצים ויכולים לשוחח כעצמנו, בלי שום חסות. אנחנו כבר מומן לא בני-חסות, בזכות צה"ל.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

בשום דבר איננו זקוקים להם? איננו זקוקים כלל לשום דבר?

בני שליטא (הליכוד):

אנחנו לא נסכים למדינה אש-פיית, לא נסכים לנציגות אש-פיית. נסכים לשוחח. לנו אין על מה לוותר. מדינה חסרת גבולות, מדינה שלטטיסיה כבר אין היכן לטוס, מדינה שצריכים

— הודעת הממשלה על המצב המדיני (דיון): הצעת סיעת התחיה צמת להביע אי אמון לממשלה —

בני שליטא (הליכוד):

זה קטע טוב מאוד.

אהרן הראל (המערך):

אני מסכים שזה קטע טוב מאוד. תשמע הלאה, את ההמשך של אותו נאום. באותו נאום אומר מנחם בגין, בהופעתו יחד עם סאדאת באולם הזה: "אחריות חמורה נוטל על עצמו מי שאומר: ביחסים בין העם הערבי או העמים הערביים בסביבה לבין מדינת ישראל יש דברים שצריך להוציא אותם ממשא-זמנן. הכול ניתן למשא-זמנן". גם ירושלים.

גאולה כהן (התחיה צמת):

גם רבת-עמון.

אהרן הראל (המערך):

בסדר, אבל אני מדבר על אלה שדיברו כאן, כפי שדיברו. את זה אומר כאן מנחם בגין. מי אמר את הדברים האלה? — "אנחנו לא רק מוכנים לשבת עם נציגי מצרים ועם נציגי ירדן, סוריה ולבנון, אם תרצה בכך, בוועידת שלום ב"נבחה". אדוני ראש הממשלה, זו לא רק החלטת ממשלה קודמת. פה בכנסת אמר את זה מנחם בגין. לא שמעתי שאנשי הליכוד קמו ואמרו: מה זה, ועידה בין-לאומית? מה זה, חסות בין-לאומית? אתם מוכרים את מדינת ישראל. אם משהו מכר את מדינת ישראל, בנוסף שלכם, זה מנחם בגין. מעל הכמה הזאת. דבריו היו יותר קיצוניים וחמורים מהדברים שהשמיע עכשיו ראש ממשלת ישראל בעצרת האומות המאוחדות. אם כן, לפחות, קצת צניעות, קצת להוריד את הראש.

רבותי, אינני מבין, ואני רוצה לשאול, ויגידו לי אנשי הליכוד בריש גלי ובכנות: מדוע כשמנחם בגין דיבר על שלום אמיתי עם הערבים, על מחיקת העבר ועל חיפוש דרך לעתיד — זה לגיטימי, וכששמעון פרס אומר את הדברים האלה — זה פסול, זו מכירת ישראל? מדוע על הצעה למשא-זמנן בלי תנאים, עם הדגשה כזאת, שכאז מפיו של מנחם בגין, אתם אומרים שזאת הצעה בלונה, וכשהיא באה משמעון פרס — היא הצעה בטלה? האם אתם חושבים שמישהו יתייחס אליכם ברצינות?

כבר אמרתי, שלעומת ההצעה של שמעון פרס על חסות בין-לאומית — ועידת ז'נבה כללית את ברית-המועצות. אז זה היה טוב. לא היה אחד שביקר את זה.

גאולה כהן (התחיה צמת):

אהרן הראל (המערך):

כן, חברת הכנסת גאולה כהן, את עקבית. הוויכוח שלנו אינו אתך, הוויכוח הוא עם מחנה הליכוד, שיושב בפנים וממנהגת כאילו הוא בחוץ.

במסגרת הוויכוח השמיני נציגים של הליכוד עוד שתי נקודות, שחיהן מעניינות ושחיהן חמורות. שמעתי את הדברים ברדיו. אם הדברים הקודמים כלולים בלאווים שלכם — הרי כבר הוכחתי מה כלול בלאווים שלכם. אבל, אתם טענתם בוויכוח שני דברים נוספים, ושמעתי אותם ברדיו. אתם באתם ואמרתם, שאתם מבקשים מראש הממשלה, שיופיע כאן בכנסת וייתן הבהרות. לא די במה שהוא אמר במסיבת הממשלה, לא די במה שהוא יגיד בוועדת החוץ והביטחון, מפני שכאן בכנסת

שרה דורון (הליכוד):

חברי הכנסת רשאים לשמוע, זו זכותם.

אהרן הראל (המערך):

הרי זה ברור מה שאני רוצה להגיד. חברת הכנסת שרה דורון, אני תומך בעמדתך, אבל, גברתי הנכבדה, זה היה בנקודה של ועידה בין-לאומית, כשאני קראתי מה אמר כאן מנחם בגין, ואיש לא שינה את זה. אילו הבהרות עוד אתם רוצים לגבי ועידה בין-לאומית — את ההבהרות שמנחם בגין הביא? מה ההבהרות הנוספות? מה עוד הסברים? וקם ראש סיעת הליכוד ואומר: אני רוצה את ההבהרות, כי אינני מאמין לראש הממשלה. אומר זאת ראש סיעת הליכוד, שהוא שותף בממשלה הזאת, נו, ולהבהרות אתם כן תאמינו? מי שאינו מאמין לראש ממשלה איננו יושב בממשלה. מי שאינו מאמין לראש ממשלה לא הולך להתייעצויות, מקבל החלטות ומקפל את הנוב אחרי זה, אלא נאבק על דעתו. או שקם משהו אחר, קמה הסיעה ואומרת: האיש הזה לא דיבר כשמי, הוא התפרץ, הוא אדם לא אחראי. לא יכולה להיות סיעה שותפה בממשלה כשראש הסיעה שלה אומר: אינני מאמין לראש הממשלה, כשם שלא יכול להיות שר בממשלה שכן מדבר אל ראש הממשלה. אפשר להיות בחוץ, זה מכובד, אי אפשר להיות בפנים ולדבר כך.

ואו, כשאני מנתח את הדברים האלה, אני צריך להגיע לאחת משתי מסקנות: או שאתם מפתחים מכל שביב של שלום, או שאינכם מוכנים — כפי שאומרים הצברים — לפרגן לראש הממשלה. לא יכול להיות הסבר אחר. כך או כך זה חמור, מפני שאנחנו מוכרחים לקדם את תהליך השלום. בהיסטוריה הזו שאחזה אתכם אפשר לחשוב שבאחד הימים עוד תפרסמו מודעה שגם השלום עם מצרים אינו נחלתכם ועשו אותו שני "שתולים" בתוך המחנה שלכם, משה דיין ועזר ויצמן. גם זה יכול לקרות כשיני ההיסטוריה שאתם עוסקים בו, אבל אנחנו תמכנו בכך. אתם יודעים את האמת, שהסכם השלום עם מצרים לא היה עובר אלמלא התמיכה של תנועת העבודה.

גאולה כהן (התחיה צמת):

חבל מאוד.

אהרן הראל (המערך):

וכאשר אלה שהתנגדו הם הקובעים היום את הקו במפלגתכם, אתם מתיישרים לפיהם. זאת לא דעת הליכוד כולו. יש חברים שחושבים אחרת, יש חברים שרוצים באמת את תהליך השלום, אבל אתם מתיישרים לפי הקיצוניים, אין לכם ברירה.

לכן, אדוני היושב-ראש, השלום לא יושג בקלות. יהיו עליות, יהיו ירידות, יהיו כישלונות, יהיו אכזבות, אבל אין דבר צודק יותר. ואני רוצה לברך אותך, אדוני ראש הממשלה, על הגאווה שנחת לנו ועל כך שעלית על הדרך שאולי תיתן לעם ישראל את הסיכוי להחליף את דרך המלחמות בדרך של שלום ובהנהגה, תוך שמירת כבודנו, ביטחוננו ועצמאותנו.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת אהרן הראל. רשות הדיבור לחבר הכנסת מתתיהו פלד, ואחריו — לחבר הכנסת אברהם יוסף שפירא.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מבקש להעיר כמה הערות על אותם דברים שנאומם של ראש הממשלה ומהווים חזרה על נאומם בעצרת הכללית של האו"ם, ולא להתייחס לדברים אחרים שקדמו לאותו חלק, אף כי גם הם עניינים וראוי היה לקיים עליהם דיון ולברר אותם לעומקם. טיב היחסים הכלכליים בין ישראל לבין ארצות-הברית הוא נושא שוודאי

הממשלה מחויבת לקבל את החלטה 338. הרעיון של החלטה 338 אינו רעיון מופשט, זו איזו תוכנית, איזה שהוא פורום שנבחר הלכה למעשה. התקיימה ועידת שלום בין-לאומית על-פי החלטת האו"ם 338, כאשר הפורום שנקבע אז הוא שתי מעצמות העל יושבות-ראש והמדינות הערביות הנוטלות חלק בסכסוך מוזמנות להשתתף. ישראל לא התאכזבה מן הניסיון הזה. ישראל לא ראתה בו ניסיון כושל; עד כדי כך היא לא ראתה בו ניסיון כושל, שזה היה אחד הרעיונות המעטים שממשלת הליכוד, בראשותו של בגין, אימצה מהממשלה הקודמת, וכאשר מר בגין הציג את ממשלתו פה בכנסת, לראשונה, הוא אמר והודיע: הממשלה תזמין את שכנותיה של ישראל, כולן וכל אחת מהן, במישרין או באמצעות מדינה יידידותית, לנהל משא-ומתן ישיר למען חתימת הסכמי שלום. ללא חנאים מוקדמים מצד כלשהו וללא נוסחת פתרון שהומצאה מבחוץ. הממשלה מודיעה על נכונותה להשתתף בוועידת ז'נבה. משתומן עליידי ארצות-הברית ובכרת-המועצות, על יסוד החלטות האו"ם.

ובכן, מה קרה מאז, מדוע עכשיו זה מין רעיון מפלצתי שצריך לברוח ממנו עד קצוץ ארץ? אינני יודע, מעטים יודעים, כנראה. מה בדיוק דובר בין ראש הממשלה לבין שר החוץ הסובייטי. אבל, אני שמעתי, בחחילת ספטמבר — מדובר סובייטי בכיר, כנאום שנושאת מסוימת בז'נבה — שהוא מסביר, שלפי תפיסתם אין סתירה כלל בין ועידת שלום בין-לאומית לבין משא-ומתן ישיר דו-צדדי. הדברים משתלבים, משא-ומתן דו-צדדי יכול להתקיים גם במסגרת הפורום הרחב של ועידה בין-לאומית.

שני התנאים הבסיסיים הללו, שאין כל ספק שהוצגו עליידי המלך חוסיין בנאומם באו"ם בצורה כבודה ביותר — שיתוף ההנהגה הפלשתינית העצמאית, הבוחרת את נציגיה למשא-ומתן, וזאת במסגרת ועידת שלום בין-לאומית — אלה שני התנאים שראש הממשלה דחה ודוחה. שמענו זאת גם היום. ובכן, בלא שני התנאים האלה, באמת אין בדברי ראש הממשלה יותר משאמר ממלא מקומו. זו לא יוזמת שלום חדשה.

משום כך לא נוכל לברך את ראש הממשלה על הישג שלא הושג. אנחנו, כמובן, לא נצביע בעד הצעת "התחיה", אך גם לא נוכל להביע אמון לממשלה. תודה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מתתיהו פלד. רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם יוסף שפיא, ואחריו — לחבר הכנסת מיכאל חריש.

אברהם יוסף שפיא (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כדי לתאר את מה שקורה היום בכנסת, הורשו לי להתחיל בסיפור חסידי. באחת העיירות היהודיות לקח יהודי שופר גדול, עלה לראש הגבעה וחקע בו. מייד קמה סערה בעיירה ונתפשטה השמועה, כי משיח הגיע. בא ראש הקהילה במרוצה אל הרב ושאל: הייתכן? אינך שומע תקיעת שופרו של משיח? פתח הרב את חלון ביתו, הוציא ראשו החוצה ואחר כך אמר לראש הקהילה: לא, תשמע, המשיח עוד לא הגיע.

אני מוכרח לומר: קמה פה סערה כאילו ראש הממשלה נשא, מכר, העביר, מה עשה רע? אנחנו כולנו צריכים לדעת, שלראש הממשלה הייתה הופעה מרשימה. איש לא יכול להתכחש לזה. היות שאני לא מיועד להיות ראש ממשלה, אני יכול "לפרגן" לו, את זה.

היה כדאי פעם לייחד לו את הדיבור, ואינני חושב שהתמונה כה ורודה כפי שראש הממשלה תיארה בכמה משפטים. גם טיב היחסים הטכנולוגיים עם צרפת יש בו כמה וכמה היבטים שהיה ראוי לשמוע עליהם יותר ולהבטא עליהם יותר, כיוון שהם צופנים כמה אפשרויות שאינן מעודדות ואינן מעוררות תקווה.

אני רוצה לומר שגם טיב הרעיון בדבר הטסת יהודי כבית-המועצות במישרין לישראל הוא עניין שכדאי להבין אותו יותר. זוהי תוכנית, אני מבין, שבאה למנוע את מה שראש הממשלה כינה "מכת הנשירה", וזאת כשהנחת היסוד היא שיש — ואני מצטט שוב את ראש הממשלה — "לאפשר לאחינו להגיע למחוז חפצם". מתקבל הרושם שמדובר בהסעת כפייה של יהודים, שייבחרו עליידי ממשלת כבית-המועצות ויוסעו במישרין לישראל על-מנת למנוע מהם את חופש הבחירה לגבי היעד שאליו הם רוצים להגיע. אני תומך בכל לבי בחופש התנועה וההגירה של יהודים בכל מקום, אבל יש לי ספק אם הפעם מדובר ביישום של העיקרון הזה.

אשר לנאומו של ראש הממשלה באו"ם, הרי בעצם די כמה שאמרו שני עמיתיי, שר הביטחון וממלא מקום ראש הממשלה, לאחר שהנאום הזה פורסם, שר הביטחון אמר: אני חושש שירדן תדחה את יוזמת השלום של ראש הממשלה ולכן אינני מבין מה הדאגה. ממלא מקום ראש הממשלה מר שמיר אמר בתשובה על שאלה: זו לא יוזמת שלום חדשה. ולאחר חוות-הדעת האלה של שניים מעמיתיי, למעשה כמעט שלא נותר דבר שאפשר להוסיפו על הערכת המסר הכלול בנאומו של ראש הממשלה.

אבל, אולי היה מקום להתעכב על כמה גילויים של מה שהייתי קורא רדידות אינטלקטואלית, המופיעים בכמה מקומות בנאומו של ראש הממשלה באו"ם. לדוגמה: יש שם קטע שבו מדובר על שובנו למולדתנו, בתרגום מהמקור האנגלי הוא נקרא כך: "בכקשנו דו-קיום משכנינו מצאנו כי תחיתן של שתי תנועות לאומיות, היהודית והערבית, הולידה עימות תחת שיתוף פעולה. לאחרונה עימות זה מתבטא בצורה של טרור בין-לאומי". אשר ליחזיר ההיסטוריה של התפתחות זו, זה בדיקת המקרה שהאנגלים מתארים אותו — to cut a Long story short. אבל נניח להצגה ההיסטורית של התופעה. אם אומנם הטרור הבין-לאומי הוא פרי העימות בין שתי תנועות התחיה הלאומיות, היהודית והערבית, הרי ההיגיון מחייב לחסל את העימות ולא להצטמצם בלחימה בטרור. אבל, חיסול העימות משמעותו אחת: מפגש ומשא-ומתן עם הנהגת התנועה הלאומית הערבית הפלשתינית, וזאת דוחה ראש הממשלה מכול וכול. משום כך הוא איננו עשוי גם להביא סוף לטרור הלאומי או הבין-לאומי, כי הפצצות בטוניס ובבקעה לא תכאנה טרור אלא רק תגברנה אותו. מה שיחסל את הטרור זו הידברות עם אותה תנועה לאומית שאתה התנועה היהודית הלאומית עומדת בעימות.

ואם כבר מוזקקים להיסטוריה, הייתי רוצה להזכיר שהניסיון הראשון להביא לידי הסדר בין התנועה הלאומית היהודית לבין שליט ערבי מעל לראשו או מאחוריו גבו של העם הערבי הפלשתיני נעשה עוד ב-1919, בהסכם שבין וייצמן לפייצל, שהוא דודו של אבי המלך חוסיין. וההסכם הזה נעלם מדפי ההיסטוריה כמו עלה חסר ערך. משום שהוא היה ניסיון להגיע להסדר מאחורי גבו של העם הערבי הפלשתיני. היום אנחנו רואים ניסיון דומה, יש לי הרגשה שלפחות כמה שנוגע למלך חוסיין — הוא לא שכת, כנראה, את הלך של דוד אביו.

אבל, גם המחשבה בעניין ועידת שלום בין-לאומית נראית על פניה, כפי שהיא מוצגת, כמחשבה שטחית להפליא. הלא

ראינו פה את נשיא קוסטה ריקה. אפשר ללמוד מה הוא לא אמר פה? אנחנו משתמשים בכול, אבל יש לנו חוזה אמיתי, והתנאי הוא שמקיימים את כל מה שכתוב בחוזה. מחוזה אי אפשר להוציא סעיפים. השבת — אלמלא שמרו ישראל שתי שבתות, מייד נגאלין. כשבילנו זה הדבר היפה ביותר וודאי שזה יעזור לראש הממשלה לעשות שלום בארץ יותר מכל קואליציה.

למותר לציין שאין כמו עמנו השואף לשלום. כל יום בתפילת שמונה עשרה, לפני שאנחנו אומרים "עושה שלום", אנחנו נסוגים שלוש פסיעות. כנראה, אי אפשר בלי זה:

השר י"י שפירא:
אבל חתרים.

היו"ר א' נחמיאס:
לא חתורים, לא נכון.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):
חתורים, אבל לעולם אין חתורים בדיק, אותן שלוש פסיעות.

היו"ר א' נחמיאס:
לא חתורים.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):
מקובל עלינו כי לא ננהל משאומתן עם אנשי אש"ף, שבאנשינו אנחנו רואים מרצחים שפלים, שופכי דם נקיים. ראש הממשלה אמר באו"ם, שנהיה מוכנים לשבת למשאומתן עם אנשי שלום. עם אלה השוללים טרור, אבל אני רוצה להביא לך, אדוני ראש הממשלה, ראייה יפה מהחזרה, מפרשת השבוע. אברהם אבינו היה לא רק איש שלום אלא גם מארח לא רגיל. הוא ישב בפתח האוהל כחוס היום, וישא עינו וירא שלושה אנשים ניצבים עליו. אומרת הגמרא בבבא מציעא, דף פ"ו, כי שלושת המלאכים נראו לאברהם אבינו כשלושה ערכים. מעניין, כסבור היה אברהם שהם משתחוים לעבודה זרה, כמנהג הימים שהיו, לאבק רגליהם, והקפיד שלא להכניס עבודה זרה לביתו. לכן ביקש מהם, שייקחו מעט מים וירחצו רגליהם. לגבי אברהם אבינו הייתה העבודה הזרה לא פחות חמורה ממעשי אש"ף. אין דבר גרוע מעבודה זרה. כפי שאומרת הגמרא, הוא הקפיד שלא להכניס כאלה לתוך ביתו. לכן הוא ביקש מהם תחילה שיתרחצו, שישירו מהם את אבק העבודה הזרה, ואז, רק אז יכול היה להציע להם ארוחה. גם אחרי זה עדיין נזהר אברהם אבינו מלקיים אתם מגע ישיר, אף שהתרחצו, והוא עשה זאת באמצעות גורם שלישי, כדברי רש"י. ויקח נא מעט מים — אומר רש"י — עליי שליח. הוא לא רצה לנהל משאומתן עם אנשים כאלה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):
מורי ורבותי, נציגים פלשתינים, שיסכימו להוריד את אבק רגליהם וינתקו את עצמם מכל שייכות לארגון הטרור ולפעולות חבלה ורצח, שוב לא יהיו אש"ף ויוכלו לנהל שיחות אנוני, וגם עליידי היותם חברים במשלחת ירדנית.

התירוש היחיד שהיה בכרי ראש הממשלה הוא הסכמתו ללייזר בן לאומי של המשאומתן עם ירדן. זה הדבר היחיד שהייתי רואה בן משום סכנה, לא בגלל מה שאמר ראש הממשלה, או התכונן אליו באמירתו זו, אלא משום שגורמים בין לאומיים יכולים לפרש דברים אלה כהסכמה לוועידה

בדבריו ביטא ראש הממשלה את שאיפת השלום שלנו והדגיש כפירוש, כמו כל הממשלות בעבר, שהוא בעד משאומתן ישיר ונגד שיתוף אש"ף במשאומתן זה.

העונה הייתה מצוינת להפועה זו. זו הייתה ממש הצלחה, כי דווקא בתקופה זאת, כשאש"ף הפעיל טרור וניסה להתכחש לאתרויו לו, סיבך והסתבך בשקרים ובטרור, כאותו זמן הופיע ראש הממשלה כנציג ישראל והכריז בפני אומות העולם שפנינו לשלום. אינני מבין מה הסערה.

אני רוצה להסתכל על נאומי של ראש הממשלה באו"ם, כמונחים שלי. כתעשיין, כשאני הולך לנהל משאומתן, אני דואג לקטלוג יפה ואני דואג לאריזה יפה. וכשמדובר באו"ם, האם אני אסתפק בכך, שאני אכוא ואגיר: חבריה, אני פה, דעו לכם, אינני רוצה בשלום. מה הוא אמר? על מה צועקים? לאור דברי ראש הממשלה, הגלויים באו"ם וההבהרות שנמסרו אתמול בממשלה ודלפי החוזה, על מה המהומה? לא מצאתי שום נקודה שנוגדת את קווי היסוד של הממשלה. אולי יש פגם בכך, כפי שאמר, שראש הממשלה לא ניהל דיון מוקדם בממשלה ובקבינט. אינני יודע אם זה הנוהג, אבל אפילו דבר כזה איננו מחייב סערה. אבל, בדברים עצמם אין כל סתירה לקווי היסוד, וקראתי את הדברים עוד בעת שראש הממשלה היה בארצות הברית, מה גם שנאמנות עלי הכרזותיהם של השר שמיר ושל השר ארנס, שהם דווקא מאמינים במה שהוא אמר. אם כן, אינני יודע על מה המהומה הזאת.

גם נציגי השמאל ככנסת לא הביעו היום שמחה רבה על מה שהוא אמר. שמעתי את הביקורת שלהם. הימין לא יכול להגיד שכל מה שהוא רוצה הוא ללכת נגד קווי היסוד של הממשלה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

זה מתוך נאומים בממשלה — — —

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):
יוסי, מה זה חשוב? שיהיה ככה.

ממשלה זו, בקווי היסוד שלה, קבעה לעצמה כמטרה לחתור למשאומתן ישיר וללא תנאים מוקדמים. עם ירדן, אמרת, ראש הממשלה רוצה לקדם סעיף זה. אם אני אדבר על הסעיף הזה, איש לא יפסיק אותי, כי זה לא נושא דתי, זה שלום, ואותו חייבים לבצע.

אני הייתי אומר, לפי ההדים בעולם ולפי השינוי ביחס לאש"ף בעולם, שעם ישראל הרוויח הרבה מהנאום ומהפניות הפנים לשלום. אין ספק שאנחנו צריכים להיות גאים, לפחות אלה שיושבים בקואליציה: אלה שיושבים פה יחד צריכים להיות גאים שדווקא בשעה זו, שפני אש"ף וגם פניהן של מדינות ששיקרו בגלל אש"ף היו כל כך שחורים — למרות כל זה אנחנו אומרים: פנינו לשלום.

בכלל, אני סבור, אדוני היושב ראש, שמותר לנציג עמנו, כנציג עם עתיק יומין ובעל עבר היסטורי עשיר, להשתמש בתורה שלנו. בפרשת השבוע, השבוע שבו ראש הממשלה נאם, כתוב: "לזרע אתן את הארץ הזאת", ובפסוק של השבוע "כיום ההוא כרת ה' ברית את אברהם לאמור לזרעך נתתי את הארץ הזאת מזה מצרים עד הנהר הגדול נהר פרת".

אין לי ספק, יש בעיה להשתמש בפסוקים האלה. זה חוזה: צריך גם לשמור שבת קצת יותר, לא צריך לתת למרמונים לבנות מיסיון, לא עלינו, בירושלים. זה, חוזה. אי אפשר להוציא מחוזה פסוק אחד — "לזרעך אתן את הארץ הזאת".

חברי הכנסת, יש דברים מספר שהם ברורים כבר היום, שנה לאחר שהממשלה הזאת מחקימת כממשלת קואליציה גדולה. כל הישגיה של הממשלה הזאת בנושאים המרכזיים של המדינה היו ביזומת ראש הממשלה, בתמיכת שרי המערך ונציגי המפלגות הקטנות ובדורים מנציגי הליכוד, כאשר רוב שרי הליכוד ורוב נציגיו פה בכנסת הפריעו בנושאים המרכזיים, ניסו להכשיל, התנגדו, ניסו לחבל. זו תמצית השנה הזאת של הממשלה הנוכחית, ואם יש הצלחה לממשלה זו — יש להן כתובת חד-משמעית, ובפרט ורקול רשומים המתנגדים לכל מהלך שהצליח, זה הסיכום של השנה הזאת, ולצער, זה הדיון במדינת ישראל בימים אלה. זה היה נכון לגבי ההחלטה בנוגע ליציאה מלבנון, זה היה נכון לגבי ההחלטה על תוכנית ההבראה הכלכלית וזה היה נכון לגבי כל יוזמה שבאה לנסות ולהעלות מחדש את תהליך השלום עם מצרים על דרך המלך, לאתר שהיתה סכנה שנישאר גם בלי השלום וגם בלי השלום. זה נכון גם בימים אלה, כשנפתחה היוזמה לתהליך שלום עם רדן.

לכן נראה, חברי הכנסת, שמה שמצפה לנו בשנה הקרובה, כשנה ההולכת לקראת הרוטציה, הוא התגברות תהליך התכלה מצד הליכוד ומאמץ לשחק את הממשלה ואת ראשה, לזה אנחנו עדים בימים אלה, זה הסימן שניתן לקראת הימים הבאים, אם אומנם תתבצע הרוטציה, אדוני היושב ראש, פירוש הדבר סוף ליוזמות המדיניות וסוף לסיכויי השלום.

אני מעז לקבוע, שלאור הניסיון עם ממלא מקום ראש הממשלה יצחק שמיר, כאשר היה ראש ממשלה, באופן תפקודו בנושא הכלכלי באותה תקופה, יהיה גם סוף לסיכויי ההבראה הכלכלית, מכיוון שבעוד שנה, בניגוד לכל הציפיות, ההבראה הכלכלית ההולכת ועושה את הצעדים הראשונים שלה תהיה עדיין צמח עדין מאוד, צמח שידרוש טיפוח וימידי, מעורבות של ראש ממשלה יחוס, מטפל בכל מה שדר, ככל שר, ככל כעיה, יש לנו השוואה עם מה שהיה בעניין הזה בתקופה שלפני הבחירות, עם הקטסטרופה הכלכלית שהיתה בעיצומה, לכל הדעות, יש לנו אפשרות להשוות זאת לעומת מה שקרה לאחר מכן.

אין ספק, אדוני היושב ראש, שתנועת החירות במצבה היום — ולא רק שמדיניותה הבסיסית איננה מקובלת עלי, ואין חידוש בזה, אלא בגלל מאבקי הפנימיים, המגוחכים, הקטנים, הכיתתיים, אלה אפילו אינם אינטרסים מפלגתיים — היא מפלגה שאיננה מסוגלת לשאת את השלטון. בזה, אדוני היושב ראש, אני שם את הדגש בדברי היום.

מדינת ישראל והציבור במדינת ישראל יעמדו כנראה השנה הקרובה בפני בעיה חמורה ביותר של בחירה בין קיום הסכם הרוטציה — ולכולם של בעיה אתו, אך הוא נחתם, ואף שהוא נחתם בתקופה של סכנה של שיתוק המשטר הדמוקרטי הוא נחתם כהסכם — ולעומת הסכם הרוטציה, אינטרסים מבריעים ומרכזיים של מדינת ישראל בתחום הביטחוני, בתחום המדיני ובתחום הכלכלי. זה מחייב אותנו, את האנשים שחושבים כמני — שאומנם זאת הכרירה — עם כל הקושי, לומר לציבור את האמת: עומדת פה ברירה קשה בין הסכם לכין אינטרסים עליונים של מדינת ישראל.

שרה דורון (הליכוד):

זו אמירות? זו התכחשות לחתימה ולהסכם. זה לא מכובד, מה שאתה אומר עכשיו.

מיכאל חריש (המערך):

גברתי, מאחר שלא קיימתם כמעט שום סעיף בהסכם

בין לאומית ולהשתתפות חברי מועצת הביטחון בתהליך המשאומות, דבר שכל הממשלות התנגדו לו, לכן, אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, אנו נותנים כעת במאבק קשה במדינה וצריך להתלכד ולא לחשוב על קואליציה מצומצמת. אם רוצים שלום אמיתי, צריך להישאר בקואליציה רחבה. למען הצלחה זו אחמון כממשלה כשם אגודת ישראל ואבך את ראש הממשלה, את ממלא מקומו ואת כל אלה שיחנו יד לשלום.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת אברהם שפירא. רשות הדיבור לחבר הכנסת מיכאל חריש, ואחריו — לחבר הכנסת חיים קופמן.

מיכאל חריש (המערך):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, אין כעצם מחלוקת על כך שמסע ראש הממשלה באירופה ובאירופות הברית והמהלכים המדיניים שלו בשביעות האחרונים הם הצלחה גדולה למדינת ישראל ולא ינטרסים של ישראל. הם יצרו סיכויים להתפתחות תהליך של שלום, שהיא כה חשובה למדינת ישראל. הם חיזקו את מעמדה של מדינת ישראל בקרב ממשלות העולם וכדעת הקהל במדינות חשובות לנו, ובו בזמן החלישו את הנאבקים גנרני, הן בפעולות טרור והן בפעולות הסברה, ובראש ובראשונה את אש"ף.

אדוני היושב ראש, אף שנשמע כאילו יש ויכוח על המסע הזה, אין מחלוקת שהוא היה הצלחה. מי שהוא אובייקטיבי אומר בפה מלא: היתה הצלחה, ואמרו זאת אנשים גם מהאופוזיציה וגם מהקואליציה, גם עיתונאים החומכים במפלגת העבודה ובמערך וגם עיתונאים שאינם תומכים במפלגת העבודה ובמערך. מי שניגש גישה הגונה אמר שהיתה הצלחה, וקשה היה לומר דבר אחר. מי שכועס על כך מתוך צרות עין ומתוך אינטרס פנים מפלגתי צר, מודה בכך בעקיפין, על ידי התגובה ההיסטרית שלו, על ידי תגובתו הבלתי שקולה והבלתי מרוסנת.

שרה דורון (הליכוד):

עם יד על הלב — — —

מיכאל חריש (המערך):

עם יד על הלב עוד אגיע לצורה שבה מנהלים משטר דמוקרטי, עוד אגיע לאחריות קואליציונית, וגם את נמצאת בעניין הזה, גברתי יושבת ראש הקואליציה.

לכן, הדיון היום איננו האם היתה הצלחה או לא היתה הצלחה. אין כמעט מחלוקת על זה, ולא ארליף הרבה משיבת וצרת החרץ והביטחון אם אומר, שגם נציגי הליכוד שדיברו שם ראו הכרח לומר שהיתה הצלחה.

שרה דורון (הליכוד):

נציג אחד דיבר והוא — — —

ראש הממשלה ש' פרס:

די, היה כישלון. מה את רוצה? את אובייקטיבית?

שרה דורון (הליכוד):

— — —

מיכאל חריש (המערך):

אדוני היושב ראש, נדמה לי שגם ההערה הזאת מצביעה, כעצם, על הנקודה שאני רוצה להדגיש כאן — שהדיון איננו על המהלך המדיני של ראש הממשלה ועל הצלחתו אלא על עתידה של הממשלה ועל מהות כללי המשחק של הדמוקרטיה שלנו.

לידנו אחרי מלחמת ששת הימים, הם חזרו לידי בעליהם האמיתיים.

אני שואל: מה לחוסין ולמשא-ומתן על יהודה ושומרון? רצוני להדגיש כי לא רק שאין לחוסין כל זכות על חלקי ארצנו אלה, אלא שאין לנו כל זכות לתת אותם לחוסין. ארץ-ישראל כולה שייכת לעם ישראל לדורותיו, ולאיש אין זכות לוותר עליה ועל כל חלק ממנה. זוהי עמדתנו הברורה והנחרצת — עמדת סיעת מורשה.

אולם, רצוני לשאול את אלה שעמדתם שונה, שמוכנים לוותרורים, למה שקרוי פשרה טריטוריאלית: לשם איזו תכלית אתם מוכנים לוותר? לשם שלום? האם אתם מאמינים בזה? הרי זאת אשליה שאין כמות. אני מבין בהחלט שרוצים שלום, גם אני רוצה שלום בכל לבי, אולם, עם היד על הלב, מי מאמין באמת שבוויתורים כלשהם יהיה שלום? מרוע אנתנו מתעלמים מן האמת, כי הערבים רוצים בארץ-ישראל כולה, ובכלל זה ירושלים, ובפחות מזה אין הם מסתפקים כלל? מי מאתנו מוכן לתת להם את מבוקשם זה? אם כן, מרוע נשלה את עצמנו ואת העם כולו, כי מדובר בתהליך של שלום? הרי זו אשליה עצמית נוראה ותו לא.

האם לא הספיקה לנו אשליית השלום עם מצרים, ששילמנו בעבורה מחיר כה יקר, כל סיני, לרבות חבל-ימית על יישוביו. המחיר ששילמנו למצרים הוא, לאמיתו של דבר, אחד הגורמים של בעייתיה הכלכליות הקשות של המדינה, לא רק משום שנתנו להם את שדות הנפט, כי אם גם בגלל ההיערכות הצבאית החדשה בל סיני. ומה קיבלנו תמורת כל אלה? היכן השלום הנכסף? הרי אין לנו מזה ולא כלום. מצרים מפירה בנסות את ההסכמים שעליהם היא חתומה, ונוכחנו בזה, לצערנו, בצורה בולטת במיוחד לאחרונה. אם כן, די נפלנו בפח פעם אחת. מדוע לרוץ ריצת אמוק לקראת נפילה בפח חדש?

לפני כמה ימים התפרסם בעיתון "הארץ" מאמר מאת הפרופסור יהושע פורת, מזרחן באוניברסיטה העברית, וזכר פותח הפרופסור פורת את מאמרו: "על חטא שחטאתי כרצוני להכות על חזי היום. את שאני כותב עתה הייתי צריך לכתוב לפני שנה ושנתיים ואף חמש ושש שנים, אולם לאחר שנרצחו חברי חמץ, אשתו ובתו, לאחר שנרצחה בתו של ידידי נמרוד, חברי לדרך הפוליטית ולפקולטה, ולאחר שאף כפסע, ליתר דיוק כחצי קילומטר, היה בין המוות לבין אשתי וילדי, אני יכול להחשות עוד".

הכול יודעים כי לא העיתון הנכבד ולא הכותב המלומד הם מחסידי ארץ-ישראל השלמה. אולם, יש כאן חשבון-נפש אמיתי ורציני. הפרופסור פורת מוכיח במאמרו, כי הסכם השלום עם מצרים היה מבוסס מלכתחילה על הנחות ושיקולים מוטעים ומוטב להתנער מהאשליות ולראות את המצב כמות שהוא — מצב אי-לוחמה. השאלה שנשאלת, שממש וזעקת עד לב השמים, היא האם למען הסכם כזה של אי-לוחמה היינו צריכים לשלם מחיר כה יקר. אם נכשלו בכך פעם אחת עם מצרים עלינו להיכשל פעם שנייה עם ירדן? מקובל כי העם היהודי הוא עם חכם. היכן התוכמה שלנו?

אדוני היושב-ראש, כדי שלא נישל גם הפעם, עלינו להיזהר מראש ואסור לנו להכניח דברים ולהציע ויתורים, כי כל אלה יחייבו אותנו בהמשך, שנתחל להיות חכמים, בבחינת איזהו חכם הרואה את הנולד.

אינני יכול שלא לומר, כי הנני חרד מאוד ממהלך שיביא בסופו של דבר לויתורים על לכילכה של ארצנו. אני מזוהר

הקואליציוני, מאחר שאתם מפירים את חוק האחריות המשותפת של הממשלה כמעט יום יום, מאחר שאינכם מקיימים שום סעיף ואינכם שותפים לעניין — מעט מאוד טענות יכולות להיות לגבי הסעיף הזה.

אבל, דעתי היא, שבסופו של דבר הציבור והאוירה הציבורית הם שיקבעו אם תהיה רוטציה, עם כל הסכנות שאני רואה למדינה בעניין הזה, או שהיה מהפך חברתי פוליטי ציבורי כזה, שיביא לבחירות בתוך זמן קצר, בתוך השנה הקרובה, וייתן לציבור סיכוי להעמיד ממשלה טובה למדינת ישראל, ממשלה יציבה, במקום מה שצפוי לה ברוטציה, ואם לא כן, צפויה לנו הצגה מורחבת של מה שמתרחש בימים אלה בליכוד — הן בחירות והן במפלגה הליברלית. תודה.

הייתי א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מיכאל חריש. רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים קופמן — איננו באולם. רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים דרוקמן, ואחריו — לחבר הכנסת חיים רמון.

חיים דרוקמן (מורשה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנושא העומד היום לדיון, כפי שהוא נראה בעיני, איננו שאלה טקטית, כי אם מהותית. אומנם גם שאלות טקטיות יש להן ערך, אולם בהן אני מוכן להתפשר. לא כן ביחס לשאלות מהותיות. ארץ-ישראל היא בשכילי עניין מהותי ממדרגה ראשונה, ועליו אינני יכול ואינני מוכן להתפשר בשום פנים.

נודה על האמת, ארץ-ישראל עומדת על הפרק, אותה יעמידו למשא-ומתן עם חוסין, אם רק יזאל בטובו להיחבר איתנו. וכמשא-ומתן זה יהיו מוכנים להציע לו ויתורים מחלקי ארצנו.

לא, רבותי חברי הכנסת, בשום פנים ואופן לא. על ארץ-ישראל לא מוותרים, היא מולדתנו וארץ חיינו, ועל אלה לא מתווינים ולא מוותרים.

אדוני היושב-ראש, כשראש הממשלה היה באמריקה התפרסם באמצעי התקשורת שלנו, כאילו הוא הטיל ספק, בריאיון טלוויזיוני, בזכותנו הבלעדית על הארץ הזאת. קשה לי להאמין בכך. אשמח מאוד אם ראש הממשלה יכחיש דברים אלה מעל במת הכנסת.

אולם, הביטוי הזה שזכה לפרסום רחב מאוד בכל אמצעי התקשורת וממנו נשמע כאילו עוד מישוה יש לו זכות על הארץ הזאת הוא חמור ביותר. רצוני לשלול דברים אלה מכול וכול. הארץ הזאת כולה שלנו היא. קיבלנו אותה מאת כורא שמים וארץ. רק השבת סיפורה לנו התורה על הדיבור הראשון של הקדוש-ברוך-הוא לאבינו הראשון: "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך". ובהמשכה של הפרשה נזכרת ברית הנצח האלוהית שמבטיחה לנו את הארץ הזאת לעולמים: "ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמור לזרעך נתתי את הארץ הזאת".

אין ולא היה מעולם לשום עם אחר איזו זכות שהיא על ארצנו שלנו, מאז היא ניתנה לנו. הזכות שלנו על ארצנו, שהיא עתיקה יומין, בת כ-3,000 שנים, אושרה גם בהכרה בך-לאומית על-ידי חבר הלאומים. לחוסין אין ולא היו כל זכויות בשום חלק מארצנו. כיבוש יהודה ושומרון על-ידי ממלכת עבר-היידן במלחמת עצמאותנו היה מעשה חוקפנות ופלישה בלתי חוקית לשטח שלא היה לה שום שייכות אליו.

לסיפת יהודה ושומרון לירדן לא היה ולא יכול היה להיות שום חוקף חוקי. כשיהודה ושומרון וכל יתר חלקי ארצנו חזרו

שלום, כמדינה יוזמת, כמדינה אשר מנסה לשכנע את העולם בכנות רצונה בשלום.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
פעם ראשונה?

חיים רמון (המערך):

כן, פעם ראשונה לאחר מספר שנים רב, מאז יוזמת סאדאט, מאז ענה מנחם בגין על יוזמת סאדאט. בשנותיו האחרונות היה שלטון הליכוד שלטון של "לאוויס", לא אהבה כי אם "לאוויס" בזה אחר זה, במפורש. דבר זה שיחק לידי הערבים, מה הערבים עשו? הם יכלו להופיע כשוחרי שלום, הם יכלו לומר: אנחנו רוצים שלום, ראו את ממשלת ישראל.

אחזור לספטמבר 1982, התורש שבו הציע נשיא ארצות-הברית את יוזמתו. ביום שבו הועלתה היוזמה אמרה ממשלת ישראל לאו מוחלט, כלי להתייחס להצעה, אף שהיו בה חלקים כאלה ואלה. היא אמרה: לא מקבלים. הערבים יכלו להגיד: אנחנו מעיינים בעניין, לערבים היה הרבה יותר קשה מאשר לנו לקבל את תוכנית רייגן, אבל אנחנו הגבנו מיד, בלאו מידי. הערבים אמרו: נחשוב, ואז, כאשר באו אל הערבים בטענות, הם ענו: מה אתם רוצים? תראו, היהודים אינם רוצים בשלום כלל. עוד לא גמרת לגאום, נשיא ארצות-הברית, וכבר קיבלת חשוכה שלילית. כך הצטיירו.

בא ראש ממשלת ישראל ושינה בבת אחת את דמותו. הדבר הזה מזעזע את הליכוד, מה אנחנו יכולים להפסיד מהמהלך הזה של ראש הממשלה? אם הערבים יסכימו למה שראש הממשלה אמר, בבקשה, ייפתח משא-ומתן לשלום. הדבר הזה הוא חיוני, אם הערבים לא יסכימו, לא נגרע ממעמדנו הבין-לאומי, להיפך, הוא התחזק. ארצות-הברית תומכת בנו, ארצות מערב-אירופה תומכות בנו, הלחץ מופנה כלפי העם הערבי, זה מה שקורה כימים אלה. כל הלחץ הבין-לאומי מופנה לכיוון אחד, לכיוון הערבים: לכיוון אש"ף, לכיוון ירדן, לכיוון מצרים, אפילו לכיוון סוריה. מדינות ערב יודעות שהן מוכרחות להגיב, סוף הן מוכרחות להגיב. ואם, חס וחלילה, התגובה לא תהיה הולמת — אני אומר "חס וחלילה", כי אנחנו מקווה שמדינות ערב יגיבו בחיוב — אזי מדינת ישראל היא שותרת שלום, היא היוזמת, הפסקנו להיות מדינת "לאוויס", כפי שהיינו בשנים האחרונות, וזה הדבר שמטריד את הליכוד.

כיום יש מכשול חיצוני אחד לשלום. המכשול החיצוני הוא בראש ובראשונה אש"ף. יאסר ערפאת דבק בטרור, דבק באמנה הפלשתינית, נמנע מלהכיר בזכות קיומה של מדינת ישראל והוא מהווה את המכשול המרכזי החיצוני לשלום, ועם כל התקוות, אני מפקפק אם מלך ירדן יכול באמת להתנתק מאש"ף, אבל, אם אש"ף לא ישתנה, מלך ירדן חייב להתנתק ממנו, כדי שיהיה סיכוי לתהליך השלום.

אבל מה? יש גם מכשול פנימי. המכשול הפנימי לשלום יושב בתוך ממשלת ישראל, והאמת היא, ששרי הליכוד אינם רוצים לפתוח במשא-ומתן לשלום, מכיוון שמשא-ומתן לשלום מחייב פשרה. הוא מחייב גם פשרה טריטוריאלית, לכן, צריך להקשות על כל פתיחה במשא-ומתן. זוהי המגמה האמיתית, והרגומה הכוללת ביותר היא הנושא של הוועידה הבין-לאומית.

ועידה בין-לאומית היתה אבן-יסוד במדיניות החוץ של מדינת ישראל זה שנים, גם בממשלת ישראל של המערך וגם בממשלת ישראל של הליכוד. מה קרה, מתי הדבר השתנה

כיום מצעדים שיובילו לכך. לא ניתן בשום פנים שפרשת ימית תחזור על עצמה ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה.

חיים רמון (המערך):

מה זאת אומרת "לא תיתנו"? אפשר להבין למה אתה מתכוון?

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת חיים רמון, אתה מדבר אחריו, מה אתה מתנגד?

חיים רמון (המערך):

מה זה "לא ניתנו"? אם ממשלת ישראל תחליט, מה תעשו?

חיים רוקמן (מורשה):

כל מה שביכולתנו כדי למנוע את ההחלטה הזאת. אני גם מוסיף, שפרשת חבל-ימית לא תחזור בשום פנים ביהודה ובשומרון.

ברצוני להדגיש פן נוסף בנדרן. עניין זה של ויתורים על ארץ-ישראל עלול להביא לקרע בעם. לכן אני פונה אל ראש הממשלה להימנע מצעדים שיביאו, חלילה, לקרע בעמנו. אנחנו מפולגים כבר די והותר ומן הראוי להתמקד בדרכים ובצעדים שיביאו לאחדות בעם ולא, חלילה, להיפך מזה. האם שלום מפקפק עם ירדן, דבר שהוא לדעת רב אשליה, עדיף על שלום בין יהודים? לפי מיטב הכרתי, לכל הדעות עדיף שלום בין יהודים משלום מרומה עם אויבנו. מי שכל כך רוצה בשלום עם אויבנו צריך לדאוג קודם כולו לשלום בעם פנימה.

אני מסכים עם ראש הממשלה שנושא העלייה הוא מן היתורים ביותר, נושא קיומי ממש לגבינו. אני מבין את ראש הממשלה על שפעל בתחום הזה כנסיעתו האחרונה. ברצוני להדגיש שהדאגה שלנו לעלייה לא צריכה להתמקד רק בעלייה מרוסיה ומארצות המצוקה האחרות, אלא גם בעלייה מאמריקה ומארצות הרווחה האחרות. ודאי שצריך לעשות כול אשר בידנו ולמעלה מזה כדי לפתוח את השערים ברוסיה ובסוריה ובכל מקום שיהודים טובלים שם ולהציל את אחינו על-ידי עלייתם ארצה. אולם, זה כשלעצמו איננו מספיק. אנחנו צריכים לדאוג גם לפתוח את השערים בלבבות אחינו באמריקה וביתר ארצות הרווחה לקריאה היהודית והציונית לעלייה לארץ-ישראל. זוהי התשובה האמיתית על הבעיה הדמוגרפית שמעלים מדי פעם — למלא את ארץ-ישראל ביהודים. זה שייך לייעדיה המרכזיים של מדינת היהודים.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אז מה הפחד שלך, חבר הכנסת רוקמן? אם יהיה שלום, יהודים לא יוכלו לבוא?

חיים רוקמן (מורשה):

אם יהיה אחגר ציוני אמיתי, יהודים יבואו.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים רמון, ואחריו — לחברת הכנסת שולמית אלוני.

חיים רמון (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני רוצה בהחלט להצטרף לברכות אשר כנסת ישראל ועם ישראל צריכים לברך את ראש הממשלה על מסעו המוצלח מכל הכחניות לארצות-הברית, לצרפת ולכנס האינטרנציונל הסוציאליסטי.

מה, למעשה, עשה ראש הממשלה? בפעם הראשונה לאחר הרבה שנים מופיעה מדינת ישראל כמדינה שותרת

היו"ר א' נחמיאס:
תודה לחבר הכנסת חיים רמון. רשות הדיבור לחברת הכנסת שולמית אלזני, ואחריה — לחבר הכנסת יצחק ארנצ' שולמית אלזני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני היושב-ראש: כנסת נכבדה, לאחר מאה שנים של סכסוך ישראלי-ערבי, של סכסוך ישראלי-פלשתיני, לאחר שנים של מצער טיפשות והתנשאות מאז מלחמת ששת הימים, של כיבוש, של התרחבות על חשבון עם אחר, אנו ערים לצעד חשוב של יוזמה ליישוב הסכסוך הזה. למעשה, זאת הפעם הראשונה שביזומתנו הועבר הכדור בצורה רצינית למגרש השני, כדי לקדם כאן חיים של שלום — חיים של שלום, חיים שבהם לא נצטרך להטמין את ראשינו מפני מתנקשים בכל פינה.

מוזר לשמוע מאנשים האומרים שהם אנשי-אמונה, כי אחרי 100 שנות ציונות ו-38 שנות עצמאות, עדיין הם מדברים על הזכות, הזכות ישנה והריבונות ישנה. אבל, הביטחון, החיים של הכבוד העצמי וכבוד האדם, של שלום האדם, אלה האינם אומרים: אנחנו, כיהודים, רוצים לגור בכל מקום. לגור, כן, לנשל בכוח הנשק — אלה החברים בעלי האמונה המקדשים אדמה שומחים אלא, או אינם רוצים לדעת, שמשטרים נוסח דרום-אפריקה, לבנון או בלפסט לא יכולים להחזיק מעמד, ואפילו יכלו להחזיק מעמד, לא היינו רוצים בהם.

תוך עשר שנים יהיו כאן 40% פלשתינים, האם מישור מהאנשים האלה, המדברים פה גבוהה-גבוהה על קדושת האדמה, מאמין שלא יהיה מרי אזרחי אם לאנשים אלה לא תהייה זכויות, אם כבודם לא יוחזק, אם הם לא ייהנו ממה שאנחנו נהנים, מריבונות? האם אנחנו נוכל להיות חברה מכבדת את עצמה — שלא לדבר על אומות העולם — אם נמשיך עם המילואים, עם הפיצוצים, עם המעצרים, עם התורב, בזכות קדושת אדמה? והרי כשעת שלום יוכל כל אחד לגור בכל מקום שהוא רוצה. לא צריך עוד ימית. כשיהיה שלום, מן שירצה להישאר לגור במקום שהוא גר בו, יגור במקום, שהוא גר בו, ומי שירצה לקנות או למכור בקונה מרצון וכמוכר בקצוץ, יוכל לעשות זאת.

מה עושים היום? בכוח הצבא ובכוח התורב ובכוח הנשק אנחנו מדברים על קדושה? זוהי הטיפשות המתנשאת שראש הממשלה, ביוזמתו, מנסה היום להביא לה סוף וליצור כאן שלום.

מה הזעקה שיצאה בממשלתו? ממה חרטומים מפחדים בארבעת הלאומים שלהם? על מה הם צועקים? מפחדים מדיפלומטיה חשאית? על כך שראש הממשלה לא דיווח פרטים מלאים ל-25 'שרי' וכך וכך סגנייהם? האם בגין ודיין דיווחו על הנסיעה של דיין למרוקו ועל פגישתו עם תהמה ומסירתו מראש את השטחים שנכבשו ב-1967? האם 'הגיע לכאן סאדאת לפגישה עיוורת? האם בעלי הלאומים, אותם חרטומים — מלשון הלאומים של חרטום — חושבים שחוסין יופיע למשתתתה עם שמעון פרס ושמיר, לפגישה-עיוורת? לשיחה על מזג האוויר?

אני מקווה כי אכן היתה דיפלומטיה חשאית. אני מקווה כי אכן יש בדברים שהושגו יותר משהובא לפנינו, מפני שהגשמה השעה שהדברים יקרו.

ממה אתם מפחדים, מלבד המשחק של 'רוטציה' — כן ולא? והמלחמה על השלטון, כאשר אתם מפחדים מרוצתה של חודה.

ולמה הוא השתנה? הוא השתנה ב-1977 כאשר סאדאת הגיע לישראל, רק אז זה השתנה. סאדאת גרס לכך, שאנחנו לא ניהלנו משא-ומתן במסגרת בין-לאומית, כפי שהכרנו בוועידת זינבה, וכפי שממשלת הליכוד דברה ב-1973 וכפי שממשלת הליכוד דברה ב-1977. ואז התחלנו במשא-ומתן ישיר עם מצרים, בחסות אמריקנית. אבל, שינוי זה לא נבע מאיזו קונפציה ישראלית. מאיזו מדיניות ישראלית חדשה. פתאום אני שומע את שרי הליכוד, ואיני מאמין למשמע אוזני: לא היתה סכנה הנוראה יותר למדינת ישראל מוועידה בין-לאומית. איזה הבל ורעות-רוח. זו סכנה? אנחנו מוכנים — וצריכים — לומר זאת בצורה הרבה יותר מפורשת מראש הממשלה — ללכת לוועידה בין-לאומית, כפי שהלכנו לזינבה. אנחנו אומרים ואנחנו תובעים שכל דבר יהיה בהסכמתנו. איפה זה יהיה, איך יתנהלו הדיונים, אילו ועדות משנה יהיה — זה העניין, אם הדבר הזה מסייע.

אנחנו אומרים לחוסין: לא אש"ף, ובצדק, וחוסין איננו רוצה לבוא לכדו למשא-ומתן. הוא לא חזק מספיק כדי לבוא לכדו למשא-ומתן. אם הוא יכול לבוא למשא-ומתן תחת חסות של ועידה בין-לאומית, מה האסון הנורא הזה? מה, אנחנו הולכים שם כצאן לטבח? אנחנו מופיעים כמדינה ריבונית. אין אנו מפחדים משום דבר, שום דבר לא ייעשה ללא הסכמתנו, כי אם יהיה ללא הסכמתנו — לא נהיה שם. זה הדבר הנורא. מהיכן זה? מאימתי זאת היתה אכן נגף בדיפלומטיה? האמינו לי, זה תירוק. מכיוון שיודעים שחוסין בלי אש"ף וכלי ועידה בין-לאומית בודאי לא יבוא. ואם יש סיכוי שיבוא בלי אש"ף, יכול להיות שיבוא רק במסגרת ועידה בין-לאומית. אבל לא רוצים שיבוא, כי לא רוצים משא-ומתן.

אני רוצה לסיים בדברים. על ההתנהגות של שרי הליכוד בתקופת שהותו של ראש הממשלה בחוץ-לארץ. אני חושב שבימים אלה, לפחות, אנחנו עוברים על הנושא הזה לסדר-היום כלי לתת את דעתנו עליו. איני רוצה לדבר דווקא על מעללי של השר שרון. הם ידועים. ממנו גם איני מצפה לדבר. אבל, היה שר שבהחלט ציפיתי ממנו להתנהגות אחרת. זה הוא שר האוצר. ב-10, אולי ב-20 השנים האחרונות, לא היה שר אוצר שזכה לגיבוי מלא וקולגיאלי כל כך מראש הממשלה, כמו שר האוצר הנוכחי. הוא שר האוצר האחרים, שהיו בשנים האחרונות, ולעצורנו היו הרבה, הרבה מדי, אומרים: לו היה לנו עשירית מהגיבוי שזוכה לו שר האוצר הנוכחי — היינו מצליחים בתפקידנו. ודווקא שר האוצר הזה לא יכול להתאפק, אפילו לא עד שיקרא את הנאום, ואומר על ראש ממשלה, שעמדותיו זרות למדינה. הוא חבר בממשלה, שראשה נוקט עמדות "זרות למדינה". מה זה, אם לא מסע שיסיו נוסף? איך אפשר להמשיך לחיות כך באותה ממשלה? זוהי פיקציה.

אני אומר, חברת הכנסת שרה דורון — היחידה מהליכוד שנמצאת כאן — שמי שחושב שהכל עומד ונופל על הרוטציה, טועה. מה זה לומר דבר כזה, זה גילוי של לוראליות. זה כיבוד ההסכם הקואליציוני? מה אתם חושבים, רק הרוטציה תהיה? אתם חושבים, שאם תעשו מה שאדם רוצים, תצביעו נגד התוכנית הכלכלית, תצביעו נגד הנסיעה מלבנון, תעשו הכל — אבל, אנחנו נכבד את הרוטציה? גם האגף הזה, המערך, יצטרך להצביע אמן לממשלה החדשה שתקום בראשות שמיר. ואני מודיע לכם, שגם אם ראש הממשלה יעביר את זה, יהיו רבים בצד הזה, כמעט — ואני מקווה שיהיו רבים — שלאור ההתנהגות של הליכוד ולאור מה שהוא עושה, בשום פנים ואופן לא יצביעו אמן לממשלה בראשותו של שמיר. חודה.

יצחק ארצי (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מברך את חברת הכנסת שולמית אלוני להבראתה. אנו שמחים שהיא חזרה לעבודתה התקינה בכנסת.

את המסע הדיפלומטי שלו התחיל ראש הממשלה ברגע קריטי ביחסו של העולם למדינת ישראל. ההתקפה של חיל-האוויר על טונים עוררה בעולם הרבה סערה של רגשות אנטי-ישראליים. מעשה הטרור נגד "אכילה לאורו", שחשף את הפרצוף האמיתי של אש"ף ושל ערפאת ומרעיו, החליש במקצת את הלחץ. באווירה זו נפתח מסעו של ראש הממשלה.

אמנות המדינאי היא לדעת לנצל אירועים, תהליכים והתפתחויות כדי להטות את הכף לטובת האידיאלים שאותם הוא משרת. ואכן, ראש הממשלה הצליח בכך בצורה המרשימה ביותר. בדבריו הערב שמענו את אינוונטר הפעולות בלא שמץ של דברי הערכה — ספירה יבשה של מעשים, יוזמות, מפגשים, פגישות, חידושים נועזים. את ההערכה נותר לנו לעשות. כל מעשה שצוין הוא הישג. הוא התחלה של תהליך. אציין אחדים מן ההישגים: שינוי האקלים האנטי-ישראלי באינטרנציונל הסוציאליסטי; רקימת יחסים עם המנהיגים החדשים של ברית-המועצות; הנחת יסוד לסידורי עלייה חדשים שיביאו לפתיחה מחדש של שערי ברית-המועצות.

אבל, ההישג העיקרי של ראש הממשלה הוא האופטיזם הנמרצת והמוצלחת שלו נגד אש"ף. בעיני ידידים ואויבים הפכו במשך השנים ערפאת וארגונו לעמוד תווך של תהליך השלום. אין שלום בלי אש"ף וערפאת — זו העמדה ששלטה בעולם. בעקבות שיחות, מגעים, הסברה רחבה בפורומים פנימיים ובאמצעי התקשורת אנו ניצבים היום לפני מציאות חדשה. ארצות-הברית מצהירה שערפאת איננו עוד פרטנר למשא-ומתן. בשעות אלה שאנחנו דנים כאן, מסביר מלך ירדן לשותפו למשא-ומתן לפתרון הכעיה הפלשתינית, לפי הסכם שנחתם רק לפני חודשים מספר, שהתמדתו בעמדותיו המדיניות הנוכחיות תביא בסופו של דבר לפרידה משותפות אומללה זו. מה נשתנה אפוא? במקום שלב העמדה ההצהרתית: בלי ערפאת ואש"ף, אנחנו מצויים בשלב חדש של עמדה מבצעת, הגורמים המרכזיים בעולם המערבי נערכים עכשיו להתחיל במשא-ומתן בלי אש"ף וערפאת. האם זהו הישג או כישלון? לפי ההיגיון הבריאי — הישג מרשים, כלתי צפוי. לפי ההיגיון ההפוך — דבר של מה בכך או כישלון. זאת דוגמה לסידוס הגישה.

המהומה שקמה מסביבנו נובעת מכישלוננו של הליכוד ומהצלחתו של פרס. כיוון שראש הממשלה הצליח, יש לעשות הכול כדי להפוך הצלחה לכישלון. כיצד עושים זאת? על-ידי טירוס העובדות, על-ידי הצגה מסולפת — misrepresentation — על-ידי הפיכת צל ההים להרים.

כדי להגיע למה שהגיע, הסכים ראש הממשלה לציין ולהזכיר גם חסות בין-לאומית. עדיין לא ברור מי הם בני החסות. שמענו שהם יכולים להיות, לצורך המשא-ומתן הנוכחי, ארצות-הברית, ירדן וישראל. מפני מה יש כאן לפחד? מפני פתרון כפוי? במשך השנים, בימי הסתבנותנו בלבנון, בימי הידרדרותנו הכלכלית, היו הזדמנויות מרובות להשגת פתרון כפוי, ואיש לא ניסה לעשות זאת. שום דבר לא קרה כדי שההצלחה תהפך לכישלון. יוצרים עכשיו דמון, איזו סכנה מרומה — החסות הבין-לאומית, ומתמודדים אתה. מנפחים אותה, ולא דובים ולא יער. האמת היא, שהליכוד איננו "מפרגן" לראש הממשלה על הישגיו. מה שמדאיג את הליכוד

בין-לאומית? לזנבה אפשר היה להסכים ללכת עם ברית-המועצות בלא שזו תכיר בישראל. היום, כאשר ראש הממשלה אומר שיהיו שם רק מדינות שיכירו בישראל, יש צעד גדול קדימה לקראת הכרה כזאת. ואנחנו יודעים שלא יהיה פה שלום אם ברית-המועצות את תהיה אחד השותפים האומרים "כן" לשלום הזה — ממה נבהלנו? מברית-המועצות, מוועידה בין-לאומית, או משלום? אני חושבת שאתם נבהלים, השותפים האלה בממשלה, מהשלום. ממלא מקום ראש הממשלה, ראש הממשלה החלופי, זה שמחכה, לרוטציה, כבר אמר שאין הוא מוכן לתת סנטימטר רכוב אחד תמורת שלום: סנטימטר רכוב אחד תמורת שלום, תמורת חיי אדם, תמורת חיסכון בתקציבים, תקציבי עתק היצאים על משק וכיטחון במדינה שצריכה לכנות כאן עם.

אתם חוששים מן השלום ואינכם רוצים בו. לכן המצאתם גם את נושא הגבולות שאסור להזכיר, שטחים שחיים באוויר. והרי אתם, ממשלת הליכוד, מפלגת החירות, אימצתם, את החלטה 242. על מה דובר בה? לא דובר בה על שטחים? לא היה ריכוז האם נאמרה המלה "השטחים" או "שטחים"? שטחים זה בשמים, זה באוויר? אסור להזכיר את כל אלה.

אי-אפשר להמשיך לחיות בפולחן הכוח. השלום איננו מאחורי הדלת. מה שיצא והביא לנו ראש הממשלה הוא סיכוי לפריצת דרך לשלום. סיכוי שאין בו שום סיכון למי שרוצה לכנות כאן שלום. למי שמאמין בכבוד האדם ובזכותו של כל עם לחיות חיים של רכבות. שום סיכון אין בדברים האלה, ומי שרוצה לסכל את הסיכוי — איננו רוצה בשלום.

אנחנו מברכים את ראש הממשלה על יוזמתו ועל דבריו. אנחנו מקווים מאוד שהוא לא ייסוג ולא ייבהל ולא ימתן ולא יתקן ולא ייתן שיכופפו לו יד, אלא ילך קדימה.

ראש הממשלה חוזר ואומר, שהוא תלמידו של בן-גוריון. אני פונה מעל כמה זו אל ראש הממשלה שמעון פרס, שיצמד בעניין ברור אחד בעקבותיו של בן-גוריון. מורו ורבו נהג לומר, שאין הוא מוכן לרצות את כולם כל הזמן, שאין הוא עושה מה שהציבור רוצה, אלא מה שהוא משוכנע שנכון וצריך לעשות, ואחר כך הוא עומד לביקורת הציבור, העם בארץ והעם היהודי בעולם. אבל הוא עושה מה שהוא חייב לעשות. ואני פונה מעל כמה זו אל ראש הממשלה לעשות, כראש הממשלה של מדינה זו, לזמן. להשלים את אשר צריך להשלים, את אשר הוא חייב לעשות. ילך בדרכו של מורו, אחר כך יעמוד לביקורת הציבור, לא יתכופף אלא יעמוד כמי שפורץ דרך לשלום ומציל את ילדינו ואת האזור כולו.

אני חייבת להוסיף, שאילו עמדו לפנינו דבריו של ראש הממשלה ומעשיו לאחרונה ולא הכעת אמן לממשלה, היינו מצטרפים ומצביעים אתו. אבל, אבל אנחנו יכולים לתמוך בממשלה שיושבים בה אנשים שכל תפקידם הוא לחבל בשלום, אנשים המכשילים כל צעד וכל מעשה ועולים כראש ממשלה המגיע ארצה עם הישגים בין-לאומיים, עם פריצת דרך חדשה. כדי שיוכל ראש הממשלה לקדם את מה שהוא חייב לקדם, אנחנו מציעים שילך קצת קדימה, יציע לפזר את הכנסת ילך לבחירות, למען הבא את הארץ הזאת לרוח אחרת ולדרך אחרת, משום שהנושא הוא חשוב ונכון. אין אנחנו יכולים להצביע אמן על הצעתו כל עוד ממשלה זו על חבירה יושבת שם. אנחנו נימנע.

היז"ר א' נחמיאס:

תודה לחברת הכנסת שולמית אלוני. רשות הדיבור לחבר הכנסת יצחק ארצי, ואחריו — לחברת הכנסת שרה דורון.

ואין זה פלא שהיתה דאגה, ודאגה רבה, בלב האנשים, שכפי שאמרתי, השקפת עולמם, דעותיהם ועמדותיהם מעולם לא הוטרפו, לא מפני הכוחה ולא מפני מריכבי הממשלה. לכן היתה אי-נוחות כאשר שמענו אותך, ראש הממשלה, אומר באירופה שהיו גם שיחות חשאיות חשובות, וכרוז לכולנו שהן חשובות יותר מגאוס באו"ם, ולכן החרדה, הדאגה, חוסר השקט והביקורת. הביקורת היא גם בגלל דברים שנאמרו וגם בגלל דברים שאנו חוששים שנאמרו והתחייבויות שהתחייבת.

שמעתי כאן ביקורת רבה על כך שתקפו את ראש הממשלה בעת היותו בשליחות קשה וחשובה בחוץ לארץ. אפשר היה למנוע חלק גדול מהביקורת. אבל, אדוני ראש הממשלה, חבריך גילו לפתע תגלית שלא קרתה מעולם בפוליטיקה הישראלית. יש שר חשוב ששימש כראש הממשלה, והוא כתב, שכאשר היה בשליחות קשה בארצות-הברית היה שר חשוב בממשלתו, שלפי דבריו חתר תחתיו. לכן קצת צניעות, חברי מהמערך.

עכשיו רוצים לכבד ולומר: אנחנו נושאי דגל השלום והליכוד מחרחר מלחמה. במשך 29 שנה היתה תורה שבכתב, והיתה תורה שבעל-פה, והיה מסמך-גלילי. היתה פשרה טריטוריאלית והיו פטנטים מפטנטים שונים, ישבו ימים ולילות על ניסוחים, והיו רמזים ודיקו ועבים לעבר מדינות ערב, והיה שלום? ואלה שטפלו עליהם שהם מחרחרו מלחמה היה להם אומץ הלב להחליט ולהכריע. קצת צניעות, חברי במערך.

במשך 38 שנות קיום המדינה אנחנו מדברים על נושא השלום, ואל תחלקו את המדינה ואותנו לשני מחנות — מתנה של דודאי השלום ואוהבי השלום המוכנים לפעול למען השלום, ומחנה של הסולדים מן השלום ורוצים להכשיל אותו. ההיסטוריה עוד לא כל כך ארוכה ולא ניתן לשכתב אותה. לכן, קצת צניעות, חברי בסיעת המערך, קצת צניעות.

אני רוצה לומר, שהנכונות של עם ישראל בכללותו לשלום לא עמדה בספק בכל חלקי הבית. מה שלא היה קיים, זו הנכונות של מדינות ערב להסכם שלום. לעצם ההסכמה עם קיום מדינת ישראל באזור הזה. זה היה המאבק. זו היתה הבעיה. וצר לי לומר: באזור לא נמכור אשליית של שלום במקום שלום-אמת, משום שהשלום עדיין רחוק מאתנו, משום שבעצם היום הזה, שבו אנו דנים כאן על שלום ומנסים לחלק ציונים מי רוצה שלום ומי איננו רוצה שלום, ערפאת נמצא בעמאן. והוא לא בא לשם רק כדי לראות האם המפקדות שלו פועלות כהלכה ואם יוצאות מהן הוראות לכיבוש פעולות טרור בשטח מדינת ישראל וביהודה ובשומרון. וכואו לא נשלה את עצמנו גם, ששקיעת ערפאת הגיעה — ואין כאן חילוקי דיעות בינינו, כולנו רוצים בחיסולו של ערפאת ובמינויו של מה שהוא מיצג. לדאבונו, זה עדיין איננו הסוף. כבר ראינו שהוא ידע להתאושש במצבים קשים ולזכות שבו באהדת העולם החופשי; מסיבות רבות ושונות ומשונות. לכן מוקדם מדי להגיד כאן, שכבר וידעו ואין ספק, שערפאת איננו מהווה עוד סכנה, לא סכנה ביטחונית למדינת ישראל ולא סכנה מדינית. כגורם שטרף כל שית בינינו לבין המדינות השכנות. האם ידנו לא היתה מושטת במשך שנים לירדן לשלום? האם לא רצינו כולנו בכך? מה העמדת הפנים הזאת היום?

נכון שהנאום שלך, אדוני ראש הממשלה, היה נאום זהיר, אבל נשמעו בו כמה טונים צורמים, ואני רוצה להתייחס לכמה נקודות בנאום זה. הראשונה — חסות. אמרנו, דגלנו, דיברנו, האמנו ואנחנו ממשיכים להאמין — שהדרך היחידה להשגת שלום היא משאומתן ישיר בינינו לבין שכנינו, בלא תחליפים, בלא מקס-שווא. ומה זאת אומרת חסות? מה אנחנו מצפים,

היא ההצלחה, מפניה הוא פוחד, שמא עלה בידי ראש הממשלה להוליך למצב חדש מעבר לקיפאון הטוטלי בכל החזיתות ובכל התחומים — ראשיתה של תווה. מפני זה אתם מפחדים, נציגי הליכוד.

אתם הייתם בעד משאומתן עם ירדן, כל עוד לא היה שמץ של סיכוי לכך. עכשיו, כאשר מסתמן ראשיתו של הסיכוי, אתם נסוגים, אתם מחפשים כל דרך לטרפד את הסיכוי. פרס הצליח להשיג דה-לגיטימציה ודיסקרדיטציה של ערפאת הגדול, האיש עם ענף היות בידו, כביכול. במקום למחוא כף על הצלחה זאת, אתם עוסקים בדיסקרדיטציה של ראש הממשלה. עד כדי הטחת עלבונות אישיים. אפילו מפני הדרך הזאת לא נרתעתם. היכן הגישה הממלכתית האלמנטרית? היכן הדרך-ארוך בפני מעמדו של האיש שהוא הראשון בין שווים? הפכתם והפכתם את ההסכם הקואליציוני כדי למצוא אחיזה להאשמות השווא שלכם. עלי-די תקיעת סכין בגבו של ראש הממשלה בשליחותו המכרעת ומסתם את כללי הממלכתיות. עלי-די הורמת ביקורת בלתי מרוסנת, על כל צעד, יוזמה ומעשה, ניסיתם להכשיל את ראש הממשלה אגב שליחות. אבל, העולם בקי בתמונים הבין-מפלגתיים. לא באמינותו של ראש הממשלה פנעתם, כי אם באמינותכם שלכם.

ב-24 השעות האחרונות אתם מנהלים מלחמת מאסך. הפסדתם במלחמת הדיסקרדיטציה. הטענה שפרס "התקפל" לא תועיל לכם, היא לא תעשה רושם על איש. אפילו ההתעוררות הפתאומית של השר מודעי, ניארחירות-עניק "שרוך" יותר מהמנהיג הרשמי של הליכוד, לא תעזור. הכנסת תצביע אמון הערכ. היא תאשר את כל צעדי ראש הממשלה. ההסכם הקואליציוני לא גרס קיפאון. הוא לא גרס דיבורים ללא מעשים. הוא גרס פעולה לפי רוח ההסכם הקואליציוני. האישור יהיה בבחינת אור ירוק להמשך המאמצים לפתיחת שלב חדש בתהליך השלום. תהליך זה יוכל להתבצע עלי-די הממשלה הנוכחית, ברוח של שותפות אמת, הגונה וכנה. אם מאמץ זה יטורף — יבוא הקץ על ממשלה זו, ואז יהיה העם חייב לבחור מחדש בין קיפאון מנוון והורס לבין יוזמה מדינית פטריוטית, שתנסה לכבד את השלום ואת המדינה.

לך, אדוני ראש הממשלה, אנחנו מודים על המאמצים ומבכרים אותך ביישר-כוח" חם על הישיגך. תודה רבה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת יצחק ארצי. רשות הדיבור לחברת הכנסת שרה דורון, ואחריה — לחבר הכנסת אבא אבן.

שרה דורון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אנחנו עומדים עתה לקראת סימו של דיון, שהיה אמור להיפתח לפני שבועיים, עם פתיחת הכנסת, כראוי לכנסת ישראל בימים קשים, הן במדיניות החוץ והן בביטחון הפנים, וכדי שראש הממשלה, טרם צאתו לארצות-הברית ולמדינות אירופה, יצא לא כראש מפלגה, כי אם כראש מדינה ריבונית, המייצג 95 חברי כנסת. צר לי, אדוני ראש הממשלה, על שלא מצאת לנוכח לעשות זאת. לא שמעת את הרהורי לבנו, את השקפות העולם שלנו, שלא התחרנו אותן מעולם, יוצאת למסע קשה אצל גורמים שונים, עוינים וידידותיים — עוינים יותר מידידותיים. אני מכירה את הוויה של האומות המאוחדות. במקום לצאת כמנהיג של מדינה כראש ממשלה, יצאת כראש מפלגה. לכן הקונסנזוס איננו שלם כיום ולכן הערפל, והערפל היה סמיך מדי. במדיניות, כמו בניהוג, ערפל יכול להיות מסוכן. אפשר לתעות בדרך ולטעות ממנה ואפשר לרדת לשוליים. וטוב שהיום הערפל מתחיל להתפורר.

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אפשר לשאול אותך שאלה?

הי"ר א' נחמיאס:
לא, אני מצטער.

שרה דורון (הליכוד):
יוסי, במזנון.

הי"ר א' נחמיאס:
תודה לחברת הכנסת שרה דורון. רשות הדיבור לאחרון המשתתפים בדיון, חבר הכנסת אבא אבן.

אבא אבן (המערך):
אדוני היושב ראש, חבר הכנסת, הדיון המסתיים בשעה זו הוא, בלא כל ספק, אחד הדיונים המשונים ביותר בהיסטוריה הפרלמנטרית של ישראל ושל העולם. שכן, דרכו של עולם — שאזרחי מדינה מתאכזבים מכישלונות פוליטיים, והפעם — היפוכו של דבר. מסעו של ראש הממשלה היה שופע הישגים, תקלות שנמנעו, אהדה, סיוע וגייכר שנצטברו, ואווירה מסכיב לישראל, אשר הזכירה את שנות החדש והרצון של ראשית ימי המדינה, כאשר עצם השם "מדינת ישראל" היה מקור להתפעלות ולהערצה בקהילה הבין-לאומית. והנה, במקום לשמוח כמה שהושג, במקום לעודד את ראש הממשלה ללכת את כבדת הדרך הארוכה שעדיין מפרדיה בינינו לבין המשא-ומתן ולבין השלום, אנחנו שומעים קול בכי תמורים. הליכוד מבכה את הצלחותיו של ראש הממשלה. ככה יככה בלילה ואין לו מנחם. חברי הכנסת, זוהי הפעם הראשונה שהצלחה לאומית מוכהתק נתקלת בכנסת בעצבנות פוליטית ובצרות-עין מפלגתית.

אדוני היושב ראש, המחנה שאני מדבר פה בשמו העניק תהילה וגייכר פרלמנטרי להצלחת ממשלה קודמת, שהורכבה עליי מפלגה יריבה, ממשלה יריבה אשר הביאה את חוזה השלום עם מצרים לדיון ולאישור. כיוון שחיכנו את התמורה, שיכחנו את מחולליה וחיזקנו את ידיהם. למה לא הלכתם בדרך הזו?

בשעה מאוחרת זו לא אבוא למנות את כל האירועים החיוביים אשר הצטברו בשבועיים האחרונים. אומר רק, שהללו קרו בתחומים רבים של יחסינו הבין-לאומיים: חיזוק יחסינו עם ארצות-הברית; התקרבות של אירופה למודת-הניסיון מהקיצוניות הערבית והטורו; התקרבות נוספת ביחסינו עם צרפת; התפכחות מהוזה של משא-ומתן עם מבצעי הטורו; טיבול מוימה לשלילת מעמדה של ישראל במוסדות הבין-לאומיים; הגברת הסיוע הכלכלי; ועל הכול — אפשרות מורחבת, אשר לא היתה קיימת קודם, למשא-ומתן עם ירדן. משא-ומתן שהמשכו מניעת מלחמה וסופו אולי סיכוי לשלום.

אם כן, מנין הדיכאון הזה? העצב המשונה הזה בליכוד ורדף יוסיים אחרי נימוקים, אשר ישמשו לו הצדקה. בבוקר — נימוק אחד: העיקר הוא קווי היסוד, ואת עלבונם הליכוד תובע ממי שמוצג, שלא בצדק, כמפר אותם. ונימוק אחר בצהררים: הליווי הבין-לאומי קופץ לראש התור, כאילו יש כאן מוימה העלולה לפגוע באינטרסים חיוניים של מדינת ישראל.

חברי הכנסת, שני אלה טיעוני סרק הם. לגבי קווי היסוד — קווי היסוד אינם חזות הכול. הם אינם, בעיני ובעיני חברי, כלילי היפוי משוש כל הארץ. שום הסכם קואליציוני של ממשלה לא הפך מעולם לטקסט של הסכם שלום. כל ההסכמים שמדינת ישראל חתמה עליהם היו מיני סטייה ממצעים ומקווי יסוד קודמים. כלום לא היה חוזה השלום עם מצרים היפוכם

שנציגי ברית-המועצות יבואו לאותה ועידה להרים כוסיט וודקה לחיי השלום בין מדינת ישראל לשכניה הערבים? ברור שיהיו תכתיבים, ברור שיהיה לחץ. ורצוי והכרחי למנוע זאת מראש.

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אפשר לשאול שאלה?

שרה דורון (הליכוד):
סליחה, אינני רוצה להאריך, כולנו עייפים. בסוף דברי, ברצון.

הי"ר א' נחמיאס:
היא אינה מסכימה.

שרה דורון (הליכוד):
היה לי ברור שבנקודה אחת אין מחלוקת בינינו, אדוני ראש הממשלה, בכך שאש"ף איננו בר-שיח ואינו יכול בשום צורה, בשום מסורה ובשום אופן להיות שותף לשיחות השלום. והנה אכן מטריד, כפי שאמרת, פרט לנושא של משא-ומתן ישיר, הנושא של שיתוף אש"ף במשא-ומתן.

אני רוצה לדבר גם על הרבקות בהסכמי קמפ-דייוויד; והרי הסכמי קמפ-דייוויד אינם אידיאל, הם אינם המקסימום שהיינו שואפים אליו, לו היתה הברירה בידינו. הם אולי הרע במיעוטו, אפשרות של שלב-ביניים, ואני שמחה שהבהרת ששלב-הביניים היחיד שאליי אתה מתכוון הוא האוטונומיה, כפי שהיא כתובה בהסכמי קמפ-דייוויד. אבל, לגבי כל סטייה מהסכמי קמפ-דייוויד, כל הליכה מעבר להסכמי קמפ-דייוויד, הממשלה כולה, בשלמותה ובהרכבה הנוכחי, תצטרך לתת את הסכמתה או את ברכתה.

אדוני ראש הממשלה וחברי המערך, נדהמתי היום מדברי שני חברי הכנסת ששמעתי כאן. חבר הכנסת חריש וחבר הכנסת רמון, שאני מכבדת אותם, מדברים בצורה גלויה, חריפה וכוונה על הפרת הסכם הרוטציה. אנחנו מדברים על הסכם עם חוסיין, על הסכם עם טוריה, על הסכם אינני יודעת עם מי, עם עירק אולי. אבל הסכם שחתמנו עם שותף, הדיו עוד לא יכבש עליו, חברי במערך, איך יכולים נציגי ציבור, שצריכים לשמש דוגמה ומופת לדור הצעיר, לעמוד כאן ובלי להסמיק ובלי להתבייש לדבר על הפרה גסה חד-צדדית של הסכם, שאתה, אדוני ראש הממשלה, חתום עליו? התירוצים ישנם. הכסות ישנה — — —

אורה נמיר (המערך):
— — —

שרה דורון (הליכוד):
אבל הפטת-מורגנה של הסכם, הענף הזה של הוזה לא ישמש עליה תאנה להפרה חד-צדדית של התחייבות, של הסכם, של אמון הדדי, שידע עליות ומורדות נשען על האמונה שמלה היא מלה וחתימה היא חתימה.

אני רוצה לומר, שנגיד "כן" לשלום, ו"לא" לאשליה של תהליך שלום; "כן" למשא-ומתן ישיר, "כן" להסכם קמפ-דייוויד; "כן" לשלום לא על חשבון סיכון ביטחונה של מדינת ישראל.

אדוני ראש הממשלה בנושא העלייה אני רוצה להצטרף לשבחים. לבנו עם אחינו ברוסיה, בסוריה ובמדינות אחרות, הרוצים וחפצים לעלות והדבר לא ניתן להם. כל מי שטורח ריכל לגרום לעלייתם המהירה, אנחנו נותנים לו את ברכתנו. תודה.

הכית, נובע בעיקרו מראייה מודאגת ואפילו טרגית של המשך המציאות הקיימת. אילו המציאות הקיימת היתה נחשבת לסבירה, בעצם לא היה שום צורך להיתפס למהלכים כאלה. אין המציאות הקיימת רצויה, ולטווח רחוק, ואפילו בינוני, אין היא נסבלת. זוהי מציאות קיימת אשר אסון מבצבץ מתוכה: העדר שלום; טורר משתולל; ניכור גובר בין ישראל לעם השכן; שלטון בלתי מוסכם ובלתי אפשרי לאורך-מועד של ישראל בעם זר ונפרד, שרק מכוח של כפייה מוחזק בתחום שלטונו; תחזית שבסוף המאה הזאת, כעבור 15 שנה, יהיו בארץ ישראל 4 מיליוני יהודים ו-3.5 מיליוני ערבים, שרובם לוחצים למען היחלצות ממסגרת זו, והעולם כולו וממשלת ישראל בכלל זה מודים כי ריבונות ישראל אינה חלה עליהם. רבותי, זה חומר נפץ, זאת פצצת זמן. ואם יש אפשרות למצוא תחליף למציאות הזאת על-ידי הסכם, הרי ויתור על המאמץ הזה יהיה משום חוסר אחריות מבהיל.

בסוף דברי, אדוני ראש הממשלה, אני מבקש מאוד מידידיו ושותפיו בליכוד, שלא להיכהל מאהדת העולם ליוזמתו של ראש הממשלה. שהרי לפני ימים פתחתי את הטלוויזיה, בלי לדעת מראש מה בדיוק יראה בה, והנה לשמחתי סגן ראש הממשלה, שר הבינו והשיכון, מלוא כל המסך הדרו, ודיבורו קולח להנאתי. אבל, כפינו בשורה נועזת מאוד. הוא אומר: כיוון שראש הממשלה שמעון פרס קיבל תגובה אזהרת בדעת הקהל, סימן שהוא עבר עבירה וחרג ממסגרת סמכותו. הווי אומר, לפי "המשפחה הלוזמית", התגובה הטבעית על הסברה ישראלית צריכה להיות התנגדות ושאט-נפש. זהו המבחן לזקיפות הקומה.

חברי הכנסת, אם הכושר המבוקש ממסבירינו ומדוברינו הוא יכולת עקבית לעורר סלידה, אני מתחיל להבין את הגיונם של כמה מינויים אשר נעשו במערכות ההסברה בשנים האחרונות.

(צחק באלום)

חברי הכנסת, אינני מסכים לדעתם של עמיתי — — —

חיים קופמן (הליכוד):

חבר הכנסת אבן, אתה כמעט קיבלת מיני מהליכוד.

אבא אבן (המערך):

כן. איני מסכים לדעתם של עמיתי, אשר ייחסו את מצוקתם של אנשי הליכוד רק לחשבון מפלגתי. אני מציע שנהיה אובייקטיביים. יש בהחלט בעיה רצינית, יש בעיה אידיאולוגית יסודית וחמורה. העניין איננו עניין שטחי. משא-ומתן עם ירדן, כל משא-ומתן עם ירדן, על-כרחו ידאיג את מי שתמגד עקרונית לויתור אף על שעל אדמה אחד יותר משידאיג את אלה הנרתעים דווקא משליטת קבע של ישראל, באזורים ערביים צפוניים אוכלוסין. הווי אומר, הדאגה הזאת היא פועל-יוצא של השקפת עולם מסוימת. אולם, בזמן הקרוב לא יהיה מנוס מהכרעה, כי אין אופציות כלי סיכונים. בדרך שבחר ראש הממשלה יש סיכוי רציני וסיכון מועט. בהנצחת הקיפאון הנוכחי יש ודאות של פורענות גדולה מאוד. חיוני שהכנסת, אדוני היושב-ראש, תתפוס את הסיכון במיעוטו ואת הסיכוי במרבו.

היו"ר ש' הלל:

אני מודה לחבר הכנסת אבא אבן. רשות הדיבור לחבר הכנסת יגאל הורביץ, אחרון הנואמים, לאחר מכן — דברי ראש הממשלה.

הגמור של כל המצעים? אולם קווי יסוד הם לפחות נקודת מוצא, הם ככל זאת מסגרת, המבטיחה אחדות לאומית.

אבל, חברי הכנסת, שימו לב לכך שקווי היסוד של הממשלה הזאת אינם זהים לקווי היסוד של הממשלה הקודמת. בקווי היסוד הקיימים אין שום הוראה המונעת אפשרות של פשרה טריטוריאלית. היתה הוראה חמורה כזאת בקווי היסוד הקודמים, אבל ההוראה הזאת נמחקה. עקב החלטת הכנסת והעם להוריד את הממשלה היא מהשלטון.

בקווי-היסוד הקיימים אין שום איסור על דין בגבולות. היפוכו של דבר, קווי היסוד מושתתים על הסכם קמפ-דייוויד. ואני מצטט מהסכמי קמפ-דייוויד בעקבות מצטטים שקדמו לי: "המשא-ומתן יפתור את בעיות מיקומם של הגבולות, The location of boundaries, ואופי הסדרי הביטחון". יתר על כן, הסכם קמפ-דייוויד חובע משא-ומתן שייקבע את המעמד הסופי של הגדה המערבית ועזה, "The final status of the West Bank and Gaza". ועל כך חתומים אנואר סאדאת ומנחם בגין. וההסכם הזה צריך לקבוע את היחסים בין מדינת ישראל לשטח של הגדה המערבית ועזה.

מי ששולל כל אפשרות של ויתור טריטוריאל במסגרת של שלום לא היה צריך, הגיונית, להצביע בעד הסכם קמפ-דייוויד. כאן אני חייב לומר, ש"התחיה" עקבית יותר מהליכוד. המשכר של הליכוד מצוי בתוך הפער הגדול בין המדיניות שהליכוד דוגל בה ובין המסמך שהוא חתם עליו. כי אין שום אפשרות ליישב את הסכם קמפ-דייוויד עם התנגדות עקרונית עיקשת לכל אפשרות ולכל סיכוי של פשרה טריטוריאלית.

כמו כן, חברי הכנסת, הבהלה שאחזה כמחנה הליכוד והתחיה בסוגיית הליווי הבין-לאומי היא חסרת כל אחיזה במציאות. הרי מדובר בסך הכול בנהלים מוסכמים. כלום כל כך בלתי גילי להעמיד סכסוך בין-לאומי לטיפול של מסגרת בין-לאומית? האם שכחנו את חווה אוסטריה? את ההסכמים שהביאו לידי חיסול המלחמה בווייטנאם? את ועידת הלסינקי לקביעת הביטחון האירופי? את החוזה בין ארצות-הברית ליפן?

אבל, למה להרחיק כל כך את עדותנו, כאשר לנו יש ניסיון המוכיח עד כמה העיקרון של הליווי הבין-לאומי הוא חף מכל סכנה, עד כמה אין בו שמץ של סכנה. כמה דברים אמורים: ככל שכרוך שמדובר בנהל מוסכם — מדובר בנהל מוסכם, גם כדבריו של ראש הממשלה וגם בדבריהם של כל אלה הממליצים על ליווי בין-לאומי, שהרי ב-1973 היה לנו אינטרס חיוני ורחוק לגבש הסכמי הפדרה. בלעדיהם היתה המלחמה מתלקחת מחדש. לא היתה שום אפשרות להגיע להידברות בלי ליווי בין-לאומי. בלי מסגרת בין-לאומית. וכך ועידת ז'נבה פעלה מדצמבר 1973 עד לחתימת הסכמי ההפדרה עם סוריה ביולי 1974 בז'נבה, כנוכחותם של קציני ברית-המועצות וארצות-הברית. מדוע וכיצד הגענו לידי אפשרות לקבל אותו ליווי בין-לאומי? כאשר נתקבל סעיף 16 בחוקת הנהל של הוועידה, ואני מצטט: "החלטות ומסקנות של הוועידה ודעותיה ייקבעו רק על-פי הסכם פה אחד של המשתתפים בוועידה". היכן אפוא הסכנה? היינו חייבים להסכים על כל צד, מתי יתכנס, איפה, באיזה דרג, מי יכנס, מי ישתתף, מי יוזמן ומי לא יוזמן. וכל עוד עקרון ההסכמה מתקבל, הרי המסגרת הזאת אין בה שום נזק — וכל אחד יודע שבלי מסגרת בין-לאומית כלשהי אין שום סיכוי שמדינה ערבית תתייצב למשא-ומתן.

עליו להבין דבר אחד, שמאחורי כל שיקולי נוהל יש בעצם קושי מהותי. הדף למשא-ומתן אצלנו, בצד הזה של

כאור"ם אלא גם באירופה ובארצות-הברית. הלוא יש לזה היום חשיבות עצומה כמערכת היחסים שלנו עם ארצות-הברית. חשיבות ממדרגה ראשונה לכל אדם ריאלי, פרקטי, שמבין מה הולך מסביב. האם אתם לגמרי אטומים? לגמרי עיוורים? מה קרה לכם?

רבותי, רוצים קצת מערכה על פרטסידה? בכקשה. לחקן מלים — להכריח, לכופף את היד לראש הממשלה כדי שלא יזכה למקסימום אהדה? אינני מתנגד, כללי המשחק ידועים. אבל, אתם מסוגלים להביא היום למשבר? איזו קלות דעת. לא מספיק לכם? תודה רבה.

היו"ר ש' הלל:

תודה. אני מזמין את כבוד ראש הממשלה לסיכום הדיון ולחשוב.

ראש הממשלה ש' פרס:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, האזנתי רוב קשב לדיון המדיני שהיה כאן היום אחר-הצהריים, שמעתי הרבה דברי הערכה וברכה, ואני מודה לכל החברים שהשמיעו אותם.

אני רוצה למסור כבר בראשית דברי דבר חד-משמעי, שכן אני יודע שהדיון נערך לא רק בכנסת אלא גם מחוצה לה, ואחר כך נותנים כל מיני פירושים: אינני נסוג משום מלה שאמרתי כאור"ם, אינני נסוג משום מלה שאמרתי בכנסת, אין בדעתי "להתקפל" בשום נושא, ולחינם ינסו בחוץ לייחס לי דברים כאלה. גם לא התבקשתי — אני מוכרח להגיד לזכותו של יצחק שמיר — "להתקפל" או לסגת מכל דבר שהוא. כדי שהדברים יהיו ברורים: אני גם לא מסתיר — — —

שר הבינוני והשיכון ד' לוי:

— — — הבטחת הבהרות, זה לא "להתקפל".

קריאות:

— — —

היו"ר ש' הלל:

סליחה, חבר הכנסת. אדוני השר.

שר הבינוני והשיכון ד' לוי:

הבטחת, אתה מקיים זאת או לא?

היו"ר ש' הלל:

אדוני השר.

ראש הממשלה ש' פרס:

אני עומד בפני חקירה: אתה חוקר אותי? שב בסבלנות וחשמע את דברי.

היו"ר ש' הלל:

אדוני השר, זה מאוד לא מקובל.

ראש הממשלה ש' פרס:

אתה חוקר אותי? מה, אתה כאן חוקר ראשי?

היו"ר ש' הלל:

אדוני השר, מאוד לא מקובל לקרוא קריאות ביניים ממושכות משולחן הממשלה, מאוד לא מקובל.

חיים רמון (המערך):

הוא עושה הרבה דברים לא מקובלים.

ראש הממשלה ש' פרס:

שום הבהרה — — —

שר הבינוני והשיכון ד' לוי:

— — —

השר י' הורביץ:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, במלה אחת ובמשפט אחד: אני מקבל ומערך, וזה הגיוני לגמרי, שהתחיה מציעה אי-אמון למהלך הזה. היא עקבית, היא חוששת מהתפתחות שאיננה לרצונה, היא הצביעה עליה, הוזהרה אותנו בזמננו, הדברים ידועים וזה טבעי שהצעת האי-אמון בממשלה תוגש עלי-יד התחיה.

אבל, רבותי, אינני מבין בשום אופן את חברי מהליכוד. ראש הממשלה אמר בדבריו, שאש"ף לא ישתתף במשלחת הירדנית-הפלשתינית, וצריך לחזק את ההודעה הזאת. נניח לרגע אחד שתתקיים הוועידה שממנה אנחנו מפחדים — בחסות, בגיבוי, בכרכה של גורמים שקשורים אתנו, אך אולי הם לא מסכימים לדעתנו — ונניח שנשב בוועידה הוועידה המשלחת הירדנית-הפלשתינית, אתם מאמינים באמת שתהיה פשרה טריטוריאלית? באמת אתם מאמינים? נניח שהמערך רוצה בזה בכל לבו, זה יהיה?

קריאה:

זה יהיה, יהיה.

השר י' הורביץ:

זה לא יהיה. והמקסימום שמפניו אתם מפחדים הוא שמה תהיה אוטונומיה, ויכול להיות שיגיעו לכך — — —

קריאה:

אם כן, למה הולכים לזה בכלל?

השר י' הורביץ:

תן לי מנוחה.

מי הציע את האוטונומיה אם לא אתם? מי הציע את זה? מי הציע את האוטונומיה עם משרד החקלאות, עם משרד התעשייה, עם משרד הבריאות — כל הסממנים. היו כאלה מביניכם שהתנגדו — אני ביניהם, כי ראיתי בזה את המעבר למדינה פלשתינית. אבל אתם? וכל הרעש הזה מסביב למלה זו או זו — שמא, אולי, ראשית, אני משער שלא יהיה מכל זה שום דבר כלל, ואנחנו כבר יודעים שעל מלים והצהרה על תוכנית-דו"גים התפרקה הממשלה.

יקטור שם-טוב (מפ"ם):

כל ההישגים של ראש הממשלה הם הישגי סרק? שום דבר לא יצא מזה?

השר י' הורביץ:

אני לא מדבר בשם אבא אבן, אני לא מדבר בשם הממשלה.

היו"ר ש' הלל:

חברי הכנסת, זה כמעט נאום בכורה של חבר הכנסת יגאל הורביץ, לכן נא לא להפריע.

השר י' הורביץ:

כן. האילם הידוע.

אני בא להגיד: רבותי, אתם הצעתם את ההצעה הזאת, שהיום אתם מפחדים מפניה. מותר לכם לפחד, אבל מה אתם רוצים מהמערך? איזה משבר אתם עושים? זה כמו בימי תוכנית-דו"גים — שמא? מצב כזה במשק, שיש לכם חלק גדול מאוד כמה שקרה בו, ועוד איזה חלק — היום אתם מביאים למשבר חדש? לאן המשק הזה ילך? לאן אנחנו נתגלגל? בשביל מה, בשביל דבר שעדיין לא נולד?

אני מודה: שיבחתי ואני משבח את ראש הממשלה על הנסיעה הזאת, על מסע ההסברה היצא מהכלל שערך לא רק

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
למה אתה לא מתפטר?

היו"ר ש' הלל:

חברי הכנסת מסיעת המערך.

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אתה יכול לפרוש מהממשלה.

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת יוסי שרד, חבר הכנסת שרד, אני קורא אותך לסדר פעם ראשונה.

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת שרד, אני קראתי אותך לסדר פעם ראשונה.

ראש הממשלה ש' פרס:

איני עומד בפני כל חקירה וגם לא אשיב על שאלות כאלה.

שושנה ארבל-אלמזליו (המערך):

סגן ראש הממשלה — — —

ראש הממשלה ש' פרס:

אי מבקש שלא להפריע לי.

חיים קופמן (הליכוד):

גם סגנית שר הבריאות לא צריכה להפריע.

ראש הממשלה ש' פרס:

אני רוצה להגיד: הסדר הנכון היה — — —

קריאות:

היו"ר ש' הלל:

חברי הכנסת.

מיכאל חריש (המערך):

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת מיכאל חריש, אני קורא אותך לסדר.

מיכאל חריש (המערך):

אני מקבל את ההערה.

היו"ר ש' הלל:

לא, לא, אל תקבל את ההערה, תקבל את זה ברצינות. לא ארשה שתפריעו. עד היום, מאוד לא היה מקובל להפריע לראש הממשלה, לא כל שכן משולחן הממשלה.

ראש הממשלה ש' פרס:

הסדר הנכון היה, שאני הייתי צריך לבקש הבהרות מחברי הממשלה ולא הם ממני.

נסעתי לחוץ-לארץ לשבוע ימים-עשרה ימים. איני יודע על-סמך מה האשימו אותי חברי ממשלה בדברים חסרי שחר לחלוטין. שר מוכבד בממשלה קם ואומר, שאני הצעתי, שאם נראה את אש"ף, נפנה את ראשינו. לא ראינו אותו.

אני מוכרח להגיד, שגם ההבהרות האלה שמבקשים מדהימות אותי. במסע מפרך למדי למעלה מ-200 נאומים, הופעות, ורוב המסע הוקדש למאבק נגד אש"ף. פתאום אני צריך להבהיר שאני נגד אש"ף. איפה נשמע כדבר הזה?

אני מבקש מהשר הזה, שיהיה לו אומץ לב ויורש ציבור לקום ולהתנצל. ממני אתה מבקש הבהרות? אחר כך, הוא קם ואומר שאני מדורר למסור את יהודה ושומרון. אני הזכרתי את יהודה ושומרון בכלל? אני מבקש הבהרות. איזה הבהרות אתם מבקשים ממני — אם לדבר ביושר?

אני גם רוצה להגיד: צלצלו אלי חברים מסוימים, שלפני שאני אשוב ואדווח לממשלה, אדווח לחברי המערך בממשלה. אמרתי: לא, קודם כל אדווח לממשלה. עוד לפני ששמעו דיווח ממני, התאספה קבוצת שרים והחליטה על דברים שלא היו ולא נבראו. ואחר כך אני צריך להבהיר, כביכול, מה להבהיר, שאני נגד אש"ף? זה לא ידוע לך? זאת הפעם הראשונה שאתה שומע שאני שולל את השתתפות אש"ף, מפני שזה ארגון טרור הדוגל בהרס מדינת ישראל? יכולת לשמוע את זה בווינה בנאומי בארגון הסוציאליסטי. הבהרות אתה צריך ממני? אני צריך הבהרות ממך, על מסע חסר אחריות. אני צריך הבהרות.

אני גם רוצה להגיד כמה הבהרות בעניין ועידה בין-לאומית. אני נואם באו"ם. יכול להיות שחברי הכנסת, חברי הממשלה במקרה הזה, לא יודעים לקרוא עברית או אנגלית. אני אומר בנאום, סעיף 4: משא-ומתן צריך להתנהל באופן ישיר בין מדינות. אני אומר בנאום, שאין תחליף למשא-ומתן ישיר. אילו הבהרות אתם רוצים? אני רוצה להבין פעם אחת.

אם יהיה צורך בפורום בין-לאומי — — —

דוד מגן (הליכוד):

סעיף 5 פיורשו כן ולא, אחד כן ואחד לא.

ראש הממשלה ש' פרס:

אני מבקש ממך — — —

קריאות:

ראש הממשלה ש' פרס:

דוד, אני מציע לך לפרוש מהקהל הזה. אתה — רק לא. לי יש דברים שעליהם אני אומר "כן" ויש דברים שעליהם אני אומר "לא". פלשתינאים — כן; אש"ף — לא. משא-ומתן ישיר — כן.

דוד מגן (הליכוד):

תאמר מה נאמר בסעיף 5.

ראש הממשלה ש' פרס:

סלח לי, אתה אידיאלוג כזה גדול?

מנחם בגין היה בעד ועידת זינבה.

דוד מגן (הליכוד):

בוועידת זינבה — — —

ראש הממשלה ש' פרס:

בוועידת זינבה היה מנחם בגין.

דוד מגן (הליכוד):

— — —

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת מגן.

ראש הממשלה ש' פרס:

בוועידת זינבה היה מנחם בגין, וכל חירות תמכה בזה. כל יום יש אידיאולוגיה חדשה? הממשלה לא ויתרה מעולם על זה.

ראש הממשלה ש' פרס:

אני בעד גבולות בניהגנה, שלא תהיה לך טעות. אני רק אומר לגאולה: הרי את מוכרת אל נוער. כבר היו לנו חמש מלחמות. השקענו הרבה מחשבה איך למנוע אותן. לא הצלחנו. שילמנו מחיר כבד. מדוע זה כל כך פסול להשקיע מחשבה, לעשות תחכמה, לנסות ליצור אסטרטגיה וטקטיקה? אולי זה מוביל לשלום.

גאולה כהן (התחיה צמת):

זו פנייה כמהות ולא טקטיקה ואסטרטגיה.

ראש הממשלה ש' פרס:

אני רוצה לשבח את דבריו של חבר הכנסת אלעזר גרנות, שהבחין בין זכות הפלשתינים לייצוג לבין העדר הזכות לאלה שאינם מונעים טורר, מפני שהם אינם שולטים בפלשתינים או לאלה שעוסקים בטורר שאינם יכולים לייצג אותם. הנוסחה הזאת היא נכונה. הוא כעצם אמר לערפאת — אחת מן השתיים, תחליט. אם אתה לא עושה טורר, במה אתה נציג הפלשתינים? אם אתה עושה טורר, במה אתה נציג השלום? לפחות מבחינה של היגיון של ויכוח, אני מקבל בהחלט את דבריו ברצינות. דבר אחד שאני איני מקבל בדבריו הוא: כווא נציע לפלשתינים להפסיק את הטורר ואנחנו נפסיק את התגובות. איני מקבל זאת לא מפני שאין קשר בין השניים, אלא מפני שאין שוויון בין השניים. ודאי שאם לא יהיה טורר לא תהייה תגובות. אבל, אי אפשר להעמיד את שני הדברים כאילו הם שווים. אחד עושה טורר, השני מגיב, ולכן כווא שנינו נפסיק. כאן יש במפורש סיבה ותוצאה, והסיבה והתוצאה אינן הייגור. כפי שאני מסכים אתך בדברים אחרים, בעניין זה אני חולק עליך.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
הסיבה היא הכיבוש.

ראש הממשלה ש' פרס:

אני רוצה להגיד לך, שיש מקום אחד שהוא משוחרר לחלוטין — אפגניסטן. שם יש הגדרה עצמית, עם משוחרר, שם כאמת אתה השגת באידיאולוגיה שלך את המרכז הניתן להשגה. כך, למשל, גם פולניה, או למשל הונגריה. יש עמים שזכו לחופש, ואנחנו משועבדים, מה לעשות?

ובכן, אני רוצה להתווכח קצת עם חבר הכנסת אליהו כן-אלישר.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת וילנר, לא כדאי לך, עוזב.

עבד-אללה דראושה (המערך):
חבל על הוויכוח.

ראש הממשלה ש' פרס:

גם אני משבח את האופן שבו התווכח חבר הכנסת כן-אלישר, וגם אני אחזיק אתו לגופו של עניין. הוא אומר: חוסין רוצה בגבולות 1967. נכון, חבר הכנסת כן-אלישר, וסאדאת לא רצה? הוא לא עמד על כמה זו וביקש את גבולות 1967?

אתה אומר שלא תהיה שום חסות בין-לאומית. אתה לא יושבת ב"מיתנה האוס", כשליד השולחן עמד דגל אש"ף? היה לך מזל שאש"ף לא בא. איני יודע מה היית עושה לו היה בא. קיבלת הזמנה באותו דואר ובאת, ואני משבח אותך על כך.

אני אניד עוד דברים על הוועידה הבין-לאומית, מה כן ומה לא. אולי אתה חי בעולם שיש בו רק "כנים" ו"לאכנים". אני חי בעולם שיש דברים שאני בעדם ויש דברים שאני נגדם, ולזה קוראים "כן" ו"לא". ואל תתפס להשמצות וזלות מטלויזיה מסוימת. עוד אחיחם לוועידה הבין-לאומית ביתר פירוט ואסביר את דעתי כפי שהייתה לפני שנשעתי, כפי שהייתה בשעת מסעי וכפי שנשארה היום. אם שרים ישמיצו, הם צריכים להבהיר, לא אני. לי אין ממה "להתקפל". מותר שיהיה גם להם יושר ציבורי, לתבוע מעצמם ולא להגיד: היות שאני חשדתי בך — אתה צריך להצטדק על מה שחשדתי בך. למה חשדתי בך? למה אתה לא צריך להצטדק?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אין ש"ב שיחקור?

ראש הממשלה ש' פרס:

יש לארץ אחת ש"ב למכיר. חבר הכנסת וילנר, אני מכיר משטר ששם מתורדים יומם ולילה. במשטר שלנו יש ויכוח. אני עוד אחזור לזה.

אני רוצה להתחיל להתווכח באופן מסודר עם הנואמים למיניהם.

חברת הכנסת גאולה כהן, מה זאת אומרת "על כך תיהפך הארץ"? איך תהפכי את הארץ? בימית הפכת את הארץ? בימית הארץ נהפכה ונשארה לא כפי שאת רוצה אותה. האם זה נימוק בכלל? האם את רוצה לאיים עלינו? איך תהפכי את הארץ?

אני רוצה גם להגיד לך: בכל הדיבורים האלה שיש בהם שמץ של הגבול שמעבר להיגיון, את אומרת "לא נשלם בעד שלום בחלקי מולדת". תארי לך שמישהו יקום ויגיד "לא נשלם בעד שלום בחלקי עם", איך תרגישי? זה עולה וגם זה עולה. יש כאלה שדואגים לעם, יש כאלה שדואגים למולדת, ואני עוד לא הצעתי לשלם שום דבר.

את הצעת הצעה שאיני מבין את הגיונה. הצעת הצעה ששום חבר חירות לא יכול להצביע בעדה. אמרת שאת מציעה הצבעת אי אמון ושאת דורשת ממנחם בגין שיקום ויתורה, שהסכם קמפ דייוויד היה מיקח טעות. כוודת את עצמך בצורה נוראה, לפי דעתי. מי מהליכוד יכול לקום ולהצביע בעד הצעתך? אני חושב שעשית שגיאה.

גאולה כהן (התחיה צמת):

אני דיברתי עליך ולא על בגין.

ראש הממשלה ש' פרס:

עכשיו, גאולה, היות שאני מחייס אליך כאמת בכבוד, לא כמו קודמייך במפלגות האחרות, אני שואל אותך: לא מטריד אותך בכל זאת מה לעשות כדי שלא ניקלע למלחמה נוספת? זו שאלה כל כך פסולה? את יודעת מראש איך מונעים עוד מלחמה?

יוכל נאמן (התחיה צמת):

מה יהיה עם מלחמה בגבולות שאי אפשר להגן עליהם?

ראש הממשלה ש' פרס:

יובל, אתה היית במטה הכללי ואתה יודע שיש בו רעות שונות מה הם גבולות בניהגנה. יש רעות שונות, ואתה יודע זאת. אתה צריך לדעת זאת. אתה אדם משכיל, ואתה יודע את זה.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אם יש שלום, לא צריך להגן על גבולות.

גאולה כהן (התחיה-צמח):
אש"ף זאת הבעיה?

ראש הממשלה ש' פרס:

קודם כול, אני מסביר. אחר כך אגיד כמה אני מאמין. גם במקרה כזה — אני רוצה להסביר — בשום פנים ואופן איני מציע שבמקום הצדדים ובמקום משאומתן ישיר ינהלו הרוסים, האמריקנים, הצרפתים, האנגלים או הסינים המשאומתן במקומנו. גם איני מסכים בשום פנים ואופן, שאם יהיה פורום בין-לאומי ואם תהיה ועידה בין-לאומית, הם יוכלו לכפות עלינו או להצביע באיזה שהוא עניין, או שאם אנחנו והירדנים והפלשתינים נגיע להסכם, הם יוכלו לשנות אותו. אין זה בא במקום, זו תוספת. ואם נזמן לוועידה בין-לאומית או לפורום בין-לאומי והתנאים יהיו מקובלים עלינו — נלך.

גאולה כהן (התחיה-צמח):
הם יסכימו להיות קישוט.

ראש הממשלה ש' פרס:

ואיני נסוג משום דבר ואין זה מפחיד אותי. ההחלטה על קיום ועידת ז'נבה לא כוטלה מעולם. היא קיימת, ואל יבהילו אותנו. אל יעשו איריאולוגיה בגרוש מדבר שהוא בסך הכול מהלך פוליטי. לפעמים דרוש, לפעמים מסוכן ולפעמים מועיל — תלוי איך מנהלים אותו.

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):
ההבהרה אינה מספקת.

ראש הממשלה ש' פרס:

לא? אני מביא את זה בחשבון, בהחלט. חבר הכנסת ויקטור שם-טוב, קרא את נוסח דברי באו"ם. חזרתי עליהם היום בכנסת. אני חוזר ואומר, שאני עומד מאחוריהם והם מחייבים. אין שום שנינו בזה. הסכרת, שגם בדברי באו"ם אמרתי — — —

יהושע מצא (הליכוד):
והם מדאיגים אותנו.

ראש הממשלה ש' פרס:

מצא דאגה, מצא טוב. מה אני יכול לעשות?

יהושע מצא (הליכוד):

מצא דאגה, במקרה זה מצא לא טוב.

ראש הממשלה ש' פרס:

אומר חבר הכנסת בן-אלישר: לפנות את ירדן להיכנס למשאומתן — זה טוב, אך לא עלי-ידי ויתור מראש. כמה אתה מותר מראש? בכלל, איך אתה מפתח? אני רוצה להבין כמה ויתורנו מראש. אנחנו אומרים שהם אינם יכולים להציג תנאים מוקדמים ויאנחנו איננו יכולים להציג תנאים מוקדמים, וזו הסיבה שהסכם קמפ-דייוויד אינו מוצג כתנאי למשאומתן עם ירדן — בלי תנאים, בהחלט. הממשלה הזאת הוריעה שאם יתחיל משאומתן ישיר, הסכם קמפ-דייוויד יוצג כתוכנית שלום, אבל לא כתנאי מוקדם, והירדנים אינם חייבים לקבל את זה. אני רוצה להבין, אילו ויתורים עשיתי? אתה יודע, ויתורים עשו אחרים, ואני עוד אעמוד על זה.

עכשיו אני רוצה להגיד דבר נוסף. אני רואה שינוי בעמדת חוסיין בנושאים האלה — אתה אומר שהוא לא עשה ויתורים, ואני אומר שהוא כן עשה ויתורים. לא ראיתי את הנוסח המלא של דברי הנשיא מובארק ולא אניב עליהם. אני רק רוצה להגיד כך: חוסיין עומד בתוקף נגד הקמת מדינה פלשתינית נפרדת,

מדוע אתה פוסל את זה עכשיו. איני מבין, אם כי לא הצעתי שנשבע עם אש"ף ועם דגלי אש"ף. אני אומר זאת רק כדי להבהיר.

איני יודע אם אנחנו זקוקים או לא זקוקים לצרפתים. בעניין הוועידה הבין-לאומית אני רוצה להבהיר את דעתי. כפי שהיתה קודם, כפי שהיא עכשיו וכפי שתהיה בעתיד ולא להשאיר מקום לשום שאלות, אם כי זה קצת מסובך, חבר הכנסת דוד מנן. אני מודה. יש כאן ניואנסים. אתה יודע, זה קורה בחיים, מה לעשות. יש קצת אפור, יש קצת צל, יש קצת סיכון. הלוואי שהחיים היו כל כך פשוטים כפי — מה שמו של אותו אחד מהטלוויזיה המחקה את כלם? איך קוראים לזה עם העיניים האלה?

קריאה:

טוביה צפיר.

ראש הממשלה ש' פרס:

לא, לא, זה שהיה בליכוד.

קריאה:

ספי ריבלין.

ראש הממשלה ש' פרס:

אין, אין?

הייר"ר ש' הלל:

ספי ריבלין.

ראש הממשלה ש' פרס:

אצל ספי ריבלין החיים מאוד פשוטים. לא לחינם הוא נהפך לשחקן לילדים. באמת, זה מתאים. אצל אנשים מכוגרים העניינים מסובכים יותר. מה אני יכול לעשות, חבר הכנסת דוד מנן? אם תאשים אותי בתחכום — — —

אהוד אולמרט (הליכוד):

אם ראש הממשלה יכול לדבר על ספי ריבלין, יש ממשלת אחרות לאומית.

ראש הממשלה ש' פרס:

חבר הכנסת אולמרט, זה בסדר, נדמה לי שהוא שינה את דעתו.

חיים קופמן (הליכוד):

ראש הממשלה ש' פרס:

אני רוצה להסביר כך: הדבר הרצוי לנו הוא משאומתן ישיר בינינו לבין ירדן או בינינו לבין משלחת ירדנית-פלשתינית שאיננה אש"פית. הסברתי זאת בנאומי הקודם, ואני חוזר על זה גם עכשיו. איננו זקוקים לוועידה בין-לאומית. אילו זה היה תלוי רק בישראל, לא הייתי מחפש פורום בין-לאומי, לא ועידה בין-לאומית ולא שום דבר אחר. מדוע יש בכל זאת דיבורים על פורום בין-לאומי? — כי יש גם צד שני למשאומתן. חבר הכנסת דוד מנן, הלוואי שיכולנו לנהל את המשאומתן רק אתנו, ואז היינו חוסכים לגברת שרה דורון את השאלה על אשליה בשלום. עם עצמנו אין אשליה. יושבים, גומרים הסכם ותחזרים הביתה. מה עושים כשיש צד שני? ועכשיו אציג שאלה תיאורטית ואגיד: נאמר שיש מצב פוליטי, שכדי להוציא את אש"ף ממרכז הווייה כדאי לישראל להסכים לוועידה בין-לאומית, לפורום בין-לאומי, לליווי בין-לאומי. אני חושב שזה הגיוני, אם יש אפשרות כזאת, למשל.

יהושע מצא (הליכוד):

ואתה מאמין בכך?

וישראל ארץ קטנה, זה נכון. כשזה בא ליחסים דיפלומטיים, אנחנו שווים, הגדולים והקטנים. אם הגדולים רוצים להשמיץ קולם בענייניהם של הקטנים — נא לחזור לכללי המשחק. רוסיה ניתקה את היחסים אתנו, לא אנחנו אתה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
בזנבה ישבתם כאשר לא היו יחסים.

ראש הממשלה ש' פרס:

הרי אתה לא מסכים עם כל מה שבגין עשה. אהה, זה לא בגין, אז מה שהקודמים עשו. מותר לשפר? הגד לי, אתה מעוניין בחידוש היחסים הדיפלומטיים, כן או לא?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מעוניין.

ראש הממשלה ש' פרס:

מה אכפת לך כשמבקשים זאת? למה לך להתנגד? אני לא מבין את אי ההיגיון שלך.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני לא מתנגד, אבל אני מייצג לכס איך לעשות זאת.

ראש הממשלה ש' פרס:

אני רוצה להגיד לך, שכאשר נאמת לא היה כוונת שאתה עושה זאת על חקן של יועץ לנו. התרשמתי שזה על חקן של יועץ, אבל לא לנו. אני שמח שאתה מייצג לנו בעניין הזה.

כל הזמן ברית המועצות מטיפה לשלום, אבל כשזה נוגע אליה — הכול מותר לה. מותר לה לנתק יחסים, להמנע דק בצד הערבי, בעולם הערבי בצד הקיצוני. מרדע אסור לישראל להגיד: חסלתי לי? באיזה זכות? אני, למשל, חושב שאסור הוא קיצוני. אתה יודע, חבר הכנסת וילנר, אני אפילו חושב, ואני מקווה שלא תתרגז, שגם קראפי הוא לא הכי מתון בעולם הערבי. קראפי נמצא עכשיו כמוסקבה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
היה וחזר.

ראש הממשלה ש' פרס:

היה וחזר — ברוך הבא.

אני רוצה להגיד לחברי הכנסת, גם לחבר הכנסת תופיק טובי, שלא יתאכזב ולא יתייאש. לקראפי יש דבר אחד יוצא מן הכלל: לאן שהוא נוסע הוא מציע איחוד. הביקור האחרון היה בסין, ואני לא אומר זאת כהצלה. הוא הציע אחדות סינית-לובית, להקים מדינה אחת, סינית-לובית, אינני יודעת מה תגובת סין על העניין הזה, אבל זה רק מראה שגם קטנים יכולים להיות שווים לגדולים. הם תומכים בקראפי, צפון-הים, רגע, שכחתי, יש רביעי, חרף מסוריה — אתיופיה. נכון שזה מתון מאוד. באדיס-אבבה השקיעו 100 מיליון דולר להניגת שלוש או ארבע שנים למהפכה, ובמרחק כמה קילומטרים ילדים מתים עם בטן נפוחה מרעב. אבל, זה לא קיצוני.

לכן, אני אומר, שמותר לישראל להגיד לברית המועצות, עם כל גדולתה: אם את רוצה שנואין לך, נא לנהוג בהתאם לנומרות הבין-לאומיות. אני אומר זאת בכבוד. ברית המועצות לא תכתוב לנו, כשם ששום מדינה לא יכתוב לנו, מה לעשות קודם ומה לעשות אחר כך.

זה לא נכון מה שאתה אומר. העם הפלשטיני, אם באמת ערפאת הוא בא-כוחו, ויותר על מדינה פלשטינית, מה, אתה בא-כוחו? בהסכם ערפאת-חוסין אין מדינה פלשטינית. מרדע

הוא טוען שההסכם בינו לבין ערפאת הוא על פדרציה או קונפדרציה — זה דבר אחד. דבר שני שבו חוסין עשה, לדעתי, ויתור מבחינתו, לא מבחינתנו, הוא בכך שאינו מעמיד שום תנאים מוקדמים למשא-ומתן. כפי שנהג להעמיד בעבר, דבר שלישי: חוסין התבטא — ואל תחפשו כאן "התקפלויות" — שהוא בעד משא-ומתן ישיר. הוויכוח הוא האם משא-ומתן ישיר זה הוא עם ליור או בלי ליור. אם משא-ומתן ישיר צריך ליור, יהיה ליור, אבל לא במקום משא-ומתן ישיר. אילו אסונות יש כאן? נכון שזה קצת מסוכן, אבל לא כל כך. אחר כך חוסין — לא פחות מסאדאת ולא יותר ממנו — דיבר לראשונה בטון פוזיטיבי, נדמה לי שאפילו יותר מחבר הכנסת תופיק טובי. על הדברים שהשמיע נציג ישראל בעצרת האו"ם. אינני מבין, חבר הכנסת תופיק טובי, מדוע לחוסין מותר להפגין קצת רוחב לב ולפזר מלים טובות על אותו נאום ולך אסור.

וכן, אין הצעה למדינה פלשטינית, גם לא מצד ירדן, ואחפלא מאוד אם באמת מובארק תובע לפתע מדינה פלשטינית. אם הוא תומך בחוסין, חוסין אינו תובע מדינה פלשטינית. הוא עשה את ההסכם עם ערפאת כדי למנוע הקמת מדינה פלשטינית ולא כדי לתמוך בהקמת מדינה פלשטינית כזאת.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
וו הקנוניה ביניכם.

ראש הממשלה ש' פרס:

אתה יודע, יש כאלה שבענייניהם כיבוש נקרא שלום ושלום נקרא קנוניה. הבעיה איך דברים נכתבים בלקסיקון היא מסובכת מאוד בהתחשב בהבדל שבין לקסיקון מזרחי לבין לקסיקון מערבי.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זה אותו דבר.

ראש הממשלה ש' פרס:

בכלל, תופיק טובי, חבר הכנסת היקר, ברית המועצות היא ארץ כל כך חלשה שהיא זקוקה כל הזמן להגנתך? אני רוצה להבין אותך פעם אחת, מה אתה כל כך מגן עליה? תאמין לי, יש לה תוחמים, יש לה טילים רש לה נשק גרעיני. היא צריכה גם את הנאומים שלך? מה אתה כה מתנבך? אינני מבין אותך. בעניין חידוש היחסים עם ברית המועצות, אני רוצה להגיד —

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מעניין שאינך עונה לעניין.

ראש הממשלה ש' פרס:

אתה יודע מתי אענה לעניין? — כשאדבר על ה"פרבדה" שלך. אז אענה לעניין. כל זמן שאני אומר את — — —

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אינך עונה לעניין. אתה מתחמק בצורה כזאת.

ראש הממשלה ש' פרס:

סלח לי, אל תפריע לי.

— וכן, אני רוצה להגיד לחבר הכנסת תופיק טובי — — —

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
בבקשה.

ראש הממשלה ש' פרס:

מה זאת אומרת, אני מוציא מן החשבון את ברית המועצות? אני מודה, ברית המועצות היא ארץ גדולה

את התפקידים החשאיים הוא צריך למלא באופן חשאי ואת התפקידים הלא-חשאיים באופן בלתי חשאי. לחינם אתה מודאג. העניינים מתנהלים פחות או יותר בסדר, אם כי לא כולם שבועי רצון. גם אי-אפשר להשביע את רצונם של כולם.

אני מודה לחבר הכנסת זכרון המר על דבריו ואין לי מה להוסיף עליהם.

לחבר הכנסת אהוד אולמרט: אין זה נכון שחסיין דחה את כל הצעותינו. אם אתה מוכן לקרוא — אתה יכול גם לא לקרוא — חסיין הסכים לראשונה למשאומתן ישרי, ולמשאומתן ישרי כפי שאנחנו מכינים אותו. עד כמה שאני יודע את עמדת ירדן ואת עמדת ארצות-הברית — ואני חייב להבהיר זאת — לא אמריקה ולא ירדן מציעים ועידה בין-לאומית מכתביה או כופה או לא מוסכמת: ההצעות שקיבלתי מארצות-הברית בעניין פורום בין-לאומי עומדות על העקרונות האלה:

עיקרון ראשון — כל המשתתפים חייבים להיות מוסכמים על כל הצדדים: עיקרון שני — כל ההחלטות מוסכמות-על-פי קונסנזוס: עיקרון שלישי — השושבנים בוועידה לא יכולים להכתיב פתרונות ולא יכולים לבטל הסכמים: עיקרון רביעי — שום ועידה, שום פורום לא יכונס, אלא אם כן יהיה הסכם על משאומתן ישרי ומייד.

איני רואה אילו הבהרות צריך. את זה האמריקנים נתנו לי, גם על דעת כל השותפים האחרים. אין על זה ויכוח. זה שמישהו החשיד, זרק מלה פה ושם ורץ לטלוויזיה ואומר שאני אבהיר ואני אחקל — אין לי מה להבהיר, אין לי מה להתקפל. אני מבהיר בדיוק מה שנאמר לי, ומסרתי זאת גם בדבריי.

אני רוצה להודות לרב פרץ על אשר ביקש ממני להכחיש דבר שלא אמרתי. אני מעולם לא הטלתי ספק בזכותנו ההיסטורית על ארץ-ישראל. איש לא הטיל ספק בכך. אני זוכר, למשל, נאום יוצא מן הכלל בנושא הזה של יעקב חזן מעל הבמה הזאת. אין ויכוח על הזכות, יש ויכוח על השלום, על הדמוגרפיה, אין מארגנים את הארץ בצורה שחאפשר שלום ותאפשר דמוגרפיה יהודית. אני גם לא יודע מאיפה כל הסיפור הזה נלקח. אני מוכרח להודות, שער שבאתי לארץ לא ידעתי כלל שאני מואשם בדבר כזה, וגם אז חיפשתי ממה זה בא ככלל. אחר כך ראיתי את אחד העיתונים וראיתי את מלאכת המחשבת. שאלו אותי: מר בגין דוגל בארץ-ישראל השלמה, מה דעתך? אמרתי: I don't see eye to eye with Mr. Begin on our history and our geography — וזה נכון. אני לא רואה עין בעין — — —

גאולה כהן (התחייה-צמח):
זה אותו דבר. מה זה גיאוגרפיה והיסטוריה?

ראש הממשלה ש' פרס:
את אומרת שזה אותו דבר, אז תגיד. זאת אומרת, שאנחנו רואים את הדברים אחרת, גאולה. זה לא נוגע — את תחבטאי אחרת.

אחר כך ראיתי שכאחד העיתונים בארץ כתוב כך: about our geography — ארץ-ישראל השלמה. את זה לא אני אמרתי, את זה הוסיפו כסוגריים. about our history — זכותנו על ארץ-ישראל, מה הפירוש הזה? בזכות מה? אין לי על מה להצטדק, זכותנו היא דבר אחר, ופשרה עושים לא מפני שאין לנו זכות אלא מפני שיש לנו גם צרכים אחרים. לא בגלל העדר זכות עושים זאת; עושים זאת מפני שצריך לעשות פשרה.

אתה מבקש זאת בכנסת, לפי דברך? נציג העם הפלשטיני ויתר על זה, מדוע אתה מעלה את זה כאן? אתה אומר, שאנחנו אומרים בלי נציג — — —

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אתה חושב שאני צריך לחזור על כל מה שאומר ערפאת?

ראש הממשלה ש' פרס:
לא, לא, אני חושב שאתה פשוט צריך להיות משופר ממנו, אבל בכיוון הנכון.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זה לא נכון? חשמע, הוא יתרגו עליך, תאמין לי, זה עומד בניגוד להסכם שלו עם חוסיין.

ראש הממשלה ש' פרס:
זה לא נכון? חשמע, הוא יתרגו עליך, תאמין לי, זה עומד בניגוד להסכם שלו עם חוסיין.

יהושע מצא (הליכוד):
במקרה זה, חבר הכנסת תופיק טובי צודק. ערפאת לא ויתר על מדינה פלשטינית והסכם — — —

ראש הממשלה ש' פרס:
אחרי שאתה אמרת את זה — הכול בסדר.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
העם הפלשטיני לא ויתר.

ראש הממשלה ש' פרס:
עכשיו אני רוצה להגיד לחבר הכנסת תופיק טובי — — —

יהושע מצא (הליכוד):
אתה מטעה את הכנסת. בבדיחות-הדעת אתה מטעה את הכנסת.

ראש הממשלה ש' פרס:
יפה. אני מכיר ראש ממשלה שאף פעם אחת לא התכבדה.

אני רוצה להגיד לחבר הכנסת תופיק טובי, שאנחנו לא מציעים משאומתן ללא נציגים פלשטינים. אנחנו מציעים משאומתן ללא נציגים שהביאו קטסטרופה על העם הפלשטיני והביאו קטסטרופה לשלום — אש"ף, מה, אין נציגים פלשטינים שידהם נקיות מרצח ומאלימות, או שאינם דוגלים בטרור?

צירל ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
יש נציגות רשמית, מדוע לא עושים אתה משאומתן?

ראש הממשלה ש' פרס:
רשמית? על-ידי מי? מי מינה אותה? סיעת רק"ח?

אבנר חי שאקי (חזית רחית לאומית):
מי בחר בהם?

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקרמת לשלום):
מי שבחר בסוכנות היהודית לפני קום המדינה.

ראש הממשלה ש' פרס:
אני רוצה להגיד לחבר הכנסת גרשון שפט: הרעיונות האלה, שיש להם, כנראה, גם תומכים בקרב חברי הממשלה, שאני מנהל את העניינים מאחורי גבה של הממשלה — אני מוכרח להגיד לך, קודם כול אני מודה לך מקרב לב שאתה משגיח על הסדר הטוב בממשלה, שאיש לא ינהל מגעים מאחורי גבה. אני חשבתי שראש הממשלה הוא חבר ממשלה ויש תפקידים המוטלים עליו, מהם גלויים, מהם בלתי גלויים.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זה שקרים — — —

רוני מילוא (הליכוד):
השערים פתוחים? לו היו השערים פתוחים, לא היה נשאר שם אף יהודי אחד.

קריאות:
— — —

היו"ר ש' הלל:
חברי הכנסת, למה אתם כועסים, חבר הכנסת וילנר חושב שיש יותר. למה אתם כועסים?

ראש הממשלה ש' פרס:
אני רוצה להגיד לחבר הכנסת מתי פלד: יכול להיות שחבר הכנסת וילנר בקי כמה שנעשה בברית המועצות — אבל כמה שנעשה בקרב יהודי ברית המועצות, אני מטיל ספק. 400,000 יהודים ביקשו רשיון לעלות לישראל.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
ביקשו ממך?

ראש הממשלה ש' פרס:
כן, ממני. לא ממך. לא אמרתי ממך.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זו סתם שמועה לא נכונה.

קריאות:
— — —

ראש הממשלה ש' פרס:
אני רוצה להגיד לך, חבר הכנסת וילנר, שיש עוד שמועה, אבל אני מבקש שלא תספר אותה לאיש. יש שמועה כזאת, ש-180,000 יהודים הגיעו לארץ ישראל. שמעת על זה? זו גם כן שמועה?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
יותר.

ראש הממשלה ש' פרס:
יותר? ברוך השם. מצבנו טוב. אם כן, מדוע אתה לא מאמין שיש עוד 200,000? מנין אתה יודע?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אתה אומר שהגישו בקשות. וזה לא נכון.

ראש הממשלה ש' פרס:
ובכן. אנחנו מבקשים של-400,000 היהודים האלה — וזה נכון. אני מתבייש בזה, שחלק מן היהודים שביקשו ויזות לישראל וקיבלו ויזות לישראל שמו את פניהם לארצות הברית במקום לישראל. אתה שואל אותי ואני עונה, שזה לא בסדר. הם התעכבו בווינה וקרה מה שקרה, וחלק מהם נשר. מה שאנחנו מבקשים מבכירי המועצות — אם אין בכלל בקשות, מה אתה מודאג, אבל אם יש הבקשות האלה ואני יודע שישנן — שייתנו ליהודים האלה לטוס למדינת ישראל. ישראל היא ארץ חופשית.

חבר הכנסת אברהם שפירא, שמעתי היטב את דבריך וכרגיל נהגתי מחוש ההומור שלך. אין שום הצעה שמועצת הביטחון. אפילו זה נקרא ליווי בין-לאומי, תחליף את המשא-ומתן הישיר. יש בעיות, ואני רוצה להגיד לחברי הכנסת, כדי שלא ייווצר חס ושלום ערפל, שיש לנו בעיות ויש לערבים בעיות. יש לידון. לפי הערכת ירון, צורך בליווי

אני גם רוצה להוסיף. שאינני יכול להעלות על דעתי ציוני כמדגסקר או ציוני בארצות הברית. למה אנחנו יושבים כאן? — מפני שיש לנו זכות בקש עם ארץ ישראל, ואגב, גבולותיה השתנו מתקופה לתקופה. תמיד היתה ירושלים כירתה, אבל גבולותיה השתנו; בממלכת דוד, בממלכת ירבעם וכו'.

חבר הכנסת שמחה דיניץ הגדיר, לדעתי נכון. במשפט אחד את כל עניין הגיבוי, הליווי, הוועידה או הפורום הבין-לאומי. הוא אמר, כל גיבוי בין-לאומי תלוי במשא-ומתן ישיר. אני חושב שזו הגדרה נכונה.

אני חוזר, היות שהופסקתי. לדבריו של חבר הכנסת אהוד אולמרט. אהוד, אני אגיד לך כמה חוסיין נסוג. אני חוזר ואומר: דבר ראשון הוא נסוג מעניין המדיניות הקודמת שלו בנושא אש"ף. אינני אומר שהוא שינה אותה, הוא הודיע, במאמר פומבי ב"ניו-יורק טיימס", שאתה הקראת אותו שהוא יעשה הערכה מחדש, reevaluation. אתה יכול להגיד שזה כלום. רק אחמלל חתמו הסכם והוא שינה את זה. הדבר השני הוא, שהוא אמר שהוא בעד משא-ומתן ישיר. זה שינוי, ואני מכבד אותו. הדבר השלישי הוא הטון. גם הטון עושה את המוסיקה היום כבר ראיתי בטלוויזיה, חדשות, איך עושים טון ומוסיקה שאני "מתקפל", שאני נסוג, שאני מבהיר, אני לא נסוג, לא "מתקפל", לא מבהיר. זו היתה דעתי לפני הנסיעה, הו"ן הנסיעה, עכשיו. מה זה שמישהו ניסה להטיל חשדות? זה עסקי, לא עסקי. אני כבר רגיל, בלי להצטרך או בלי לבקש סליחה.

אני מודה לחבר הכנסת וירשובסקי על דבריו היפים. לא כל יום זוכים לקומפלימנטים מהכיוון הזה. אני מודה על ההודמנות הנדירה.

אני רוצה להגיד לחבר הכנסת בני שליטא — תוכנית רייגן, לא תוכנית רייגן, פשרה טריטוריאלית, לא פשרה טריטוריאלית, אוטונומיה לא אוטונומיה, בשום תוכנית אני מציע לדגול מפני שהיא מקובלת או לא מקובלת על ארצות הברית. אני מציע להיות בעד או נגד תוכנית מפני שהן טובות או רעות למדינת ישראל. אני יכול בהחלט להגיד, שכארצות הברית מה טוב לישראל ומה רע לישראל גם הוא נימוק: אינני אומר הנימוק היחיד. אתה אומר, אמרנו "לא" לתוכנית רייגן וארצות הברית הסכימה, ולכן היא חסכים לכול, מפני שגם ארצות הברית יודעת יפה שאם פורצת מלחמה אנחנו לוחמים בעצמנו. ההחלטות מה טוב ומה רע צריכות להתקבל לפי שיקולי המדינה.

אינני רוצה להתווכח עם דבריו של חבר הכנסת מתי פלד, אבל דבר אחד אני חייב להגיד לו. התיאור, מתי — ואני מכיר אותך כל כך הרבה שנים — שאתה נתת ליהודי ברית המועצות, שאנחנו מבקשים שברית המועצות תביא יהודים ברכבת למדינת ישראל, כאילו כופים עליהם, על זה מדובר?

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):
למנוע נשירה בדרך.

ראש הממשלה ש' פרס:
על זה מדובר? 400,000 יהודים בברית המועצות הגישו בקשות — — —

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זה לא נכון.

ראש הממשלה ש' פרס:
זה "פרבדה".

תנאים מוקדמים, עם משלחת ירדנית-פלסטינית. לא אשף. אילו שיחות חשאיות? אני לא מבין. אסור לקיים שיחות חשאיות, מותר לקיים שיחות חשאיות?

שמעתי היום ברדיו, שנפגשתי בפרס לשיחה חשאית עם נשיא סרילנקה. אני מוכרח להגיד, שנפגשתי בפרס עם נשיא סרילנקה, אך עד שלא שמעתי ברדיו לא ידעתי שזו פגישה חשאית. שמעתי לשמוע ברדיו שזו פגישה היתה חשאית. לא הסתרת את הפגישה כלל. העיתונאים צילמו או לא צילמו, לא היתה שום פגישה חשאית.

לעומת זאת, חברת הכנסת גאולה כהן קבעה, שנפגשתי עם חוסיין בפרס. כשאני הייתי בפרס וחפשי את חוסיין, לא מצאתי אותו, חברת הכנסת גאולה כהן.

גאולה כהן (התחיה צמח):
הוא היה בלונדון.

ראש הממשלה ש' פרס:

את משנה מקום, ומשנה מזל, אולי, אולי לא. איך את קובעת דברים כאלה? אבל, מותר לראש ממשלה, ואת גם חובתו, לקיים דיפלומטיה חשאית.

חיים קופמן (הליכוד):
כתוב בעיתון "דבר".

ראש הממשלה ש' פרס:

כתוב בעיתון "דבר" — אני כל כך שמח שחבר הכנסת חיים קופמן, המרעף עלי כל כך הרכה שבחים, אמון על העיתון "דבר". אמרת שאני זורע פיור, חברי הטוב בקואליציה. אני מודה לך על תמיכתך המתמדת, היפה, הקולגיאית, הנכונה כל כך. אתה יודע מה? הממלכתית, זה סמל הממלכתיות. כל יום אני שומע אותך ברדיו, מה אתה חוקר אותי? לא מוצא חן בעיניך — ניפרד. אתה יודע? למה לך לשבת ולסבול את כל הזמן? באמת, זה סבל מיותר. היום שמעתי אותך אומר ברדיו, שלי אין דעות, אני רק זורע פיור. לך יש דעות עצומות, שחלק בוצעו, חלק יבוצעו בוודאי. איזה מין דבר זה?

חיים קופמן (הליכוד):
הזמן יחלוף.

ראש הממשלה ש' פרס:

אתה לא צריך להשיב לי, תחשוב, אולי תמצא תשובה. אתה לא מוכרח להשיב על המקום.

חיים קופמן (הליכוד):
נחכה עד האביב.

ראש הממשלה ש' פרס:

מה זאת אומרת, איזה חטא הוא לקיים שיחות חשאיות? המדיניות צריכה להיות גלויה. הדיפלומטיה יכולה להיות חשאית בחלקה. מה את רוצה להגיד לי, שאסור לי להיפגש עם אדם בארבע עיניים, לבדוק רעיון? שאני מוכרח קודם כול לרוץ להנהלת הסיעה או למסיבת עיתונאים ולספר על כך? איפה שמעת את זה? אילו סדרי שלטון אלה? אני יודע מנין זה בא.

חטא חדש — ראש הממשלה פועל מאחורי גבה של הממשלה. מה זאת אומרת? ראש הממשלה פועל כראש הממשלה. אפשר היה למנוע ביקורת, את אומרת, אילו הייתי אומר הכול מראש. איזו ביקורת יכולתי למנוע, שמכרתי את יהודה ושומרון? זו היתה ביקורת מושתתת, לומר שפתאום השלמתי עם אשף, או כפי שחבר אחר בממשלה נותב באינסיוואציה, שלא אכפת לי כלל שימכרו נשק לירדן? לא

בין-לאומי. אם הצורך הזה לא יסכן את המשאומתן הישיר, אינני רואה שום סיבה שלא להתחשב גם בצורך הירדני, בלי לתת להם יפוי כוח לנהל משאומתן במקומנו.

אני חושב שחבר הכנסת מיכה חריש הזכיר בצדק שגם במהלך הדיון הנוכחי אין לשכוח שלום אחר הנתון בתלות שלום שחלינו בו תקוות מרובות ושלום שעלה גם מחיר מלא, שלום עם מצרים. אינני רוצה לחלק זכויות יוצרים, אבל אני זוכר בהחלט — אינני רוצה להקטין את חלקו של מנחם בגין — אני זוכר את הקונסטלציה שהיתה אז. האם אני מעליב מישהו אם אומר שהקונסטלציה של היום שונה במקצת מזאת שהיתה אז? אינני מתכוון דווקא לחברי הליכוד, אני מתכוון, למשל, לאיש שאיננו אתנו כחיים, משה דיין. אני חושב שהיה לו חלק גדול מאוד בהשגת השלום הזה. יש עוד רצמון, ייבדל לחיים ארוכים. היתה קונסטלציה מסוימת. אינני מצטער על השלום הזה. עם כל זה שהשלום הזה עובר עכשיו מבחן, קשה עדיף שלום במבחן מעמידה מתמדת במבחן של מלחמה נוספת. אבל אנחנו גם צריכים לפעול לשותף את מצרים בהמשך תהליך השלום, כפי שאמרנו. אנחנו רוצים ליישב את הדברים השנויים בינינו במחלוקת בלי לטשטש את לבנו המר על מאורעות שקרו. ואני מתכוון למאורע בראס-בירקה. מאורע קשה מאוד, ואין ברעתי להקל בו ראש וגם ביקשנו דיווח מהמצרים בנושא זה.

אני רוצה לענות לחבר הכנסת חיים דרוקמן, גם כן כרוח טובה. חבר הכנסת דרוקמן אמר: מה לירדן, מה לחוסיין ולמשאומתן לשלום ולמשאומתן הקשור בשלום. חבר הכנסת דרוקמן, יש מסמן שאושר עליי רוב מכריע בכנסת, הסכמי קמפ-דייוויד. אילו הציעו אותו היום, היו מבקשים הבהרות לה"תקפלויות" ולנסיגות. אבל, במסמן הזה כתוב כך: יהודה, שומרון ותבל-עזה — מצרים, ישראל, ירדן ונציגי ערביי ארץ-ישראל, אנב באנגלית Palestinian People, צריכים להשתתף במשאומתן על פתרון בעיית ערביי ארץ-ישראל על כל היבטיה. כדי להשיג מטרה זו, צריך שיתנהל משאומתן בדבר יהודה, שומרון ותבל-עזה בשלושה שלבים, ויש פירוט השלבים. יש דרוקמנט. הכנסת אישרה אותו. מפלגה אחת ניסתה אותו. אני יכול למתוח ביקורת על הניסוח הזה, אבל איש לא יכול להתעלם ממנו. כל פעם מישהו ממנה את עצמו רב ראשי לעניינים לאומיים, רב ראשי לענייני השטחים. אין רבנים ראשיים. כלנו נאמנים באותה מידה. יש כאלה שתרמו יותר לעניין השלום עליידי זה שעשו מעשים מסוימים, שעכשיו אינני רוצה לפרט אותם.

חברת הכנסת שרה דורון, מה זאת אומרת: יצאתי כראש מפלגה? את הורדת אותי? התחלת ברוטציה היום? כאשר יצאתי לפני שבוע ימים, יצאתי כראש ממשלה. ועם כל הכבוד לך, סיכמתי עם ממלא מקום ראש הממשלה ושר החוץ, שאין צורך בדיון מדוני לפני היציאה. על דעת שחי המפלגות. מדוע הורדת אותי בתפקידי? מה יש לך נגדי, מה עשיתי לך? מדוע כבר התחלת את הרוטציה, כמהירות כה גדולה? אני חושב באמת, שלפני שהולכים למשאומתן, שיש בו גם ניואנסים וניסוחים — מדוע אני צריך לקום ולגלות הכול לעיני כול? יש קווי יסוד, הם נותנים מרחב של ניסוח, מרחב של תאורה, מרחב של דגשים, בנסיבות מתאימות. מדוע אני צריך לקום ולספר הכול לכולם במסיבת עיתונאים? מדוע? אני שואל אותך, כשאת מנסה לדבר באופן הגיוני.

אני רוצה להבין, איזה ערפל מסוכן אני עשיתי? אמרתי דברים הכי ברורים בעולם, גם באר"ם, גם כאן, אין שום סתירה ואין שום נסיגה, ואני חוזר ואומר אותם: משאומתן ישיר, ללא

חברת ג'. ישיבה קב"ט, י"ג בחשוון התשמ"ו (28 באוקטובר 1985)
— הודעת הממשלה על המצב המדיני (דיון): הצעת סיעת התחיה-צמת
להביע אי-אמון לממשלה —

שר התקשורת א' רובינשטיין:
מבקשים מונים.

היו"ר ש' הלל:

חברי הכנסת אמל נאסראלדין ואמנון לין ישמשו מונים.

קריאה:

שניהם מהקואליציה.

היו"ר ש' הלל:

אני צריך שלושה מונים או ארבעה, לפי זה? מקובלים עלי
שני המונים האלה.

ה צ כ ה

בעד הצעת הממשלה לראות בהודעת

ראש הממשלה הצבעת אמון — 68

נגד — 10

נמנעים — 10

הצעת הממשלה לראות בהודעת ראש

הממשלה הצבעת אמון לממשלה נתקבלה.

היו"ר ש' הלל:

אני קובע שהכנסת הביעה אמון בממשלה, בעקבות
הודעתו של ראש הממשלה.

אנחנו עוברים עתה להצבעה על הצעת האי-אמון
שהוגשה עליידי חברת הכנסת גאולה כהן בשם סיעת
התחיה-צמת. אני מבקש למנות.

ה צ ב ה

בעד הצעת סיעת התחיה-צמת

להביע אי-אמון לממשלה — 6

נגד — 86

נמנעים —

הצעת סיעת התחיה-צמת להביא אי-אמון

לממשלה לא נתקבלה.

היו"ר ש' הלל:

אני קובע שהצעת סיעת התחיה-צמת להביע אי-אמון
לממשלה לא נתקבלה.

אני מודה לכם מאוד. הישיבה הבאה — מחר בשעה
16:00. ישיבה זו נעולה. לילה טוב.

הישיבה ננעלה בשעה 10:54.

נשמע כדבר הזה. בשיחה עם נשיא ארצות-הברית הוא פנה אלי
במישרין וביקש שישראל תשנה את עמדתה. אמרתי לו: אדוני
הנשיא, יש בינינו יחסים כל כך טובים, אנחנו כמעט מסכימים
בכול, בוא נשאר נושא אחד שנוי במחלוקת, שלא יהיה
משעמם כל כך. הוא שמע ממני תשובה שלילית. אחר כך
הופעתי בפני חברי הסנט, ואמר לי אחד הסנטורים, שאחרי
הופעתי עוד 15 סנטורים חתמו. וכותב שר בעיתון: מה זאת
אומרת, למנהיגי המערך לא אכפת שימכרו נשק לירדן. ואת
רדצה להגיד, שאילו הייתי מופיע בכנסת הייתי מונע את
ההשמצות האלה, חסרות השחר? מה זה שיך.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
שר כותב בעיתון?

ראש הממשלה ש' פרס:

אני רוצה להגיד לך, דיברו על הפרה גסה של הסכם
הרוטציה? אני לא מפר את הסכם הרוטציה. אם משהו כאן לא
יציבי, הוא יפר את הסכם הרוטציה, לא אני. אני פועל בהתאם
לקווי היסוד של הממשלה, לפתוח דף חדש לשלום במזרח
התיכון. עליידי משא-ומתן ישיר עם ירדן. אין בקווי היסוד שום
דבר האוסר ליווי בין-לאומי או פורום בין-לאומי. אין שום דבר
בעבר של הליכוד האוסר את זה. רק מפני שמישהו קפץ צריך
לסכן את הרוטציה? או מפני שמישהו האשים האשמת שווא?

חברי הכנסת, אני בעד קיום הרוטציה, אני בעד קיום
המדיניות. אין בדעתי לעשות פשרות לא בזה ולא בזה, ואין
בדעתי להיבהל מאיש כאן. אין לי צורך לא להבהיר הבהרות
לך, דוד לוי, ולא לשום אדם אחר. עמדותי בהירות ללא שום
שינוי, ופעלתי בהתאם להן. ומה שאמרתי — אני עומד עליו
ומבקש מן הכנסת לאשרו.

שר הבינוי והשיכון ד' לוי:

ליצחק שמיר נתת הבהרה — — —

היו"ר ש' הלל:

אני מודה מאוד לראש הממשלה. חברי הכנסת, אנחנו
עוברים להצבעה. כזכור, הממשלה הודיעה שהיא רואה בריון
הזה הצבעת אמון. יש הצעה שהוגשה עליידי חברת הכנסת
גאולה כהן להביע אי-אמון לממשלה.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אנחנו מבקשים הצבעה נפרדת.

היו"ר ש' הלל:

הצבעה נפרדת יכולים לכקש או הממשלה או המציע.
הממשלה ביקשה הצבעה נפרדת, ואנחנו נקיים הצבעה נפרדת.
לפיכך, אני מעמיד להצבעה את בקשת הממשלה לראות
בהודעה של ראש הממשלה היום הצבעת אמון.